

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ประจำปี 2560

Vol.19 No.1 (January - June) 2017 : ISSN 1905 - 551X

กำหนดเผยแพร่ :

ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา :

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทนนท์ รัตนรวมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินิตย์ ไสยโสภณ

อาจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม

กองบรรณาธิการ :

อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร

อาจารย์ วิโรจน์ ทองปลิว

รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ประจำปี 2560

Vol.19 No.1 (January - June) 2017 : ISSN 1905 - 551X

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศรพนธ์ เนื้อไม้หอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนวัต กระสังข์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส
อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง
อาจารย์ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.สารภี วรรณตรง
รองศาสตราจารย์ ธงชัย วงศ์เสนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง สุขทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินนิตย์ ไสยโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเศษ ชินวงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา รัตนธรรมเมธี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันทนา กุลรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป แพร่มย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤษฎา พิณศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุไร จันทมัตตการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรวัตร ภูระธีรานรัชต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณยพัชร ศรีเพ็ญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทัศน์ กองทรัพย์
อาจารย์ ดร.อัชราพร สุขทอง
อาจารย์ ดร.อภิชาติ แสงอัมพร
อาจารย์ ดร.ดำเกิง โภทอง
อาจารย์ ดร.อิทธิวัตร ศรีสมบัติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ประจำปี 2560

Vol.19 No.1 (January - June) 2017 : ISSN 1905 - 551X

อาจารย์ ดร.ชาตรี เกษโพหนอง
อาจารย์ ดร.จิรวรรณ อยู่เกษม
อาจารย์ ดร.วสันต์ชัย กากแก้ว
อาจารย์ ดร.เบญจวรรณ วงษาดี
อาจารย์ ดร.พนา จินดาศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.จิณณวัตร ปะโคทั้ง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมมาตร ผลเกิด
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์
รองศาสตราจารย์ สมหมาย ชินนาค
รองศาสตราจารย์ บุญยัง หมั่นดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กั้งแก้ว ปะติตังโฮ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรัตน์ แจ่มใส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญยแสนอ ตริวิเศษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กานต์ เนตรกลาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพลินพิศ ธรรมรัตน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุขุมวิทย์ ไสยโสภณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อัดไพบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศักดิ์ วรรณิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ ปัญญาแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

JOURNAL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
SURIN RAJABHAT UNIVERSITY

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ประจำปี 2560

Vol.19 No.1 (January - June) 2017 : ISSN 1905 - 551X

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ด้านประดิษฐ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชัย ยศโสธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โชติ บดีรัฐ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิภาวดี เผือกบัวขาว

อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ ชัดชุมแสง

อาจารย์ ดร.ปรารถนา แซ่อึ้ง

อาจารย์ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

เลขานุการ : นางนุตสรา มิ่งมงคล

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางปิยนุช ผมพันธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ศิลปกรรม : นายอนันต์ แสงมี / นายณัฐนันท์ แสงสว่าง / นายพัทธ์ สุทธิประภา

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นางสาวศศิธร จันครา / นางสาวกตพร ศรีโกตะเพชร / นางสาวอุษณีย์ จมะวัติ

สำนักงาน : ฝ่ายวิจัยและจัดการความรู้ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุรินทร์ อาคาร 38 ชั้น 1 ที่อยู่เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์ - ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000 โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369 E-Mail. Human_journal@hotmail.com

จัดพิมพ์โดย : ร้านพีดีไซน์ 172/1 ถนนเทศบาล 4 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นวารสารทางวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ได้ดำเนินการมาถึง ปีที่ 19 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม เป็นต้น

สำหรับ วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 นี้ ได้จัดทำโดยการปรารภของอาจารย์ ดร.อัครพร สุขทอง คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่ประสงค์ให้ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัยจากสถาบันภายนอกและคณาจารย์ภายในมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้นำเสนอผลงานทางวิชาการที่มีผู้นิพนธ์มาจากหลากหลายหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก ซึ่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ทางกองบรรณาธิการได้จัดส่งไปให้คณะกรรมการกลั่นกรองบทความทางวิชาการที่มาจากหลากหลายหน่วยงานของแต่ละสาขาเป็นผู้อ่านและมอบให้ผู้นิพนธ์บทความนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนการตีพิมพ์ตามกติกาและรูปแบบการตีพิมพ์ของวารสาร

ความตั้งใจของกองบรรณาธิการจัดทำวารสารในครั้งนี้มีความมุ่งหวังที่จะจัดทำวารสารให้สมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI : Thai Journal Citation Index Centre) โดยมีจำนวนบทความรวม 14 บทความ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ นิพนธ์โดย ศศิธร ศูนย์กลาง จิรายุ ทรัพย์สิน วันชัย สุขตาม 2) การพัฒนาฝีมือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว นิพนธ์โดย สิงหา จันทริยวงศ์ 3) การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นิพนธ์โดย จิรายุ ทรัพย์สิน ศศิธร ศูนย์กลาง วันชัย สุขตาม 4) การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์ นิพนธ์โดย วิลลิสัน เหมหงษ์ คณินันต์ ไสยโสภณ บุญยัง หนันต์ 5) การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นิพนธ์โดย ชลิต อธิฐสง ดาเกิง โภทอง วิลาส โปธิสาร 6) สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 นิพนธ์โดย สุพัตรา บุญสูง จินณวัตร ปะโคทั้ง 7) การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 นิพนธ์โดย แทนลัดดา ปฐพี จินณวัตร ปะโคทั้ง 8) สภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 นิพนธ์โดย เสาวลักษณ์ ฝาใหญ่ สุวิมล โพธิ์กลิ่น 9) ประโยชน์ของเศรษฐกิจพอเพียง : หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืน โดย อนุวัต กระสังข์ 10) การศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 นิพนธ์โดย รัชฎาพร มณเฑียร จินณวัตร ปะโคทั้ง 11) การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 นิพนธ์โดย เสกสรรค์ สนวน สุพัฒนา ศรีบุตรดี 12) การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นิพนธ์โดย สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ 13) บทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย นิพนธ์โดย ฉัตรณรงค์ศักดิ์ จินตกานต์ สุธรรมดี 14) การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย โดย วาสนา เลิศมะเลา สุรศักดิ์ ชะมารัมย์ ทั้งนี้ขอขอบคุณคณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปทุกท่านที่ให้ความสนใจร่วมส่งบทความเผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และขอขอบคุณกองบรรณาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาถ้อยแถลงบทความทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

บรรณาธิการ

สารบัญ	หน้า
กองบรรณาธิการ	1
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	2
บทบรรณาธิการ	5
บทความวิจัย	
การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ โดย ศศิธร ศุภย์กลาง จิรายุ ทรัพย์สิน วันชัย สุขตาม	9
การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว โดย สิงหา จันทริยวงษ์	27
การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐาน ของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดย จิรายุ ทรัพย์สิน ศศิธร ศุภย์กลาง วันชัย สุขตาม	39
การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์ โดย วิลาสินี เหมหงษ์ คณินนิตย์ ไสยโสภณ บุญยัง หมั่นดี	59
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ แบบโครงงาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดย ชลิต อัฐไธสง ดำเกิง โถทอง วิลาศ โพธิสาร	69
สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคม อาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดย สุพัตรา บุญส่ง จิณณวัตร ปะโคทั้ง	83
การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดย แทนลัดดา ปัฐพี จิณณวัตร ปะโคทั้ง	99
สภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5 โดย เสาวลักษณ์ ฝาใหญ่ สุวิมล โพธิ์กลิ่น	113

สารบัญ	หน้า
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืน โดย อนุวัตร กระสังข์	125
การศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดย รัชฎาพร มณเฑียร จิณณวัตร ปะโคทั้ง	145
การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 โดย เสกสรรค์ สนวา สุพัฒนา ศรีบุตริ	153
การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย สุศักดิ์ ชะมารัมย์	169
บทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย โดย ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี จินตกานต์ สุธรรมดี	187
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เรื่อง การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย โดย วาสนา เลิศมะเลา สุศักดิ์ ชะมารัมย์	197
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	208
หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย เพื่อพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	209
แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัยเพื่อพิจารณา นำลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	216
แนะนำผู้เขียน	218

**การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์**
MANAGEMENT SURIN PROVINCIAL ADMINISTRATION
ORGANIZATION AUTHORITY BASED ON GOOD GOVERNANCE

ศศิธร ศูนย์กลาง¹ จิรายุ ทรัพย์สิน² วันชัย สุขตาม³
Sasithorn Soonklang¹, Jirayu Supsin², Wanchai Suktam³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม

2. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วน

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การปฏิบัติงานยังขาดกฎระเบียบในการบังคับที่ชัดเจนรวมถึงการขาดหลัก
นิติธรรมของเจ้าหน้าที่บางคน ผู้นำชุมชนและบุคลากรบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หน่วยงาน
ราชการส่วนท้องถิ่นยังขาดความโปร่งใสและขาดความน่าเชื่อถือประชาชนขาดความสามัคคีในหมู่
คณะรวมถึงการขาดความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
ต่อส่วนร่วม และมีการบริหารจัดการงบประมาณที่สิ้นเปลือง ส่วนข้อเสนอแนะ พบว่า ควรมีการ
จัดอบรมให้ความรู้หลักนิติธรรมกับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประเมินพฤติกรรม
การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และบุคลากรรวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชน ควรมีการออกมาย้ำแจ้งกระบวนการ
ปฏิบัติงานและการใช้งบประมาณต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสควรมีค่าตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรม
เพื่อจูงใจประชาชนให้เกิดความสนใจควรจัดให้มีการออกสำรวจความเป็นอยู่ของประชาชนรวมถึง
การสนับสนุนโครงการต่าง ๆ และควรมีการสำรวจปัญหาในชุมชนเพื่อลดปริมาณการใช้งบประมาณ
ที่สิ้นเปลืองในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เข้าใจถึงปัญหานั้น ๆ

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The research study was Management Surin provincial administration organization authority based on good governance aimed to 1) study management Surin provincial administration organization authority based on good governance and 2) study suggestions of management Surin provincial administration organization authority based on good governance. In this study, survey research and field study were collected data from people who lived in around Surin provincial administration organization authority. Questionnaires - both closed and open-ended questions were requested through 400 by cluster samplings. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, texts analysis, and context clues.

The results were revealed as followings:

1. Overall the efficiency pattern for management Surin provincial administration organization authority based on good governance in ASEAN was found at high level. While it was considered in each aspect; the efficiency pattern for management Surin provincial administration organization authority based on good governance in ASEAN was found at high level. It could be ordered from the most to least as followings: rule of law, morality, transparency, worthiness, responsibility, and

participation.

2. Problems regarding the efficiency pattern for management Surin provincial administration organization authority based on good governance in ASEAN found that there were not clearly rule of law for operation by some authorities. The community leaders and some personnel were acted by inappropriate behavior. Local government offices also were lack of transparency and incredibility. People were not unity among themselves including the lack of assistance from the authorities. Lack of responsibility was involved to participate in public. Moreover, management was absolutely estimated consumption.

As for suggestions, it found that there should be organized a seminar on the rule of law to officers and related personnel. There should be the assessment of the performance of staff and personnel, including a group of community leaders. There should have come out to clarify the budget execution processing and to transparency. There should have paid to attend the event in order to attract public attention. There should be provided to explore the lives of people, including support for various projects. And the issue should be explored in order to reduce the budget wastage in resolving problems that do not understand the issue.

Keywords: Management, Provincial Administration Organization Authority, Good Governance

บทนำ

แนวคิดเรื่อง “Good Governance” ปรากฏมาตั้งแต่อารยธรรมของกรีก สมัยโบราณ มาจากศัพท์ของคำว่า “Kubernan” ที่บัญญัติโดยปราชญ์ที่ชื่อ Plato ซึ่งก็คือระบบการปกครอง (System of Governing) Kubernare ซึ่งหมายถึง “Rule Making or Steering” การกำหนดหรือถือทางเสือในการปกครอง (Sam Agere, 2000 : 34) แต่เดิมในภาษาอังกฤษ คำนี้หมายถึง รัฐบาล (Government) ในเชิงนามธรรม (Act of Governing) หรือ Manner of Governing คือการจัดการปกครองประเทศไทยได้นำแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล มาใช้ในการปฏิรูปการเมือง โดยได้วางรากฐานแนวคิดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในหลายประเด็นเช่นความโปร่งใส การตรวจสอบ ความมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และการกระจายอำนาจ และในปัจจุบันหลักธรรมาภิบาลได้กลายเป็นมาตรฐานสากลที่องค์การและหน่วยงานทั่วไปต้องการให้เกิดขึ้น ธรรมาภิบาลเป็นหลักการที่ทั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รวมทั้งธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) มีข้อสรุป

ร่วมกันว่า เป็นกุญแจสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและกลุ่มประเทศยากจน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2546 : 61) การบริหารงานของภาครัฐที่มีความซับซ้อนทั้งในเรื่องของโครงสร้าง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ทำให้ไม่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติหน้าที่ จึงต้องมีการนำการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ซึ่งเป็นหลักการบริหารจัดการที่นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดี คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานอย่างจริงจัง โดยเฉพาะต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าของการบริหารจัดการที่ดีให้กับทุกภาคส่วน เป็นหลักการที่มีความสำคัญยิ่งโดยเฉพาะในเรื่องของการตัดสินใจทางการบริหาร

“หลักธรรมาภิบาล” หรืออาจเรียกได้ว่า การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หลักธรรมรัฐ และบรรษัทภิบาล ฯลฯ ซึ่งเรารู้จักกันในนาม “Good Governance” หมายถึง การปกครองที่เป็นธรรมนั้น ไม่ใช่แนวความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่เป็นการสะสมความรู้ ที่เป็นวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมวลมนุษยเป็นพันๆ ปี ซึ่งเป็นหลักการเพื่อการอยู่ร่วมกันในบ้านเมืองและสังคมอย่างมีความสงบสุข สามารถประสานประโยชน์และคลี่คลายปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน (ณดา จันทรสม, 2548 : 2) และเรื่องของการตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่งอาจจะถูกอิทธิพลครอบงำที่นำไปสู่การคอร์รัปชัน การทุจริตเชิงนโยบาย (Policy Corruption) หรือผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) ที่เป็นปัญหาสำคัญ

หลักธรรมาภิบาลได้เข้ามาเผยแพร่สู่สังคมไทยในช่วงปี พ.ศ. 2539 - 2540 ซึ่งเป็นช่วงของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากความบกพร่อง และการหย่อนประสิทธิภาพของกลไกด้านการบริหารจัดการในระดับชาติและระดับองค์กร ทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงการทุจริตและการกระทำผิดจริยธรรมในวิชาชีพหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากขาดการบริหารจัดการที่ดี หรือที่เรียกว่า “อธรรมาภิบาล (Bad Governance)” นั้นเอง จากวิกฤตการณ์ในครั้งนั้นทำให้ไทยต้องขอความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) เป็นจำนวนเงินถึง 17.2 พันล้านบาทเพื่อนำมาฟื้นฟูและพัฒนาประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ในขณะนั้น ได้เกิดกระแสการตื่นตัวในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดีจากองค์กรพัฒนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนักวิชาการที่ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงทำให้องค์กรต่างประเทศที่ให้เงินกู้และเงินช่วยเหลือ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และในการนำเงินไปใช้นั้นมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสถานการณ์ที่ได้กล่าวมานี้ส่งผลให้การขอความช่วยเหลือจาก

กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) นั้น ไทยต้องนำหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) มาใช้ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการบริหารงานภาครัฐ โดยมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความสำนึกรับผิดชอบ และหลักประสิทธิภาพประสิทธิผล

แนวคิดเรื่อง “ธรรมาภิบาล” มีบทบาทอย่างมากต่อหน่วยภายในประเทศ สังคมไทยในปัจจุบัน (ประเวศ วะสี, 2541 : 47) ต้องมีการขับเคลื่อนทั้ง 3 ส่วนของสังคมไปพร้อม ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมีการนำแนวคิดไปปรับใช้กับหน่วยงานอย่างเห็นได้ชัด มีการปรับลดขนาดของหน่วยงาน ปรับปรุงการบริหารให้มีคุณภาพมีการบริการสาธารณะต่าง ๆ เป็นที่พึงพอใจของประชาชน และในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และวิธีการทำงานให้ถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการทำงาน และสามารถร่วมงานกับทุกภาคส่วนได้อย่างราบรื่น (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2548 : 245) หลักธรรมาภิบาลมีกำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งกำหนดแผนโครงการเพื่อปรับปรุงในความรับผิดชอบต่อสังคมคล้อยตามหลักธรรมาภิบาล และได้นำไปใช้ในหลายองค์กรทั้งกับภาครัฐและภาคเอกชน สำหรับประเทศไทยได้แบ่งเป็น 4 สำนักคิด โดยได้ใช้คำว่า “ธรรมรัฐ” ในการสะท้อนความหมาย ไปในการใช้อำนาจทางการเมืองที่มีการคานอำนาจ มีการตรวจสอบและกำกับดูแลฝ่ายบริหาร เพื่อประโยชน์ร่วมกันของคนในชาติ นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนด้วยคำที่แตกต่างกันไปจนได้คำที่ลงตัวคือ คำว่า “ธรรมาภิบาล” และภาครัฐได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 หน่วยงาน การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ออกพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้การบริหารราชการบรรลุปเป้าหมายตามมาตรา 6 ในพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในการบริหารงานโดยได้กำหนดให้อย่างน้อยต้องมีหลักเกณฑ์และการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวก รวมทั้งภาครัฐได้ใช้แรงจูงใจจัดทำโครงการประกวดการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนตำบล และกำหนดเป้าหมาย 2 ประการคือ 1) หลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหารจัดการที่สร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องในสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นของตน ตามสิทธิที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และ 2) หลักประสิทธิภาพ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การใช้งบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและอยู่ภายใต้การตรวจสอบของประชาชนในชุมชน

ระบบบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ราชการประเทศ นับได้ว่า การบริหาร ราชการส่วนท้องถิ่น เป็นการนำหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) สู่ประชาชน โดยให้อำนาจแก่ประชาชนในการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของสาธารณะประโยชน์ของท้องถิ่นตนเอง โดยมีกรอบภาระหน้าที่ที่มีอยู่ตามกฎหมายกำหนด ให้นำหน้าที่จัดสรรและให้บริการสาธารณะต่าง ๆ แก่ประชาชนในท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น (Local government) ทำให้เกิดการถ่ายโอนอำนาจ ทรัพยากร และความรับผิดชอบต่าง ๆ ไปยังหน่วยการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นรูปแบบการบริหารการปกครองที่ให้โอกาสแก่ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในท้องถิ่นจึงถือว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญมาก (พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, 2552 : 63) อาทิเช่น 1) การปกครองท้องถิ่นเป็นรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นสถาบันการเรียนรู้ทางการเมืองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิ และหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย 2) การปกครองท้องถิ่นถือเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล 3) การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เกิดความสำนึก ในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ที่เรียกว่า “สำนึกรักท้องถิ่น” ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่นตน 4) การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ 5) การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารประเทศในอนาคต 6) การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับการกระจายอำนาจ ที่ประชาชนจะต้องใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง 7) การปกครองท้องถิ่นทำให้เกิดประชาธิปไตยเป็นรากฐานสำหรับประชาธิปไตยในระดับชาติ องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือเรียกชื่อย่อว่า “อบจ.” ซึ่งในปัจจุบัน อบจ. ถือเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไทยรูปแบบหนึ่ง ที่มีความเป็นมาและมีวิวัฒนาการการปรับปรุงแก้ไขตลอดมาตามลำดับ

องค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดตั้งโดยพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 และมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ตามมาตรา 45 และมาตรา 46 ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวทำให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีบทบาทที่สำคัญในการช่วยพัฒนาท้องถิ่น คือ

1. บทบาทในการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น ในภาพรวมของจังหวัดในรูปของแผนพัฒนาจังหวัด โดยรวบรวมแผนงานโครงการของหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นทั้งหมดของจังหวัดที่หน่วยราชการส่วนท้องถิ่น แต่ละแห่งเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเอง เพื่อให้เห็นภาพรวมและทิศทางการพัฒนาจังหวัดลดความซ้ำซ้อน และมีลำดับความสำคัญของแต่ละงานที่ชัดเจน

2. สนับสนุนในการดำเนินการกิจกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นไม่มีงบประมาณเพียงพอที่จะดำเนินการได้ จึงต้องให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการจัดทำ เช่น สนามกีฬา บ่อบำบัดน้ำเสียรวม เป็นต้น

3. ประสานและดำเนินโครงการพัฒนา ที่มีลักษณะคาบเกี่ยวระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่ง หากแยกดำเนินการจะสิ้นเปลืองงบประมาณหรือส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นเอง เช่น ถนนสายหลักซึ่งผ่านเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่ง สถานที่ทิ้งขยะ สวนสาธารณะ เป็นต้น

นอกจากนี้การบริหารจัดการงบประมาณ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดก็นับเป็นเรื่องที่ทำนายทั้งในเรื่องประสิทธิภาพและความโปร่งใส ในการบริหารจัดการ ดังนั้น การกำหนดโครงสร้าง และการบริหารจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดศักยภาพในการบริหารจัดการ ประกอบกับการจะเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ของประเทศไทย ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนในกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียนมีมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบพื้นฐาน (Basic Research) ที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ประชากรที่มีอายุสิบแปดปีขึ้นไปที่ย้ายอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ จำนวนทั้งสิ้น 1,388,194 ราย (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์, 2557) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 400 ราย ได้มาวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้สูตรของยามานะ (Yamana, 1967 : 581) ซึ่งใช้ระดับค่าความเชื่อมั่น ที่ 95% ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็น แบบสอบถาม ตอนที่ 1 แบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ 6 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ สถิติที่ใช้ได้แก่ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

จากการศึกษา “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

1.1 เพศ พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.80) และเพศหญิง (ร้อยละ 48.20)

1.2 อายุ พบว่า ส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 20-30 ปี (ร้อยละ 28.00) รองลงมา ได้แก่ อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 23.80)

1.3 สถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 55.20) รองลงมา คือ สถานภาพโสด (ร้อยละ 33.20)

1.4 การศึกษาที่สำเร็จสูงสุด พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 32.20) รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) (ร้อยละ 27.50)

1.5 รายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ 7,500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 38.80) รองลงมา ได้แก่ รายได้ต่ำกว่า 7,500 บาท (ร้อยละ 31.00)

1.6 ตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งหน้าที่ ลูกจ้าง/พนักงานราชการ (ร้อยละ 49.20) รองลงมา ได้แก่ อื่น ๆ (ร้อยละ 29.50)

1.7 ประสบการณ์ทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่ มีประสบการณ์ทำงาน ต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 31.80) รองลงมา ได้แก่ 5 – 10 ปี (ร้อยละ 29.80)

2. การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

2.1 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์โดยภาพรวม

การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) รองลงมาได้แก่หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) หลักความคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) หลักความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ หลักความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$)

2.2 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักนิติธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักนิติธรรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อ คือหน่วยงานของท่านมีกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนหรือบุคลากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) รองลงมา ได้แก่การพิจารณาคำสั่งหรือระเบียบข้อบังคับคำนึงถึงความเป็นธรรมและเสมอภาคในแต่ละกรณี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) และหน่วยงานของท่านมีการกระจายอำนาจในการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ไม่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่คน ๆ เดียวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$)

2.3 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์หลักคุณธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักคุณธรรมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อคือ ผู้บริหารงานและบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) รองลงมา ได้แก่ผู้บริหารงานและบุคลากรปฏิบัติตนอยู่ในหลักคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และผู้บริหารงานและบุคลากรมีไม่ตรีจิตพร้อมให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$)

2.4 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์หลักความโปร่งใส

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความโปร่งใส โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อคือ การบริหารงาน และกิจกรรมต่างๆ มีการสรุป รายงานและเปิดเผยให้สาธารณชนรับทราบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$) รองลงมา ได้แก่ การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใสและเป็นธรรมต่อทุกส่วนงาน รวมถึงมีการบริหารจัดการงบประมาณอย่างทั่วถึงมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) และฝ่ายตรวจสอบภายในในหน่วยงานของท่านมีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$)

2.5 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์หลัก การมีส่วนร่วมผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักการมีส่วนร่วมโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อคือ เปิดโอกาสให้ บุคลากร,องค์การภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา ได้แก่ เปิดโอกาสให้บุคลากร,องค์การภาครัฐและ ภาคเอกชนรวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหาและจัดซื้อบางกรณี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.72$) และผู้บริหารงานและบุคลากรยินดีรับฟังคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากองค์กร ภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงประชาชนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$)

2.6 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์หลัก ความรับผิดชอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความรับผิดชอบโดยรวมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.62$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อคือ ใช้เวลาการ ปฏิบัติงานที่อย่างเหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้บริการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบตอบสนอง ความต้องการของสังคม ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมาได้แก่ หน่วยงานของท่านได้จัดให้มีบริการสาธารณะ อย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.64$) และบุคลากรในหน่วยงานมีความมุ่งมั่น ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีคุณภาพภายในระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 3.63$)

2.7 การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์หลัก ความคุ้มค่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความคุ้มค่าโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.70$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 ข้อ คือ มีการนำนโยบาย โครงการ กิจกรรม หรือแผนงานที่แถลงไว้ไปดำเนินการอย่างเร่งด่วน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) รองลงมา ได้แก่ ใช้เวลาการปฏิบัติงานที่อย่างเหมาะสม ไม่เลือกปฏิบัติ และให้บริการ ต่างๆ ด้วยความรับผิดชอบตอบสนองความต้องการของสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) และ หน่วยงานของท่านได้จัดให้มีบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$)

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์

3.1 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักนิติธรรม พบว่า การปฏิบัติงานยังขาด กฎระเบียบ และ ข้อบังคับที่ชัดเจน มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การกระจายอำนาจให้กับชุมชนและประชาชน ยังไม่ครอบคลุม และน้อยที่สุดคือ เจ้าหน้าที่และบุคลากรยังขาดความเที่ยงธรรม ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักนิติธรรม พบว่าอยากให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการตรวจสอบการทำงาน ของเจ้าหน้าที่และบุคลากรและน้อยที่สุด คือ ควรมีการออกพื้นที่ให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมถึง การบริหารงานของ อบจตามหลักธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม ตามลำดับ

3.2 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักคุณธรรม พบว่า เจ้าหน้าที่และบุคลากรเกิดการทุจริตและ ไม่เที่ยงธรรม มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เจ้าหน้าที่ควรแลเห็นปัญหาของประชาชนเป็นสิ่ง สำคัญ และน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ไม่นำความรู้มาพัฒนาชุมชน ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร จัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การ บริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักคุณธรรม พบว่าควรมีการประเมินพฤติกรรมการทำงาน ของ เจ้าหน้าที่และบุคลากรรวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชน มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรให้ประชาชน มีส่วนในการประเมินพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่และกลุ่มผู้นำชุมชน น้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ควรมีคุณธรรมประจำใจตามลำดับ

3.3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความโปร่งใส พบว่า หน่วยงานราชการยังขาดความโปร่งใส และขาดความน่าเชื่อถือ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรควรมีการปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความซื่อตรง มีความเป็นธรรม และน้อยที่สุด คือ กระบวนการบริหารของหน่วยงานยังขาด ความชัดเจนและความน่าเชื่อถือ ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การ บริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความโปร่งใส พบว่าควรมีการชี้แจงกระบวนการปฏิบัติงานและการ ใช้งบประมาณต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรมีการสร้างช่องทางการ เปิดเผยข้อมูลผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ และน้อยที่สุด คือ ควรมี การจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนถึงสิทธิและอำนาจหน้าที่ตามลำดับ

3.4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนยังขาดความร่วมมือขาดและการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานราชการ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การให้บริการยังขาดประสิทธิภาพและไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชน และน้อยที่สุด คือ การให้ความร่วมมือหรือความช่วยเหลือต่อประชาชนในชุมชนน้อย ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักการมีส่วนร่วม พบว่าควรมีค่าตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อจูงใจประชาชนให้เกิดความสนใจ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หน่วยงานราชการควรมีการสนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีและน้อยที่สุด คือ ควรมีการปรับปรุงนโยบายการบริหารให้มีการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนคนในท้องถิ่นตามลำดับ

3.5 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความรับผิดชอบ พบว่า เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรควรนำนโยบายมาแถลงให้ประชาชนได้รับทราบ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ บางครั้งไม่มีการติดตามผลการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อส่วนร่วม และน้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงานบางคนละเลยการปฏิบัติหน้าที่ ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร จัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความรับผิดชอบ พบว่าควรจัดให้มีการออกสำรวจความเป็นอยู่ของประชาชนร่วมถึงการสนับสนุนโครงการต่างๆ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรจัดมีการกิจกรรมสร้างความสามัคคีเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และน้อยที่สุด คือ ควรมีบทลงโทษที่ชัดเจนเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้กับบุคลากรที่ทุ่มเทกับการปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับ

3.6 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความคุ้มค่า พบว่า มีการบริหารจัดการงบประมาณที่สิ้นเปลือง มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและการบริหารจัดการในเรื่องต่างๆ และน้อยที่สุด คือ การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ตามลำดับ

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร จัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ หลักความคุ้มค่าพบว่าควรบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างประหยัดมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อยากให้มีการสนับสนุนงบประมาณให้มากกว่านี้และน้อยที่สุด คือ อยากให้หน่วยงานประชุมประชาชนมีส่วนในการออกความคิดเห็นตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก หลักความคุ้มค่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก หลักความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และน้อยที่สุด คือ หลักความรับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

หลักธรรมาภิบาลที่ 1 หลักนิติธรรม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมถึงมีกฎหมายข้อบังคับและบทลงโทษที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนจากการประเมินโดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อหลักนิติธรรมและยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ในการนำหลักธรรมาภิบาลมาปรับใช้ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระจริญ จิรสโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรีพบว่า การบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

หลักธรรมาภิบาลที่ 2 หลักคุณธรรม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักคุณธรรม ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ผู้บริหารและบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงการยึดมั่นหลักการต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานและประชาชน ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อรัญญา ม่วงแดง (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองลำพูน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการบริการของเทศบาลเมืองลำพูนเพื่อบริการประชาชนภายใต้หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลที่ 3 หลักความโปร่งใส พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักความโปร่งใส ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ มีนโยบายและการปฏิบัติงานที่ถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล หลักความโปร่งใสเนื่องด้วยการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์มีการเปิดโอกาสให้บุคลากร

องค์การภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนติดตามตรวจสอบการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชย์ นาทองไชย (2548) ได้วิจัยเรื่อง สภาพการบริหารงานของคณะเทศมนตรี ตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งที่มาจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลัญญา และประชาชนในเขตเทศบาล ต่างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าคณะเทศมนตรีบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และต่างพอใจ เห็นด้วยที่คณะเทศมนตรีนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงาน ในหลักนิติธรรมมีการออกกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน โดยความเสมอภาค ถูกต้อง รักษาประโยชน์ของส่วนรวม ในหลักความโปร่งใส มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540 โดยตีพิมพ์ประกาศ ประชุมชี้แจงผ่านหอกระจายข่าว/เสียงตามสายและวารสาร ในหลักการมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา การจัดซื้อจัดจ้าง การประชุมสภาเทศบาล การเสนอออกกฎหมาย ข้อบังคับ หลักความรับผิดชอบให้บริหารที่มีคุณภาพ เป็นธรรมทั่วถึง และหลักความคุ้มค่า โดยการปฏิบัติกิจกรรมตามลำดับความสำคัญก่อนหลัง การจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปด้วยความประหยัด มีการแต่งตั้ง กรรมการตรวจสอบการใช้งบประมาณ

หลักธรรมาภิบาลที่ 4 หลักการมีส่วนร่วม พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลหลักการมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ มีการเปิดโอกาสให้บุคลากร องค์การภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆอย่างทั่วถึง ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัย สิริวิภา ศรีปลั่ง (2548) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

หลักธรรมาภิบาลที่ 5 หลักความรับผิดชอบ พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลหลักความรับผิดชอบ ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ นั้นมีการจัดให้มีการบริการสาธารณะ มีนโยบาย กิจกรรม หรือแผนงานที่มีประสิทธิภาพและมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับ เสนาะ สภาพไทย (2549) ได้ศึกษาเรื่อง “หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามความคิดเห็นของนักเรียนเสนาธิการทหารบก” ผลการศึกษาพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วนักเรียนเสนาธิการทหารบก จะให้ความเห็นว่าการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดีของรัฐบาล มีความสำคัญอยู่ในระดับสูง ได้แก่ ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความรับผิดชอบ ด้านความคุ้มค่า ด้านนิติธรรม และด้าน

คุณธรรม อยู่ในระดับปานกลางและจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า นักเรียนเสนาธิการทหารบก ที่มี อายุ สถานภาพ การศึกษา ระดับรายได้ ชั้นยศ ระยะเวลาในการปฏิบัติราชการ และตำแหน่งหน้าที่ต่างกันไม่มีผลต่อความคิดเห็นเรื่องการบริหารบ้านเมืองและสังคมที่ดีของรัฐบาลแตกต่างกัน

หลักธรรมาภิบาลที่ 6 หลักความคุ้มค่าพบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลหลักความคุ้มค่าขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ มีการใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน และสังคมรวมถึงการปฏิบัติงานที่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลักสำคัญ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้นี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัย พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรีพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ควรมีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้าน

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายนำไปสู่การปฏิบัติ

1.4 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ ควรมีการจัดอบรมให้บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่าเต็มที่

1.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ นำกฎระเบียบข้อบังคับมาใช้อย่างเคร่งครัด

1.6 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ เปิดช่องทางและโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกว่าเดิม

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นๆ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงานที่เป็นต้นแบบ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2546). **ธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิวิถีชีวิตจรณ.
- ณดา จันทน์สม. (2548). **ธรรมาภิบาลกับการกระจายอำนาจ**. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2541). **แนวคิดและวาทกรรมว่าด้วยธรรมรัฐแห่งชาติในธรรมาภิบาลกับคอร์รัปชันไทย**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- พระจริญ จิรสุโ (เมืองประทับ). (2552). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง. (2552). **โลกาภิวัตน์กับท้องถิ่น**. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2548). **หลักรัฐประศาสนศาสตร์แนวคิดทฤษฎี**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัทรัตนพรชัย จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. (2557). **การจัดการความรู้สู่การปฏิบัติ**. สุรินทร์ : สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์.
- สิริวิภา ศรีปลั่ง. (2548). **การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักปฏิบัติงานของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุรัช นาทองไชย. (2548). **สภาพการบริหารงานของคณะเทศมนตรี ตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลัญญา อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสนาะ สถาพไทย. (2549). **หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามความคิดเห็นของนักเรียน เสนาธิการทหารบก**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- อรรถาธิบาย ม่วงแดง. (2548). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองบางลำพูน. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตรศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Sam Agere. (2000). **Promoting Good Governance : Principles, Practices and Perspective.** London : Commonwealth Secretariat.
- Yamane, Taro. (1967). **Statistics : An Introductory Analysis.** 2nd ed. New York : Harper & Row.

การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว HANDBOOK DEVELOPMENT ABOUT QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY PROMOTION FOR THE FAMILY

สิงหา จันทรียวงษ์¹

Singha Jantriyawong¹

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ 2) เพื่อสร้างและประเมินคุณภาพคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60–79 ปี จำนวน 394 คน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มี 2 ประการ คือ 1) องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต 2) องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การศึกษาภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และสวัสดิการคุ้มครอง ในการสร้างและประเมินคุณภาพคู่มือเกี่ยวกับเนื้อหาด้านการเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ การส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุโดยครอบครัวอย่างหลากหลาย การส่งเสริมสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงอายุ การบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการศึกษา วิจัย ประเมินผลโครงการผู้สูงอายุ จากการประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุ ต่อคู่มือในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$) ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะให้พัฒนาคู่มือสำหรับครอบครัวสามารถนำไปใช้ได้ง่าย ควรจัดอบรมให้กับผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการวิจัยในรูปแบบอื่น

คำสำคัญ : คู่มือ ผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิตครอบครัว

Abstract

This research had three objectives, 1) to study and analysis the quality of life of the elderly domain, 2) to create and examine quality of handbook, 3) to

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

study the satisfaction of the elderly to the handbook, through used of quantitative research. The sample size was about 394, there were the elderly (60-70 years), who live in Surin province A questionnaire was used for collecting data, and was analyzed by basic statistic; frequency, percentile, mean, and standard deviation.

Conclusions: the research is found that the quality of life of the elderly has two aspects; 1. internal domain; physical health and mental health, 2. external domain, there are economic, social and culture, education and local wisdom, environment, and social welfare. Handbook is created and examined on the content of elderly preparing, elderly activity supported by family, social welfare supported, management administration and personal development for the elderly, and study, research, and project evaluation about the elderly. Satisfaction of the elderly to the handbook is the highest, ($\bar{X} = 4.86$). Suggestion: the handbook should be easy for the elderly care taker training, personal office, and government office.

Key words : Handbook, Elderly, Quality of Life, Family, Elderly Care Taker

บทนำ

สถานการณ์ประชากรผู้สูงอายุที่มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (The Economic and Social Committee of Asia and Pacific) ได้ดำเนินการขับเคลื่อนโดยการจัดประชุมโลกว่าด้วยผู้สูงอายุขึ้นครั้งแรกในปี 2525 ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ซึ่งแผนงานระหว่างประเทศว่าด้วยการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยรัฐบาลทุกประเทศตกลงร่วมกันให้สำรวจประชากรผู้สูงอายุ และระบุไว้ว่า ประชากรเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ มิใช่เป็นเพียงปัญหาที่ผู้สูงอายุเผชิญอยู่เท่านั้นแต่ยังเป็นกระบวนการชีวิตที่จำเป็นต้องมีการเอาใจใส่ และเตรียมการอย่างเร่งด่วนในด้านสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และอื่น ๆ อนึ่ง จากการอนุมัติแถลงการณ์เกี่ยวกับผู้สูงอายุในปี 2545 สมัชชาสหประชาชาติ โดยมติที่ 50/141 ปี 2548 ได้มอบหมายคณะกรรมการประจำภูมิภาคของสหประชาชาติจัดทำแผนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุสำหรับศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดขึ้น ดังนั้น คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก จึงจัดประชุมระดับภูมิภาคเกี่ยวกับแผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ณ เมืองมาเก๊า ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยอนุมัติหลักการของแผนปฏิญญามาเก๊า และแผนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุในเอเชียและแปซิฟิก เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2541 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้สมาชิกและภาคีสมาชิกสามารถปฏิบัติตามแผนดำเนินงานมาเก๊าได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ จึงมีการจัดทำชุดแนวทางการปฏิบัติ ซึ่งรับรองโดยคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ณ ที่ประชุม ครั้งที่ 56 เดือนมิถุนายน ปี 2543 ทั้งนี้ โดยหวังว่าแนวทางฉบับนี้จะเป็นนโยบายเพื่อให้รัฐบาล องค์กรอิสระ และองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่นได้ใช้ในการอ้างอิงเพื่อปฏิบัติให้บังเกิดผลต่อไป

นโยบายในระดับภูมิภาคแสดงให้เห็นปัญหาและความสำคัญของประชากรผู้สูงอายุ ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องใช้ยุทธศาสตร์ในการรองรับและแก้ไขปัญหาค่าที่เกิเกิดขึ้นในอนาคตอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนของครอบครัวและชุมชนที่มีต่อผู้สูงอายุ แม้ว่าความสามารถของครอบครัวต่อการดูแลผู้สูงอายุจะเกิดความกดดันในประเด็นเกี่ยวกับการขยายตัวของเมือง การอพยพของแรงงาน การว่างงาน และการปฏิรูปเศรษฐกิจ ครอบครัวก็ยังคงเป็นผู้ทำหน้าที่ให้การดูแลขั้นต้นสำหรับผู้สูงอายุจำนวนมาก อย่างไรก็ตามจำนวนผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงสูงต่อการพึ่งพาผู้อื่นและเกิดความพิการกำลังเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ความสามารถของครอบครัวต่อการดูแลผู้สูงอายุลดลง ผลจากการสำรวจในปี 2545 เกี่ยวกับผู้สูงอายุซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) ในองค์การสหประชาชาติ (United Nation, 2009 : 16–18) แสดงว่า การสนับสนุนผู้ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ เช่น การดูแลผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้าน และการอบรมวิธีดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว บางประเทศอยู่ในลำดับความสำคัญต่ำ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องจึงจำเป็นต้องสนับสนุนอย่างมีประสิทธิภาพจากรัฐบาลและผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติให้บรรลุผลได้ระบุไว้ 2 ประการคือ การดำเนินมาตรการให้เกิดการอยู่ร่วมกันของครอบครัวและความรักใคร่ปรองดองกันของคนในวัยแตกต่างกัน การพัฒนาและบริการระดับชุมชนเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ ที่มีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัว และผู้ทำหน้าที่ให้การดูแลในครอบครัว เกิดความเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดส่วนร่วมในการดูแลระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรอิสระ และรัฐบาล

สำหรับประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร เนื่องจากโครงสร้างของประชากรไทยมีแนวโน้มก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หรือเรียกว่า ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Aging) (สถาบันเวทศาสตร์ผู้สูงอายุ, 2553 : 14) โดยองค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุว่า ประเทศใดที่มีสัดส่วนประชากร อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเกินร้อยละ 10 ของประชากรรวมถือว่าประเทศนั้นเป็นสังคมผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรรวมทั้งประเทศ พบว่า ประเทศไทยนั้นกำลังก้าวเป็นสังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 นอกจากนี้ จากการคาดการณ์ประมาณประชากรไทยปรากฏว่า ประเทศไทยจะมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ (อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลการคาดประมาณประชากรไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2573 สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่คาดว่า อีกประมาณ 30 ปี ข้างหน้า หรือภายในปี พ.ศ. 2573 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นประมาณ 17.7 ล้านคน หรือประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรไทยทั่วประเทศ และเมื่อพิจารณาการกระจายตัวของประชากรผู้สูงอายุรายภาค พบว่า มีจำนวนประชากรมาก เป็นอันดับที่ 19 ของโลก คิดเป็นร้อยละ 1 ของประชากรโลก แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรไทยมีสัดส่วนที่รวดเร็วจากร้อยละ 8.3 ในปี พ.ศ. 2533 มาเป็นร้อยละ 12.6 ในปี พ.ศ. 2550 และคาดว่าในปี พ.ศ. 2563 จะมีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มเป็นร้อยละ 21.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2551 : 14)

สำนักงานสถิติแห่งชาติทำการสำรวจประชากร เมื่อปี พ.ศ. 2553 พบว่า จังหวัดสุรินทร์มีข้อมูลประชากรกลางปีมีทั้งหมด จำนวน 142,925 คน จากข้อมูลการรับเบี้ยยังชีพ จากการเพิ่มขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของประชากรโลกที่เปลี่ยนไปนั้น ส่งผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพทั้งในภาครัฐและเอกชน และส่งผลต่อการเกิดปัญหาภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ซึ่งในปัจจุบันผู้สูงอายุของจังหวัดสุรินทร์มีผู้สูงอายุ ตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดสุรินทร์ 147 แห่ง จำนวน 28,051 คน มีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลจากครอบครัว และสภาพร่างกายที่เสื่อมทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เกิดปัญหาโภชนาการ ซึ่งมีผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ อันเป็นสาเหตุนำไปสู่ความเจ็บป่วยเช่นภาวะทุพโภชนาการ โภชนาการเกิน ส่งผลให้เกิดภาวะแทรกซ้อนตามมา (สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์, 2555 : 3)

หนึ่งคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา รวมทั้งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาประชากรของประเทศ โดยมีความเชื่อว่าถ้าบุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี การพัฒนาในด้านต่างๆ ก็จะทำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นคำว่า “คุณภาพชีวิต” เป็นคำที่ใช้ในเชิงเปรียบเทียบเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานที่ และการรับรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งเคยมีประสบการณ์ อาชีพ ความสนใจ การศึกษา ประเพณีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ มีแนวคิดที่หลากหลาย คือ ชีวิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทางด้านสุขภาพ ร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงชีวิตให้สอดคล้องตามสภาวะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมในการดำเนินชีวิตและทรัพยากรที่มีอยู่ (นิพนธ์ คันทะเสวี, 2550 : 28)

ครอบครัวมีความหมายอย่างหลากหลาย ตามมุมมองและลักษณะของศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากการศึกษาในเบื้องต้นสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า มีกลุ่มนักวิชาการในสาขาและองค์กรต่าง ๆ ได้ให้ความหมายอย่างหลากหลาย เช่น ครอบครัว หมายถึง ผู้ร่วมครัวเรือน ได้แก่ สามีภรรยาและบุตร คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ให้นิยามครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำรงชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย และทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา (สมาคมคห

เศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2550 : 30)

จากสภาพปัจจุบันปัญหาหลักการและความสำคัญดังกล่าวทำให้เกิดประเด็นคำถามที่ต้องการทราบ คือ ประการแรก องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างไร ประการที่สอง การสร้างคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัวมีคุณภาพเป็นอย่างไร และประการที่สาม ผู้สูงอายุและครอบครัวมีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงสนใจจัดทำโครงการวิจัยนี้ขึ้น เพื่อสร้างและพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว ได้ใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครอบครัวของจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อสร้างและประเมินคุณภาพคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุต่อการใช้คู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ผู้สูงอายุ ที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปี จำแนก กลุ่มอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ ช่วงอายุ 60-69 ปี และช่วงอายุ 70-79 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 17 อำเภอ ได้แก่ เมืองสุรินทร์ ปราสาท สนม ลำโรงทับ จอมพระ สังขะ ชุมพลบุรี บัวเขต รัตนบุรี ลำดวน ท่าตูม พนมดงรัก กาบเชิง ศีขรภูมิ โนนารายณ์ ศรีณรงค์ และเขวาสินรินทร์ จำนวนทั้งสิ้น 101,540 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์, 2555 : 10)

2. กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

2.1 สุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยแบ่งตามขนาดของอำเภอ ได้แก่ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

2.2 สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling) โดยวิธีจับฉลาก ขนาดอำเภอ ครั้งละ 1 แห่ง ได้ อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอสังขะ และอำเภอจอมพระ ตามลำดับ โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 25,999 คน

2.3 สุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็น (Probability Sampling) โดยใช้สูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2545 : 195) ที่

ระดับความเชื่อมั่น 95 % และความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.05 ได้จำนวนทั้งสิ้น 394 คน จำแนกตามขนาดอำเภอ และจำแนกตามเพศชาย และหญิง ในจำนวนที่เท่ากัน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

พัฒนาประเด็นเนื้อหาจาก สิงหา จันทริยวงษ์ (2553 : 230-240) ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรม การปฏิบัติ โดยครอบครัวมีส่วนร่วม
2. ด้านการส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุอย่างหลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมความรู้ กิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีตลอดปี กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. ด้านการส่งเสริมสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักประกันสุขภาพ กองทุนฟื้นฟูจิตใจ กองทุนสวัสดิการ และศูนย์พักพิงผู้สูงอายุที่ยากไร้
4. ด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ การพัฒนาอบรมผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
5. ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ การวิจัย และการประเมินผล ได้แก่ การศึกษาตลอดชีวิต การวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการประเมินผลโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว มีวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สร้างและประเมินคุณภาพคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว รวมทั้งการศึกษาความคิดเห็นที่พึงพอใจต่อการใช้คู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิจัยระยะที่ 1

การศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การวิจัยระยะนี้แบ่งเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมข้อมูลพื้นฐาน เป็นการเตรียมข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งได้จากเอกสาร รายงานการวิจัย ข้อมูลสถิติและนโยบายรัฐ ในระดับโลก ภูมิภาค ประเทศ ชุมชน เกี่ยวกับบริบททั่วไปของผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นคัดเลือกพื้นที่วิจัย คือ จังหวัดสุรินทร์ โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ การสุ่มแบบแบ่งชั้น การแบ่งกลุ่ม และการเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุระหว่าง 60-79 ปี ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่

การสุ่มแบบแบ่งชั้น การแบ่งกลุ่ม และการเจาะจง

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยพิจารณาข้อมูลทุกด้านให้ครบถ้วน หากมีข้อมูล
โดยยังไม่ครบถ้วน ก็ดำเนินการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการวิเคราะห์เนื้อหา
สำหรับข้อมูลปลายเปิด

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นสรุป เป็นการสรุปผลการสำรวจองค์ประกอบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับ
ครอบครัว

การวิจัยระยะที่ 2

การสร้างและประเมินคุณภาพคู่มือ การวิจัยในระยะนี้ เป็นการสร้างและประเมินคุณภาพ
คู่มือส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมโครงสร้างของคู่มือและกรอบเนื้อหา โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการ
ศึกษาในระยะที่ 1 มาพัฒนาเป็นคู่มือ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญแบบ
เจาะจง ส่วนผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ ระหว่าง 60–79 ปี ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนในท้องถิ่น โดย
การสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ การสุ่มแบบแบ่งชั้น การแบ่งกลุ่ม และการเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมิน
คุณภาพคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง แล้ว
นำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการวิเคราะห์เนื้อหา
สำหรับข้อมูลปลายเปิด

ขั้นตอนที่ 5 สรุปเป็นคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว ฉบับสมบูรณ์

การวิจัยระยะที่ 3

การประเมินความพึงพอใจคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว

การวิจัยระยะที่ 3 เป็นการประเมินความพึงพอใจต่อคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
สำหรับครอบครัว ซึ่งเป็นผลมาจากการวิจัยระยะที่ 1 และ 2 เพื่อตรวจสอบ ความสอดคล้อง ครบ
ถ้วน ถูกต้อง และยืนยันว่า คู่มือที่สร้างขึ้น ผู้ได้รับประโยชน์มีความพึงพอใจ และสามารถนำคู่มือที่
สร้างขึ้นไปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัวต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาผู้สูงอายุ จำนวน 394 คน จำแนกเป็นเพศชาย ร้อยละ 50.00 และเพศหญิง ร้อยละ 50.00 มีอายุระหว่าง 60–69 ปี ร้อยละ 50.00 และอายุ ระหว่าง 70–79 ปี ร้อยละ 50.00 มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา มากที่สุด ร้อยละ 65.30 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 11.10 และน้อยที่สุด คือ ระดับอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 4.20 และมีอาชีพเกษตรกรรม มากที่สุด ร้อยละ 82 รองลงมาคือ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 8.50 และน้อยที่สุด คือ อาชีพอื่น ๆ ร้อยละ 0.50 ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 2 ประการ คือ องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรม และองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษาภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และสวัสดิการคุ้มครอง โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$)

2. การสร้างและประเมินคุณภาพคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว จากการสังเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายในและภายนอก ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ (สุขภาพกาย สุขภาพจิต พฤติกรรม) การส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยครอบครัว อย่างหลากหลาย การส่งเสริมสวัสดิการคุ้มครองผู้สูงอายุ การบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และการศึกษา วิจัย ประเมินผลโครงการผู้สูงอายุ โดยประเมินคุณภาพจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้สูงอายุต่อคู่มือโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.96$) ตามลำดับ

3. การศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงอายุเกี่ยวกับคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สำหรับครอบครัวนั้น โดยสอบถามความคิดเห็นในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.95$) และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือควรพัฒนาคู่มืออย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ครอบครัวได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง ควรจัดอบรมให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ควรเสนอคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อหน่วยงานระดับนโยบายได้ใช้ประโยชน์ต่อไป รูปแบบของคู่มือควรง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ และควรจัดประชุมสัมมนาให้ผู้ดูแลใกล้ชิดผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้ผลการวิจัยซึ่งสามารถอภิปรายให้สอดคล้องตามจุดประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบคุณภาพชีวิตภายใน ได้แก่ ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และพฤติกรรม เกิดจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย คือ การทำงานของอวัยวะต่างๆ ใน

ร่างกายของผู้สูงอายุเสื่อมโทรมลง ทำให้สมรรถภาพลดลง ดังนั้นร่างกายผู้สูงอายุจึงเกิดความผิดปกติ การเจ็บป่วยง่าย รุนแรง และเรื้อรัง เมื่อร่างกายมีแนวโน้ม เสื่อมโทรมลงย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต รวมถึงพฤติกรรมต่อความสัมพันธ์กับผู้อื่น การปรับตัวกับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจที่เกิดจากการสูญเสียบุคคลที่รัก สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสัมพันธ์ภาพในครอบครัว และความเสื่อมโทรมของร่างกาย รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาทิ รูปแบบครอบครัวเล็กลง สังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความคับข้องใจจากบทบาทผู้นำในครอบครัว สังคมลดลง และทำให้การพึ่งพาด้านภูมิปัญญา ความเอาใจใส่ต่อผู้สูงอายุลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้สูงอายุด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยของ เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์, (2554 : 81-82) ที่มีข้อสรุปคล้ายคลึงกัน องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และสวัสดิการคุ้มครอง เกี่ยวข้องกับชีวิตที่เป็นองค์รวมของมนุษย์นั้น เสรี พงศ์พิศ (อ้างถึงใน อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2549 : 150-151) ได้เปรียบเทียบของคัพพ (Organism) ที่ประยุกต์ใช้ในทางสังคม เพื่อหมายถึงระบบที่มีโครงสร้างและส่วนต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ต่างกัน คล้ายกับสิ่งมีชีวิต โดยส่วนต่าง ๆ ล้วนสัมพันธ์กัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน หากแยกส่วนหนึ่ง ส่วนใดออกไปย่อมทำให้สูญเสียพลัง เสียความสมดุล และไม่สมบูรณ์ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบภายใน และการดำรงชีวิตจากองค์ประกอบภายนอก ล้วนเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้อง กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำเป็นต้องพัฒนาแบบองค์รวม และเป็นระบบ จึงจะทำให้การพัฒนานั้นเกิดความยั่งยืน ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากครอบครัว เพราะครอบครัวใกล้ชิด สามารถเห็นพฤติกรรม และสามารถช่วยเหลือผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัวโดยการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้สูงอายุ ซึ่งประเด็นสำคัญในการส่งเสริมมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมความรู้ การส่งเสริมโดยครอบครัว ระบบคุ้มครองด้านครอบครัว การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว การพัฒนาองค์ความรู้ และการประเมินผลด้านผู้สูงอายุกับครอบครัว 2) มาตรการด้านการส่งเสริมความรู้ การส่งเสริมโดยครอบครัว ระบบคุ้มครองด้านครอบครัว การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว การพัฒนาองค์ความรู้และการประเมินผลด้านผู้สูงอายุกับครอบครัว 3) แนวทางการดำเนินงานและตัวชี้วัดด้านการส่งเสริมความรู้ การส่งเสริมโดยครอบครัว ระบบคุ้มครองด้านครอบครัว การบริหารจัดการการพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว การพัฒนาองค์ความรู้และการประเมินผลด้านผู้สูงอายุกับครอบครัว 4) แผนงานและโครงการด้านการส่งเสริมความรู้ การส่งเสริมโดยครอบครัว ระบบคุ้มครองด้าน

ครอบครัว การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรด้านครอบครัว การพัฒนาองค์ความรู้ และการประเมินผลด้านผู้สูงอายุกับครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลางระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชา (สิงหา จันทริยวงศ์, 2553 : 135)

นอกจากนี้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจและมีความเห็นสอดคล้องกับนโยบายคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (ESCAP) ในองค์การสหประชาชาติ (United Nation, 2009 : 18) ซึ่งได้มีการจัดประชุมเพื่อทำแผนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุหลายครั้งในประเทศสเปน รวมทั้งในการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเป็นแนวทางการพัฒนาสื่อในรูปแบบหนึ่งที่ได้สื่อสารแนวคิดให้กับครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องทั่วไปสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการพัฒนาสื่อในรูปแบบอื่นอย่างหลากหลาย ทั้งนี้สื่อดังกล่าวล้วนมีความประสงค์สื่อสารต่อผู้สูงอายุ ผู้ดูแลใกล้ชิด สังคม ตลอดจนนโยบายระดับประเทศได้เห็นความสำคัญ จนกระทั่งร่วมกันรณรงค์กำหนดให้ผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสำหรับครอบครัว ทำให้ได้แนวข้อเสนอนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครอบครัวควรใช้คู่มือในการดูแลเอาใจใส่สุขภาพผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี หลักคำสอนทางศาสนาแก่ผู้สูงอายุและครอบครัว และควรศึกษาความรู้ การวิจัย และผลการประเมินโครงการผู้สูงอายุ มากขึ้น

1.2 ควรพัฒนาคู่มืออย่างเป็นรูปธรรมให้ครอบครัวนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง ควรจัดอบรมให้กับบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ ควรเสนอคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุต่อหน่วยงานระดับนโยบายได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์คุณภาพชีวิตประชากรวัยเด็ก วัยแรงงาน กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และพิการ เพิ่มขึ้น

2.2 ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาคู่มือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชากรวัยเด็ก วัยแรงงาน กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเด็กด้อยโอกาส และพิการ เพิ่มขึ้น

2.3 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเมือง และเขตชนบท ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตดี และไม่ดี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- เกริกศักดิ์ บุญญานพวงศ์ และสุรีย์ บุญญานพวงศ์. (2554). รายงานการวิจัยศักยภาพของผู้สูงอายุใน
การทำงานเพื่อสังคม. เชียงใหม่ : โครงการชราภาพศึกษา สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณะกรรมการการด้านครอบครัว. (2542). **ครอบครัว**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการส่งเสริม
และประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักรายการรัฐมนตรี.
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ. (2548). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย
พ.ศ. 2547**. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน
ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- นิพนธ์ คันทะเสวี. (2555). **คุณภาพชีวิตของมนุษย์**. ใน เอกสารวิชาการและรายงานการประชุม
สัมมนา เรื่อง เทคโนโลยีที่เหมาะสมในงานพัฒนาคุณภาพชีวิต. ขอนแก่น : ศิริชัย.
- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2539). **หลักการวิจัยทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ศึกษาบวร.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2546). **การฉายภาพประชากร ปี 2546–2567**.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันเวชศาสตร์. (2553). **ปัญหาสุขภาพคนไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันเวชศาสตร์
กระทรวงสาธารณสุข.
- สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2550). **ตำราครอบครัว
สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สิงหา จันทริยวงศ์. (2553). **รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทราชอาณาจักร
ไทย และราชอาณาจักรกัมพูชาโดยใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง**. สุรินทร์ :
วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์. (2555 : 1 กรกฎาคม). **ข้อมูลประชากร ปี พ.ศ. 2553**. สุรินทร์ :
สำนักงานสถิติจังหวัดสุรินทร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2551). **การสำมะโนประชากร ปี พ.ศ. 2551**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549). **โลกาภิวัตน์และบริบทชุมชน**. เอกสารประกอบคำบรรยาย. สุรินทร์ :
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
(อัดสำเนา).

Ferrans, C. E., and Powers, M. J. (1985). “Quality of Life Index : Development and Psychometric”. **Advance in Nursing Science**. 8 (1) : 16.

United Nation. (2009). **Population Research**. The United Nation. Bangkok Thailand : United Nation Publish.

การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐาน
ของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
THE EFFICIENCY PATTERN FOR MANAGEMENT SURIN MUNICI-
PALITY AUTHORITY BASED ON GOOD GOVERNANCE IN ASEAN

จिरายุ ทรัพย์สิน¹ ศศิธร ศูนย์กลาง² วันชัย สุขตาม³
Jirayu Supsin¹, Sasithorn Soonklang², Wanchai Suktam³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลและ 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 396 คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) ใช้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสอบถามเป็นทั้งปลายปิด และปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างรูปแบบการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีสถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีรายได้ต่ำกว่า 7,500 บาท มีตำแหน่งหน้าที่ในด้านอื่น ๆ และมีประสบการณ์ในการทำงาน 5 – 10 ปี

2. การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลัก

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีส่วนร่วม

3. ปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า การปฏิบัติงานยังขาดกฎระเบียบในการบังคับใช้ที่ชัดเจนรวมถึงการขาดหลักนิติธรรมของเจ้าหน้าที่บางคน ผู้นำชุมชนและบุคลากรบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นยังขาดความโปร่งใสและขาดความน่าเชื่อถือประชาชนขาดความสามัคคีในหมู่คณะ รวมถึงการขาดความช่วยเหลือจากหน่วยงาน ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อส่วนรวม และมีการบริหารจัดการงบประมาณที่สิ้นเปลือง

สำหรับข้อเสนอแนะพบว่า ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้หลักนิติธรรมกับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรมีการประเมินพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่และบุคลากรรวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชนควรมีการออกมาชี้แจงกระบวนการปฏิบัติงานและการใช้งบประมาณต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสควรมีคำตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อจูงใจประชาชนให้เกิดความสนใจการจัดให้มีการออกสำรวจความเป็นอยู่ของประชาชนรวมถึงการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ และควรมีการสำรวจปัญหาในชุมชนเพื่อลดปริมาณการใช้งบประมาณที่สิ้นเปลืองในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เข้าใจถึงปัญหานั้น ๆ

คำสำคัญ : รูปแบบ การบริหาร เทศบาลเมือง หลักธรรมาภิบาล

Abstract

The research study was “The efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN” aimed to 1) study the level of the efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN and 2) study suggestions of the efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN. In this study, survey research and field study were collected data from people who lived in around Surin municipality authority. Questionnaires - both closed and open-ended questions were requested through 396 cluster samplings. Data were analyzed by

frequency, percentage, mean, standard deviationSD, texts analysis and context clues.

The results were revealed as followings:

1. The efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN was classified by status of samplings; almost they were males, aged during 41 – 50 years old, married, lower secondary, incomes lower than 7,500 baht; they got some other positions and had experience working in 5-10 years.

2. Overall the efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN was at high level. While it was considered in each aspect it was ordered from most to least as followings: rule of law, morality, transparency, worthiness, responsibility, and participation.

3. Problems regarding the efficiency pattern for management Surin municipality authority based on good governance in ASEAN found that there were not clearly rule of law for operation by some authorities. The community leaders and some personnel were acted by inappropriate behavior. Local government agencies also were lack of transparency and credibility. People were not unity among themselves including the lack of assistance from the authorities. Lack of responsibility was involved to participate in public. Moreover, management was absolutely estimated consumption.

As for suggestions, it found that there should be organized a seminar on the rule of law to officers and related personnel. There should be the assessment of the performance of staff and personnel, including a group of community leaders. There should have come out to clarify the budget execution processing and to transparency. There should have paid to attend the event in order to attract public attention. There should be provided to explore the lives of people, including support for various projects. And the issue should be explored in order to reduce the budget wastage in resolving problems that do not understand the issue.

Keywords : patterns, administration, municipality, good governance.

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์ เกิดการเชื่อมต่อระหว่างสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการสื่อสารโทรคมนาคม ที่อาศัยเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูงเข้ามารวมกันทำให้มีลักษณะโลกไร้พรมแดนส่งผลให้สังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป (เจริญ เจษฎาวัลย์, 2545 : 13 - 15) แม้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาและอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยยังมีการพัฒนาที่ยังยืนอย่างแท้จริง (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541 : 11 - 16) เนื่องจากสถานการณ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างน่าวิตก ความขัดแย้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมยังมิอยู่ทั่วไป ประกอบกับความอ่อนแอหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารบ้านเมือง การบริหารราชการและการกำหนดนโยบายสาธารณะ การทุจริตประทุพทุฒิมิชอบในวงราชการ ขณะเดียวกันประชาชนยังขาดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของตนเองต่อบ้านเมือง ส่งผลให้ประเทศประสบปัญหาในการพัฒนาถึงขั้นหยุดชะงัก ปัญหาต่าง ๆ ของชาติยังมิได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง ดังนั้น หลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีหรือที่เรียกโดยทั่วไปว่า “ธรรมาภิบาล” จึงถูกนำมาใช้เพื่อเป็นหลักการในการฟื้นฟูประเทศให้กลับเข้าสู่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีกระแสพระราชดำรัสพระราชทาน แก่ปวงชนชาวไทยในโอกาสขึ้นปีใหม่ 2534 วันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2533 ที่เกี่ยวกับการบริหาร ความตอนหนึ่งว่า “ทุกคนย่อมปรารถนาให้บ้านเมืองเป็นปรกติมั่นคงและประชากรราษฎรส่วนใหญ่มีฐานะความเป็นอยู่ดีสมอรรถภาพ ความปรารถนานี้มิใช่เกิดขึ้นได้เอง แต่หากทุกคนทุกฝ่ายและโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติบริหารงานแผ่นดิน จะต้องช่วยกันสร้างเสริมขึ้นด้วยแรงรัดปฏิบัติหน้าที่ของตน ให้สนับสนุนส่งเสริมกันโดยพร้อมเพรียงกันให้สัมฤทธิ์ผลที่แท้จริง ตรงตามเป้าหมายและเมื่อเกิดปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งกระทบกระเทือนถึงสวัสดิภาพ และความเป็นอยู่ของประชาชน ก็ควรจะร่วมกันคิดอ่านแก้ไขให้คลี่คลายไปโดยไม่ชักช้า ด้วยความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบ และความสามัคคีปรองดอง” (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2545 : 57 - 58) พระราชดำรัสที่อัญเชิญมานี้สะท้อนถึงการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี และยังใช้ได้เหมาะสมกับทุกยุคทุกสมัย ซึ่งหน่วยงานทุกหน่วยงาน ทั้งองค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ เอกชน โดยเฉพาะผู้บริหารข้าราชการทุกระดับ ต้องน้อมนำกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลแสดงออกซึ่งความจงรักภักดี และเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท เพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณแผ่นดิน อีกทั้งเป็นแบบอย่างในการบริหารราชการบ้านเมืองที่ดี เกิดประโยชน์กับประชาชน บ้านเมืองและประเทศชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2545 : 35) มีแนวความคิดหลัก คือ

ภายในบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต ตลอดทั้งการทบทวนผลการพัฒนาและสถานะของประเทศไทยได้สะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างการพัฒนาของประเทศไทยที่ไม่สมดุล ไม่ยั่งยืนและอ่อนไหวต่อผลกระทบจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวหันมาทบทวนกระบวนทัศน์การพัฒนาในทิศทางที่พึ่งตนเองและมีภูมิคุ้มกันมากขึ้น โดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้การพัฒนาและการบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลางบนพื้นฐานดุลยภาพเชิงพลวัตของการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกด้านของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งมิติตัวคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยการวิเคราะห์อย่างมี “เหตุผล” และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมือง โดยมีการเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งการเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความอ่อนจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และการพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยนเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็นประชาคมอาเซียน ในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบ จากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 หรือธรรมนูญฯ หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการและฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขมีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคตเพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมืออันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรี

ความเป็นมนุษย์และการปกครองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญและกระแสโลกยุคปัจจุบัน (สุจิตต์ นิमितกุล, 2543 : 24)

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบันมีอยู่ 2 ระบบ คือ (1) ระบบทั่วไปที่ใช้แก่ท้องถิ่นทั่วไป ปัจจุบันมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (2) ระบบพิเศษ ที่ใช้เฉพาะท้องถิ่นบางแห่ง ปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ กรุงเทพฯและเมืองพัทยา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีฐานะเป็นนิติบุคคล กล่าวคือ มีกฎหมายแสดงให้เห็นถึงการก่อตั้งและยอมรับฐานะขององค์กรนั้น ทั้งนี้เพื่อองค์กรนั้นจะได้มีสิทธิตามกฎหมาย อันได้แก่สิทธิที่จะออกกฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติหรือข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติงานและใช้บังคับแก่ประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งสิทธิที่จะทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ และยังสามารถกำหนดงบประมาณรายได้และรายจ่ายของตนเองในการบริหารงานได้อีกด้วย นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลกลาง สามารถกำหนดนโยบายวินิจฉัยสั่งการในกิจการใด ๆ ตามที่ตนเห็นสมควร และที่สำคัญประชาชนในแต่ละท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ซึ่งเจตนารมณ์ของการปกครองท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดเพื่อพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะความต้องการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบ ชุมชนของตนเองและเท่ากับการเพิ่มความสามารถและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการบริการสาธารณะให้ทั่วถึงและตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นตามความจำเป็นในแต่ละท้องถิ่น

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง มีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้น หลังจากประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ประชาชนตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มีความสำคัญมากขึ้น รัฐบาลได้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน โดยตราพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ซึ่งกำหนดให้มีราชการบริหารส่วนท้องถิ่นที่แท้จริงเกิดขึ้น คือ เทศบาล โดยรัฐบาลเป็นผู้กำหนดว่าพื้นที่ใดควรจัดตั้งเป็นเทศบาล เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีทรัพย์สินและงบประมาณของตนเอง มีเจ้าหน้าที่ของตนตลอดจนมีอำนาจอิสระในการจัดกิจการในเขตพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย แบ่งออกเป็น เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล นับตั้งแต่พระราชบัญญัติเทศบาลฉบับแรก พ.ศ. 2476 ก็ได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติเทศบาลอยู่เป็นระยะ ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2486 และพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ซึ่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยได้แก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน (โกวิทย์ พวงงาม, 2550 : 105)

การบริหารงานของเทศบาล จะต้องเป็นไปตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 50 แห่ง

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : 2557) และในการบริหารจัดการกิจการของเทศบาล นั้นจะต้องยึดหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารงาน ซึ่งได้มีหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีบริหารงานตามหลักความโปร่งใส ตรวจสอบได้และส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตาม หลักธรรมาภิบาล เช่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ กำกับ ดูแลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการดำเนินการตามพระราชกฤษฎีกา หลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 52 กำหนดให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น 1) การจัดหลักสูตรการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีสำหรับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) การจัดทำโครงการประเมินผลและมอบรางวัลให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหาร จัดการที่ดีเป็นประจำทุกปี 3) การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Auction) การโอนเงินเข้าบัญชีผู้รับ จ้างโดยตรง (E- Banking) 4) การวางแผนระยะยาวเพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่นักเรียนในสถานศึกษา ที่สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participa- tion) ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยนำ ความต้องการจากเวทีประชาคมมาบรรจุไว้ในแผน การให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาขบ ประमाणของสภาท้องถิ่น การตั้งตัวแทนประชาคมเป็นกรรมการจัดซื้อจัดจ้าง การคัดเลือก ผู้แทน ประชาคมเป็นคณะดำเนินงานหอกระจายข่าว การประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อการ ปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดตั้งศูนย์ดำรงธรรมในท้องถิ่นเพื่อรับข้อร้องเรียน จากประชาชน และการมอบหมายให้ท้องถิ่นจังหวัดเป็นผู้นิเทศงานในเรื่องการบริหารงานด้วยความ มีประสิทธิภาพและโปร่งใสน้อยปีละ 2 ครั้ง

หลักธรรมาภิบาล เป็นทั้งหลักพื้นฐานและยุทธศาสตร์ที่สังคมโลกต้องการให้เกิดขึ้น และ นำมาใช้เพื่อลด บรรเทา และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ช่วยสร้าง คุณค่าและจิตสำนึกทางปัญญา วัฒนธรรมและจริยธรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้เป็น เพราะว่ แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่เป็นรูปแบบของการปกครองที่ดี ที่มีมา แต่โบราณกาลแล้ว มีการประยุกต์ใช้ผสมผสานกับระบบราชการ และต่อมาได้ถูกนำไปใช้ในประเทศ ต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น ธนาคารโลก (Word Bank) กองทุน นานาชาติ และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและนักปฏิบัติส่วนหนึ่ง นำแนวคิดหลักธรรมาภิบาลไปขยายผลใช้กับการปรับโครงสร้าง และกระบวนการทั้งในองค์กรของ รัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาคประชาชน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของหลักธรรมาภิบาลมี 6 ด้าน ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และ

หลักความคุ้มค่า โดยหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ด้านข้างต้น เป็นหลักพื้นฐานและเป็นกรอบแนวทางที่สามารถนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติได้จริง มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และ บุญมี ลี, 2544 : 45)

จังหวัดสุรินทร์ มีเทศบาลอยู่จำนวนทั้งสิ้น 27 แห่ง (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์, 2557) แบ่งเป็นเทศบาลขนาดกลาง จำนวน 13 แห่ง และเทศบาลขนาดเล็ก จำนวน 14 แห่งโดยมีนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในเขตเทศบาล เข้ามาทำหน้าที่ในการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญรุ่งเรือง และให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย การบริหารงานของเทศบาลนอกจากจะเป็นอำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลแล้ว ภาคประชาชนและประชาสังคมน่าจะเข้าไปมีบทบาทในการบริหารเทศบาลร่วมกัน โดยเน้นที่การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตน เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในเขตเทศบาล อาทิเช่น ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สิทธิในการรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานเทศบาล ก่อนการอนุญาตหรือดำเนินการโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ส่วนเสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับคนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว เพราะที่ผ่านมาประชาชนในเขตเทศบาลยังขาดความสนใจและการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตน ส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีหน้าที่ในการเลือกนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว หน้าที่ต่อไปให้เป็นความรับผิดชอบ ของตัวแทนที่เราเลือกเข้าบริหารงานเทศบาล แต่แท้จริงแล้วประชาชนจะต้องช่วยกันในการปกครองท้องถิ่นของตนเองให้มีความรู้สึกความเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อลดปัญหาการร้องเรียนในเรื่องการทุจริต และประพฤติดีมิชอบของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสูงสุดในหน่วยงาน เพราะพฤติกรรมในการปกครองบ้านเมืองเกือบทุกระดับเริ่มต้นด้วยการใช้เงินซื้อเสียงเข้าสู่อำนาจ การใช้เงินรักษาฐานอำนาจแทนคุณธรรม ความถูกต้องดีงาม การใช้อำนาจเพื่อแสวงหาเงิน เครื่องมือ อุปกรณ์ มาไว้สนับสนุนบำรุงฐานะ ตำแหน่งของตน และพวกพ้อง การนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง จะทำให้องค์กรมีความโปร่งใสประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลสร้างความน่าเชื่อถือ เพื่อลดหรือแก้ไขการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศชาติของเราได้

จากเหตุผลดังกล่าวตามบทบาทหน้าที่ของเทศบาล ความคาดหวังของประชาชน และหลักการบริหารจัดการที่ดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหาร 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม

หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ในการบริหารเทศบาลเมืองสุรินทร์ เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่เน้นการสร้างประชาคมแห่งสังคมที่เอื้ออาทร การแก้ไขผลกระทบต่องานอื่นเนื่องมาจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและการจัดการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง และการส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งรับรู้ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงเอกลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) ซึ่งจะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล
- 2) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” เป็นการศึกษาโดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลการวิจัยที่ถูกต้องและสมบูรณ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่ ประชากรที่มีอายุสิบแปดปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง 32 ชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 39,694 ราย (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์, 2557) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่มีอายุสิบแปดปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ทั้ง 32 ชุมชน จำนวน 396 ราย ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้สูตรของยามานะ (Yamane, 1967 : 581) ซึ่งใช้ระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% ที่นัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการตอนที่ 1 แบบสอบถาม เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส

ระดับการศึกษาสูงสุด รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check list) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักนิติธรรม 2) ด้านหลักคุณธรรม 3) ด้านหลักความโปร่งใส 4) ด้านหลักการมีส่วนร่วม 5) ด้านหลักความรับผิดชอบ และ 6) ด้านหลักความคุ้มค่า ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสอบถามไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยลงไปแจกและเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้อุปกรณ์บันทึกภาพและเสียง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำผลของข้อมูลบันทึกเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติที่เลือกใช้เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัย

จากการศึกษา “การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1.1 เพศพบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศ ชาย (ร้อยละ 52.30) และเพศหญิง (ร้อยละ 47.70)

1.2 อายุ พบว่า ส่วนใหญ่ ระหว่าง 41-50 ปี (ร้อยละ 23.50) รองลงมาได้แก่ 20-30 ปี (ร้อยละ 20.20)

1.3 สถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่มี สถานภาพสมรส (ร้อยละ 53.30) รองลงมา ได้แก่ โสด (ร้อยละ 33.80)

1.4 การศึกษาที่สำเร็จสูงสุด พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 51.30) รองลงมาได้แก่ปริญญาตรี (ร้อยละ 20.50)

1.5 รายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 7,500 บาท (ร้อยละ 36.90) รองลงมา ได้แก่ 7,500 – 10,000 บาท (ร้อยละ 28.80)

1.6 ตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นอื่น ๆ (ร้อยละ 45.20) รองลงมา ได้แก่ ลูกจ้าง/พนักงานราชการ (ร้อยละ 41.90)

1.7 ประสบการณ์ทำงาน ส่วนใหญ่ประสบการณ์ 5 – 10 ปี (ร้อยละ 34.60) รองลงมา ได้แก่ ต่ำกว่า 5 ปี (ร้อยละ 29.50)

2. การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนำเสนอภาพรวมและรายด้าน ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม

การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.55) รองลงมา คือ หลักคุณธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.55) หลักความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.54) หลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.55) หลักความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.53) และน้อยที่สุด คือ หลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.57)

2.2 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านหลักนิติธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักนิติธรรม ความพึงพอใจต่อหลักนิติธรรม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.55) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อ คือ หน่วยงานของท่านมีกฎหมายหรือระเบียบเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนหรือบุคลากร ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.78) รองลงมาได้แก่ การพิจารณาคำสั่งหรือระเบียบข้อบังคับคำนึงถึงความเป็นธรรมและเสมอภาคในแต่ละกรณี ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.80) และหน่วยงานของท่านไม่เลือกปฏิบัติกับผู้มาติดต่อหรือส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2.3 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านหลักคุณธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักคุณธรรม พบว่า ความพึงพอใจต่อหลัก

คุณธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X}=3.76$, S.D. = 0.55) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อ คือ ผู้บริหารงานและบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.77) รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารงานและบุคลากรมีไม่ตรีจิตพร้อมให้บริการ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.77) และผู้บริหารงานและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมมาก ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.68) ตามลำดับ

2.4 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านหลักความโปร่งใส

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความโปร่งใส พบว่า ความพึงพอใจ ต่อหลักความโปร่งใส ในภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X}=3.72$, S.D. = 0.54) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อ คือ การบริหารงบประมาณมีความโปร่งใสและเป็นธรรมต่อทุกส่วนงาน รวมถึงมีการบริหารจัดการงบประมาณ อย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.75) รองลงมาได้แก่ การบริหารงานและกิจกรรมต่าง ๆ มีการสรุปรายงานและเปิดเผยให้สาธารณชนรับทราบ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.81) และนโยบายการบริหารงานมีความชัดเจนไม่ซับซ้อน สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2.5 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านหลักการมีส่วนร่วม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักการมีส่วนร่วม งานด้านสาธารณสุข พบว่า ความพึงพอใจต่อหลักการมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X}=3.66$, S.D. = 0.57) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อ คือ เปิดโอกาสให้บุคลากรองค์การภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่าง ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.83) รองลงมาได้แก่ เปิดโอกาสให้บุคลากรองค์การภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดหาและจัดซื้อบางกรณี ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.81) และเปิดโอกาสให้บุคลากร, องค์การภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนเข้าร่วมการประชุมในบางกรณี ($\bar{X} = 3.66$, S.D. = 0.79) ตามลำดับ

2.6 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านหลักความรับผิดชอบ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความรับผิดชอบ พบว่า ความพึงพอใจต่อหลักความรับผิดชอบ ในภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X}=3.70$, S.D. = 0.53) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด 3 ข้อ คือ ใช้เวลาการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมไม่เลือกปฏิบัติและให้บริการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบต่อสนองความต้องการของสังคม ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.82) รองลงมาได้แก่ หน่วยงานของท่านได้จัดให้มีบริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพและเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.76) และบุคลากรในหน่วยงานมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีคุณภาพภายในระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

2.7 การบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้านหลักความคุ้มค่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อหลักความคุ้มค่า พบว่า ความพึงพอใจต่อหลักความคุ้มค่า ในภาพรวมอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.55) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด 3 ข้อ คือ หน่วยงานของท่านมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมและสังคม ($\bar{X} = 3.75$, S.D. = 0.83) รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงมีบทบาทในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ (การดำเนินงาน มาตรฐานการปฏิบัติงาน คุณภาพของการบริการ) ($\bar{X} = 3.72$, S.D. = 0.79) และการปฏิบัติงานได้คำนึงถึงความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลักสำคัญ ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.72) ตามลำดับ

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3.1 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักนิติธรรม

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักนิติธรรมพบว่า การปฏิบัติงานยังขาดกฎระเบียบในการบังคับที่ชัดเจนรวมถึงหลักนิติธรรมของเจ้าหน้าที่บางคน มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การกระจายอำนาจให้กับชุมชนและประชาชนยังไม่ครอบคลุม และประชาชนยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักนิติธรรม

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักนิติธรรม พบว่า ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้หลักนิติธรรมกับเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรมีการออกพื้นที่ให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักนิติธรรม และผู้บริหารควรมีชี้แจงกระบวนการของหลักการกระจายอำนาจ และการลงพื้นที่ตรวจสอบความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยตนเอง

3.2 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักคุณธรรม

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักคุณธรรม พบว่า ผู้นำชุมชนและบุคลากรบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรบางคนใช้วาจาที่ไม่สุภาพกับ และเจ้าหน้าที่และบุคลากรขาดคุณธรรมในการปฏิบัติงาน

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักคุณธรรม พบว่า ควรมีการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และบุคลากรรวมถึงกลุ่มผู้นำชุมชน มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรให้ประชาชนมีส่วนในการประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และกลุ่มผู้นำชุมชน และควรมีการจัดการอบรมคุณธรรมจริยธรรม

3.3 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความโปร่งใส

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความโปร่งใส พบว่า หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นยังขาดความโปร่งใสและขาดความน่าเชื่อถือ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กระบวนการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังขาดความน่าเชื่อถือ และประชาชนยังไม่ทราบถึงอำนาจหน้าที่ของตนในการเป็นผู้ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความโปร่งใส พบว่า ควรมีการออกมาชี้แจงกระบวนการปฏิบัติงานและการใช้งบประมาณต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใส มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรมีการสร้างช่องทางการเปิดเผยข้อมูลผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานต่าง ๆ และควรสรุปผลการปฏิบัติงานและการใช้งบประมาณในแต่ละโครงการให้ประชาชนทราบ

3.4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักการมีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักการมีส่วนร่วม พบว่า ประชาชนขาดความสามัคคีในหมู่คณะรวมถึงการขาดความช่วยเหลือจากหน่วยงาน มีจำนวน

มากที่สุด รองลงมาได้แก่ ประชาชนมีการแบ่งแยกพวกเป็นหมู่คณะ และประชาชนในชุมชนไม่ให้ความสนใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้นเท่าที่ควร

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักการมีส่วนร่วมพบว่า ควรมีค่าตอบแทนในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อจูงใจประชาชนให้เกิดความสนใจมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการออกพื้นที่สำรวจความต้องการและความเดือดร้อนของประชาชน และ สนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคี

3.5 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความรับผิดชอบ

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความรับผิดชอบพบว่า ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อส่วนร่วม มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ เจ้าหน้าที่และบุคลากรในหน่วยงานบางคนละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และบางครั้งไม่มีการติดตามผลการดำเนินการที่มีผลกระทบต่อส่วนร่วม

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความรับผิดชอบพบว่า ควรจัดให้มีการออกสำรวจความเป็นอยู่ของประชาชนรวมถึงการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ผู้บริหารควรมีการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และบุคลากรที่ละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และควรมีการจัดกิจกรรมสร้างความสามัคคีเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.6 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความคุ้มค่า

ปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนหลักความคุ้มค่าพบว่า มีการบริหารจัดการงบประมาณที่สิ้นเปลือง มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ และการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่นไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหาร จัดการเทศบาลเมืองสุรินทร์ที่มีประสิทธิภาพ

บนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาลเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลักความคุ้มค่าพบว่า ควรมีการสำรวจปัญหาในชุมชนเพื่อลดปริมาณการใช้งบประมาณที่สิ้นเปลืองในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เข้าใจถึงปัญหานั้น ๆ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ควรบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างประหยัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนรวมถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

อภิปรายผลการวิจัย

ความพึงพอใจต่อการให้บริการของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวม พบว่า ผู้รับบริการของเทศบาลเมืองสุรินทร์ พึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย พบว่า ผู้รับบริการ มีความพึงพอใจต่อหลักนิติธรรม มากที่สุด อยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย หลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66

หลักธรรมาภิบาลที่ 1 หลักนิติธรรม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลหลักนิติธรรม ของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมถึงมีกฎหมายข้อบังคับและบทลงโทษที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนจากการประเมินโดยใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อหลักนิติธรรมและยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของเทศบาลเมืองสุรินทร์ในการนำหลักธรรมาภิบาล มาปรับใช้ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

หลักธรรมาภิบาลที่ 2 หลักคุณธรรม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก โดย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักคุณธรรม ของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผู้บริหารและบุคลากรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ รวมถึงการยึดมั่นหลักการต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของหน่วยงานและประชาชน ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ อริญญา ม่วงแดง (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลเมืองบางลำพูน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อการบริการของเทศบาลเมืองบางลำพูนเพื่อบริการ

ประชาชนภายใต้หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาลที่ 3 หลักความโปร่งใส พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับพึงพอใจมาก โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.72 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความโปร่งใส ของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีนโยบาย และการปฏิบัติงานที่ถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล หลักความโปร่งใสเนื่องด้วยการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของเทศบาลเมืองสุรินทร์มีการเปิดโอกาสให้บุคลากร องค์กรภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนติดตามตรวจสอบการบริหารงานและผลสัมฤทธิ์ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า การบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

หลักธรรมาภิบาลที่ 4 หลักการมีส่วนร่วม พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการเปิดโอกาสให้บุคลากร องค์กรภาครัฐและเอกชนรวมถึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้อง กับงานวิจัย สิริวิภา ศรีปลั่ง (2548) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปฏิบัติงานของสำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

หลักธรรมาภิบาลที่ 5 หลักความรับผิดชอบ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ พึงพอใจมาก โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักความรับผิดชอบต่อ เทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์นั้นมีการจัดให้มีการบริการสาธารณะ มีนโยบาย กิจกรรม หรือแผนงานที่มีประสิทธิภาพและมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ยังมีความสอดคล้องกับ พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

หลักธรรมาภิบาลที่ 6 หลักความคุ้มค่าพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ พึงพอใจมากโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 แสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของท้องถิ่นตามหลักธรรมาภิบาล หลักความคุ้มค่าของเทศบาลเมืองสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ มีการใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อหน่วยงาน และสังคมรวมถึงการปฏิบัติงานที่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินเป็นหลักสำคัญ ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้นี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัย พระจรรย์ จิรสุโก (เมืองประทับ) (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี” พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 6 ด้าน คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นว่า เทศบาลเมืองบางกรวย มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เทศบาลเมืองสุรินทร์ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางการบริหารโดยคนของถิ่น

1.2 เทศบาลเมืองสุรินทร์ ควรมีการกำหนดนโยบายที่เน้นถึงความคุ้มค่าตรงตามความต้องการของประชาชน

1.3 เทศบาลเมืองสุรินทร์ ควรมีการฝึกอบรม บุคลากร และประชาชนให้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2547). แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบลและอบต.

กรุงเทพฯ.

โกวิทย์ พวงงาม. (2544). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต.

กรุงเทพฯ : วิญญูชนการพิมพ์.

เจริญ เจริญวัลย์. (2545). การวางมาตรฐานธรรมาภิบาล. กรุงเทพฯ : บริษัทพอดี.

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช. (2543). ธรรมาภิบาลการมีส่วนร่วมของประชาชนและ

กระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา การพิมพ์.

- บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ และบุญมี ลี. (2544). รายงานการวิจัย เรื่องตัวชี้วัดธรรมาภิบาล.
กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- พระจริญ จิรสุโก (เมืองประทับ). (2552) . พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุดจิต นิमितกุล. (2543). กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารจัดการที่ดี ในการปกครองที่ดี
(GoodGovernance). กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). การปรับใช้สมรรถนะในการบริหาร
ทรัพยากรมนุษย์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [http://osc.go.th/
veform/PDF/competency.pdf](http://osc.go.th/veform/PDF/competency.pdf). สืบค้น 25 สิงหาคม 2551.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. (2557). การจัดการความรู้สู่การปฏิบัติ.
สุรินทร์
- อรัญญา ม่วงแดง. (2548). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการ : ศึกษาเฉพาะกรณี
เทศบาลเมืองบางลำพูน. สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสตรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Yamane. (1967). Taro Statistic : An Introductory Analysis. New York: Harper & row.

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์

THE STUDY OF LOCAL WISDOMS FOR CULTURAL TOURISM

IN SURIN PROVINCE

วิลาสิณี เหมหงษ์¹ คณิงนิตย์ ไสยโสภณ² บุญยัง มั่นดี³

Wilasinee Hemhong¹, Kanuengnit Saiyasopon², Boonyoung Mundee³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิควิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ปรารพณ์พื้นบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่โบราณของคนเขมรเมืองสุรินทร์ อันได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและการแสดงเพื่อความเพลิดเพลิน คือ 1) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินเป็นภูมิปัญญาที่แฝงปรัชญาในการดำเนินชีวิตเอาไว้ ตามการใช้สอยและความเชื่อว่าเป็นของขลัง วัตถุมงคลเสริมความสิริมงคลแก่ชีวิต 2) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่การทำเครื่องนุ่งห่มที่มีเอกลักษณ์ของลวดลายต่าง ๆ มีความหมายเฉพาะถิ่น 3) ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นบ้าน ได้รับการสืบทอดมาแต่เขมรโบราณภูมิปัญญานี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมรสุรินทร์เท่านั้น เนื่องจากการละเล่นพื้นบ้านนี้จะต้องใช้ภาษาท้องถิ่นในการขับร้องหรือการละเล่น และ 4) ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง การเลี้ยงช้างเพื่อฝึกหัดช้างให้มีความสามารถในการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว

การศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์พบว่า การจัดการหรือกิจกรรมที่นำเสนอภูมิปัญญาจะต้องสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิปัญญาทั้งที่เป็นรูปธรรมและที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน การจัดการหรือการนำเสนอภูมิปัญญาด้านนี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความป็นมา และ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ ข้าราชการบำนาญ สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ความสำคัญ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ผ่านศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าในชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม ได้จัดในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ที่เก็บรวบรวมความรู้ หรือองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม ภายในชุมชนภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นบ้าน นำมาจัดการแสดงเพื่อต้อนรับทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวได้รับชมการแสดงกันตรึมพื้นบ้านในนาม “หมู่บ้านวัฒนธรรมดงมัน” และภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ได้มี การจัดเป็นศูนย์ศึกษาได้มี พิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาวัฒนธรรมกวยเลี้ยงช้างของจังหวัดสุรินทร์

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์

ABSTRACT

The purposes of the research are 1) study of local wisdoms for cultural tourism in Surin province 2) Study the local wisdom management for cultural tourism in Surin province. The qualitative research methodology was used in this study by using interview form and observational form. There are representative samples of the study who are Local Philosophers, Leaders and specialist of the community. The study results were as follows :

The qualitative research methodology is employed in this study, data are collected by in-depth interviews and observations. The participants of the research include local philosophers, leaders and specialists in the community. According to the study of the local wisdoms for cultural tourism, the results reveal that the local wisdoms used for cultural tourism are occupational and traditional performance wisdoms.

These wisdoms are obviously related to the way of life of people in the community and inherited from ancient Khmer people in Surin province, namely, 1) the wisdom of silverware handicraft production which indicates the philosophy to life and the belief that amulets bring good lucks to holders, 2) the wisdom of unique local handmade silks 3) the wisdom of local performance called “Kan Truem” which is found in Surin province only, and 4) the wisdom of elephant fostering culture which aim at promoting the local tourism. In addition, for the study of the local wisdom management presented through cultural tourism, the findings show that the presented activities are consistent with both concrete and abstract aspects of the

wisdoms. For instance, the management in the silverware handicraft production indicates its background, significance and identity through the tourism product selling centers in Surin province. For the handmade silks, they are displayed as the “Living Museum” which is the study center on the wisdom of handmade silks in the community. Also, the wisdom of local performance or “Kan Truem” is presented for tourists in the form of “Dong Man Cultural Village”. Furthermore, the wisdom of elephant fostering culture demonstrates the way of life of Kui people through activities shown in the “Elephant Study Center”

Keywords : Wisdoms, Local Wisdoms for Cultural Tourism, Surin Province

บทนำ

ประเทศไทยต้นกำเนิดของวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในอุษาคเนย์ โดยบรรพบุรุษของชาติไทยแต่โบราณได้สร้างสรรค์และคิดค้นความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่รวมเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยความรู้เหล่านี้มีส่วนสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของมนุษย์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ เช่น การกินอยู่ อาหารพื้นบ้าน การรักษาสุขภาพ การทอผ้า การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีและการแสดงความเชื่อ เพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีวิตการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พิทยา ว่องสกุล, 2536 : 293) หลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของชาติโดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือเข้าสู่ระบบทุนนิยม (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2534 : 165) ผลกระทบจากเรื่องดังกล่าวนี้ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านหรือท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมส่งผลให้ค่านิยมที่ดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มหดและจางหายไป ดังคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจดีสังคมมีปัญหา ชุมชนล่มสลาย” (เสรี พงศ์พิศ, 2534 : 16) ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมานั้นเปลี่ยนแปลงไปแบบคู่ขนานกับยุคสมัยภูมิปัญญาที่สั่งสมมาจำนวนมากกำลังจะสูญหายไปเพราะกำลังจะขาดการสืบทอด ปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ใหญ่ ๆ รวมกัน 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์กูย กลุ่มชาวไทยอีสาน โดยกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยหนาแน่นที่สุดใช้ภาษาเขมรในการสื่อสารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นพร้อมทั้งแบบของการดำเนินชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งหลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สิ่งเหล่านี้ ได้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น “มรดกอีสานใต้” (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2548 : 89)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมนั้นภูมิปัญญาที่มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับโลกจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมขึ้น สิ่งที

เหมาะสมอย่างหนึ่งที่น่ามาเป็นการจัดการกับภูมิปัญญา คือ การจัดการผ่านระบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้เองจังหวัดสุรินทร์จึงได้มีการอนุรักษ์ โดยการนำภูมิปัญญามาจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวโดยผ่านระบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าหลายแห่งในปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญและหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นเพราะจะได้ชมความหลากหลายของบรรพบุรุษที่คิดค้นวิธีที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวทำให้ได้รับความรู้ที่แปลกใหม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดและประเทศอย่างมาก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ที่นำมาผ่านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่ามีระบบการจัดการอย่างไรจึงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมเป็นอย่างมากเป็นการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เน้นให้นักท่องเที่ยว เที่ยวได้ชมวิถีชีวิตชนบท วัฒนธรรมประเพณี ที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำให้ธุรกิจต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาเที่ยวชมเป็นการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุรินทร์ ผนวกกับเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟู และประยุกต์ความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษให้ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้โดยไม่ให้สูญหายไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งสามารถสร้างเป็นรายได้ให้กับผู้ที่รักษาภูมิปัญญาไว้ในลักษณะต่าง ๆ และคนในชุมชนเอง ได้รับประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนและเพื่อเป็นการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนด้วยระบบการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่ามาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตจากปราชญ์พื้นบ้าน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้การอธิบายประกอบเหตุผลหรือการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสรุปผลและรายงานลักษณะการบรรยายหรือพรรณนา สรุป (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์

1.1 ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน บ้านเขวาสินรินทร์ เป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินของบ้านเขวาสินรินทร์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเขมรโบราณ สืบทอดด้วยการส่งสอนบอกกล่าวภายในครัวเรือนที่มีความรู้ความสามารถด้านการตีทองรูปพรรณ ได้ถ่ายทอด ให้ลูกหลานในบ้านเขวาสินรินทร์ ภูมิปัญญาด้านเครื่องเงินหรือประเก้อมนี้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัตถุที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือเป็นภูมิปัญญาที่แฝงปรัชญาในการดำเนินชีวิตเอาไว้ ตามการใช้สอยและความเชื่อว่าเป็นของขลัง วัตถุมงคล เสริมความสิริมงคลแก่ชีวิตตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรโบราณจากการที่เป็นภูมิปัญญาทางด้านวัตถุนั้น ดังนั้น ภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหัตถกรรมเครื่องเงินจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการผลิตประเก้อม ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การผลิต กรรมวิธีการผลิต และการออกแบบลวดลายหรือการสับลาย สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาย่อย ๆ เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินทั้งสิ้น

1.2 ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมบ้านท่าสว่าง ขึ้นชื่อและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง มีความเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของผ้าพื้นเมืองสุรินทร์ ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในอดีตที่เป็นกลุ่มออสโตรเอเชียติกจึงมีความคล้ายคลึงกับพวชาติต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเอง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมพื้นบ้านได้สื่อถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมอารยธรรมของคนในท้องถิ่นซึ่ง เอกลักษณ์ลวดลายต่าง ๆ มีความหมายเฉพาะแสดงถึงความเป็นตัวแทนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม นั้นมีภูมิปัญญาย่อย ๆ รวมอยู่ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต อันเป็นภูมิปัญญาด้านวัตถุที่ต้องสร้างมันขึ้นมาภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องจึงได้นำมาประกอบใช้ร่วมกันจนกลายเป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมในที่สุด ภูมิปัญญาที่กล่าวถึงได้แก่ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงไหม ภูมิปัญญาด้านการย้อมไหม ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม ภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้า สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาสร้างหัตถกรรมผ้าไหมของบ้านท่าสว่าง ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางด้านภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมที่สุดในสุรินทร์ อันเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นพร้อมกับปราชญ์พื้นบ้าน ทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากลอีกด้วย โดยภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะถูกนำเสนอแต่ละอย่างโดยจัดให้เป็นกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ต่อไป

1.3 ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมบ้านดงมัน เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นด้านศิลปะแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากเขมรโบราณภูมิปัญญานี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมรสุรินทร์เท่านั้น เนื่องจากการละเล่น

พื้นบ้านนี้จะต้องใช้ภาษาท้องถิ่นในการขับร้องหรือการละเล่น บ้านดงมันได้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านกันตรึมมาเป็นเวลานานพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน มีกลุ่มปราชญ์ด้านนี้หลายกลุ่มและมีผลงานที่รู้จักแก่คนทั่วไป ซึ่งทำให้ภูมิปัญญาด้านกันตรึมพื้นบ้านดงมัน เป็นที่รู้จักและโด่งดังไปทั่วเขตอีสานใต้ จึงเป็นเหตุให้หมู่บ้านได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมโดยการเน้นให้ชาวบ้านอนุรักษ์ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นเป็นการพัฒนาการละเล่นที่มาจากการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธา ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมประกอบเป็นเพลงหรือชุดการแสดงมากมาย การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงของชาวไทยเขมรสุรินทร์บ้านดงมันแห่งนี้ เป็นปัจจัยให้เกิดการยอมรับความเป็นเลิศทางด้านภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมของบ้านดงมัน ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมจะถูกนำเสนอผ่านการแสดงกันตรึมเพื่อเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่กล่าวถึงได้แก่ การขับร้องเป็นภาษาเขมรท้องถิ่น เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ประกอบแสดง พร้อมกับการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

1.4 ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกวย บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ได้ใช้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงช้างอันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าและมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กล่าวได้ว่าชนกลุ่มนี้เท่านั้นที่สามารถเลี้ยงและจัดการกับช้างได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพตามแนววิถีการดำเนินชีวิตเฉพาะของชาวกวย โดยภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ ที่ชาวกวยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษได้นำมาใช้ในการเลี้ยงและการดูแลช้าง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านอาหารของช้าง ภูมิปัญญาด้านการทำคอกช้าง ภูมิปัญญาด้านการอาบน้ำให้ช้าง ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพช้าง ภูมิปัญญาด้านการขยายพันธุ์ช้างและภูมิปัญญาเพื่อการฝึกหัดช้าง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการดูแลของช้าง ภูมิปัญญาด้านการฝึกหัดช้าง โดยมีทั้งการฝึกหัดเพื่อใช้งานและการฝึกหัดเพื่อการแสดง ภูมิปัญญาย่อย ๆ เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ในการเลี้ยงช้างเพื่อฝึกหัดช้างให้มีความสามารถด้านการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้เลือกเอาภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเมืองสุรินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีและมีความหมายทางคุณค่าด้านวัฒนธรรม สมควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำเข้าสู่กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง อันจะทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่และส่งเสริมสู่สากลมากขึ้น โดยความแตกต่างของแต่ละภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีลักษณะแตกต่างกันตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ภูมิปัญญาจะถูกนำเสนอตามลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

2.1 การจัดการภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม

2.1.1 การจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมบ้านท่าสว่าง จัดในลักษณะของ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” เนื่องจากเป็นศูนย์ที่เก็บรวบรวมความรู้ หรือ องค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมโดยถ่ายทอดผ่านปราชญ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายในชุมชน มีการจัดสภาพบริบทให้เหมาะสมต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ และแสดงถึงศักยภาพ ของท้องถิ่นด้านความรู้ด้านหัตถกรรมผ้าไหม นอกจากนี้มีเครือข่ายและการประสานความร่วมมือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ผ้าไหมบ้านท่าสว่างให้ได้รับการสืบทอดโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งส่วนนี้นั้นทำให้ ชุมชนและองค์กรอื่นได้เชื่อมต่อและเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับ ภาคและประเทศ ดังนั้นกิจกรรมที่ทางแหล่งท่องเที่ยวได้นำเสนอ ได้แก่ การเรียนรู้ ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม เช่น แหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็น การนำเสนอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งตามกิจกรรมหลัก ๆ ตามภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่ได้นำมาจัด เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เช่น กิจกรรมฐานการเรียนรู้ เรื่องการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การ สสาวไหม ย้อมสีไหมทั้งแบบใช้สีธรรมชาติและการทอผ้าไหม แบบดั้งเดิม เมื่อกิจกรรมเหล่านี้ล้วนให้ ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผ่านทางปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นและจัดขึ้นในสถานที่ของชุมชนอันมีสภาพ ที่น่าเที่ยวชม และเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามลักษณะของภูมิปัญญาสภาพทั่วไปของแหล่งเรียนรู้มี ความน่าสนใจเหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี

2.1.2 การจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านเขวาสินรินทร์ ภูมิปัญญา หัตถกรรมเครื่องเงินนี้เป็นภูมิปัญญาทางด้านวัตถุ ดังนั้นการจัดการหรือการนำเสนอภูมิปัญญาด้าน นี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความแปลกใหม่ ความสำคัญ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและความเป็นตัวตนของ ภูมิปัญญาอันหมายถึงกระบวนการสร้างมันขึ้นมาจนเป็นรูปธรรม ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ถึงถูกนำมาแสดงให้ นักท่องเที่ยวได้รับชม โดยนำเสนอเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อ ต้อนรับหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเขวาสินรินทร์จะมีกิจกรรมหลัก ๆ 4 กิจกรรมด้วยกันซึ่ง กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้ด้าน หัตถกรรมเครื่องเงินของบ้านเขวาสินรินทร์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยายโดยวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์พื้นบ้านด้านหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ประเทือง) โดยการนำเอา ภูมิปัญญาด้าน วัสดุอุปกรณ์การผลิต กรรมวิธีการผลิต และการออกแบบลวดลายหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงิน (ประเทือง) ทั้งสิ้น หัตถกรรม เครื่องเงินนี้ เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมหรือด้านวัตถุเป็นสิ่งที่จับต้องหรือมองเห็นได้ ดังนั้นการจัดการหรือการเผยแพร่ภูมิปัญญาที่เป็นวัตถุตัวนี้ก็จะต้องแสดงให้เห็นถึงความ

สำคัญเอกลักษณ์ และกระบวนการสร้างมันขึ้นมาพร้อมกับอัตลักษณ์เฉพาะในความเป็นตัวของมันเอง ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จะถูกแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจได้ทราบ โดยการบรรยายให้ความรู้ การชมวิถีทัศน์ประกอบเพื่อให้เห็นภาพ การสาธิตหรือทดลองทำให้ดูเป็นตัวอย่างเพื่อให้ชินกับสภาพ การปฏิบัติจริงและพร้อมกับการนำเสนอสิ่งที่ได้จากกรรมวิธีโดยการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ณ ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าในชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้นั้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องเงินและศูนย์การแสดงและจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมเครื่องเงิน

2.2 การจัดการภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม

2.2.1 การจัดการภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมบ้านดงมัน จัดเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงกันตรึมและมีสถานที่เอื้อและเหมาะสมต่อการแสดงดังกล่าว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในลักษณะรวมกลุ่มของศิลปินกันตรึมด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการบายศรีสู่ขวัญ และจัดอาหาร ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

2.2.2 การจัดการภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมชาวกวยเลียงช้างบ้านตากกลางจัดเป็นศูนย์การแสดงช้างและการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวกวยเลียงช้างบ้านตากกลาง ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาหรือศูนย์การศึกษา ส่วนผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้เพื่อรองรับการท่องเที่ยว นั้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการแสดงของช้าง

อภิปรายผลการวิจัยการวิจัย

การศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์เป็นลักษณะทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวจะเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกทั้งสิ้นโดยจะเป็นภูมิปัญญาที่เน้นและเกี่ยวเนื่องกับแนววิถีการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาแต่โบราณส่วนมากเป็นภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพหรือเลี้ยงตัวเองและการแสดง เพื่อความเพลิดเพลินต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2534) ที่มีแนวคิด ว่า ภูมิปัญญาเป็นปรัชญาชีวิตเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาช้านานจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือ ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ภูมิปัญญาเป็นศิลป์ คือ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าที่งามที่ผู้คนได้คิดขึ้นมาไม่ใช่เพียงด้วยสมองอย่างเดียวแต่ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนะและจิตวิญญาณ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทุกอย่างทุกด้านทุกมิติเข้าด้วยกันจึงเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม ความรู้ที่เป็นรอบด้านและเป็นองค์รวม เพราะเป็นความรู้ที่มาจากชีวิตและสัมพันธ์กับ

ชีวิต การเรียนรู้ในอดีตจึงเป็นการเรียนรู้ไม่ได้เพียงเพื่อความรู้ แต่ให้เกิด “ปัญญา” อันเป็นที่มาของชีวิตพอเพียง ไม่โลภและอยู่เย็นเป็นสุขอีก

การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดนำเสนอเป็นกิจกรรมต่างๆ เพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ได้เลือกเอาภูมิปัญญาที่เป็นมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกับแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากความมีอริยาไยไมตรีของชาวบ้านและมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวบุรีรัมย์เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ งานประเพณีสิบสองเดือนประเพณีที่เกี่ยวข้องเนื่องในชีวิตประจำวันและการทอผ้าไหม ซึ่งงานวิจัยของประหยัด ตะคอนรัมย์ (2544) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำหรือทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี และมีความหมายมีคุณค่าด้านวัฒนธรรมสมควรที่จะทำการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำเข้าสู่กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง สามารถ จันทรสุรีย์ (2534 : 10) ได้อธิบายลักษณะของภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ลักษณะที่เป็นนามธรรมได้แก่ เป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่าความหมายในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวันส่วนลักษณะที่เป็นรูปธรรมนั้นได้แก่จะเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร ดนตรี หัตถกรรม ศิลปะ และอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและสะท้อนออกมาเป็นกระบวนการทัศน์ซึ่งทางรูปธรรมได้แก่ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมและเครื่องเงินการนำเสนออันภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นต้องจะเป็นการแสดงถึงกระบวนการหรือกรรมวิธีการผลิตขึ้นมาของหัตถกรรมทั้งสองอย่างนี้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำข้อเสนอเทศด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ไปเป็นฐานข้อมูลทางการศึกษาและการท่องเที่ยวเพื่อท้องถิ่นต่อไป

1.2 ควรนำผลสรุปด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไปวางแผนการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดได้

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อสร้างรูปแบบ (Model) ทางด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดการอย่างแท้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางด้านอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลถึงการจัดการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อสรุปแนวคิดด้านการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประหยัด ตะคอนรัมย์. (2544). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดริมน้ำ
ดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา ว่องสกุล. “เอ็นจีโอไทยกับปัญหาสิ่งแวดล้อม.” ในนิตยสารโลกสีเขียว. 2(5) : 69-74.
- รุ่งรัตน์ หัตถกรรม. (2545). แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. การค้นคว้าอิสระปริญญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภคม. (2534). การท่องเที่ยวเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม : ผลกระทบและแนวทางการ
พัฒนา เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของประเทศไทย ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). “ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานการพัฒนาบ้านเมือง.”
วัฒนธรรมไทย. 29(11) : 73-84.
- เสรี พงศ์พิศ. (2534). คินสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชาวบ้าน.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2548). รายงานการวิจัยวิธีการให้การศึกษาเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม
ผ้าทอมืออีสานใต้. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัด
การเรียนรู้แบบโครงงาน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
LEARNING MANAGEMENT THE HISTORY OF BAN CHONG MAEO
BY USING PROJECT-BASED LEARNING MODEL
FOR STUDENTS IN GRADE FIVE

ชลิต อิฐไธสง¹ ดำเกิง โถทอง² วิลาส โปธิสาร³

Chalit Itthaisong¹, Dumkerng Thothong², Wilas Photisarn³

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่าง ก่อนกับหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้วิธีดำเนินการศึกษาเชิงกึ่งทดลอง ออกแบบการศึกษาแบบ One Group Pretest-Posttest Design โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว จำนวน 25 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.46 / 82.53 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = 0.49)

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว

Abstract :

This study aimed to 1) study the efficacy of learning management for developing learning results on Ban Chong Maeo history by using project-based learning model 2) study learning results of Prathom 5 students of Ban Chong Maeo School, before and after learning Ban Chong Maeo history using project-based learning model and 3) study the satisfaction of Prathom 5 students of Ban Chong Maeo School, toward Ban Chong Maeo history by using project-based learning model.

This study was conducted using a quasi-experimental study. The One Group Pretest-Posttest Design was designed by the researcher to use in this study. The sample of Prathom 5 students of Ban Chong Maeo School of 25 people was chosen by using purposive sampling. Three research methodologies applied in this study were (1) learning plan to develop learning results on the learning History of Ban Chong Maeo by using project-based learning model (2) a set of tests for learning evaluation on Ban Chong Maeo history by using project-based learning model and (3) a set of questionnaire to find out students' satisfaction on the teaching of Ban Chong Maeo history using project-based learning model.

Findings

1. The learning plan to which the researcher had designed efficiency resulted at 82.46/82.53 which considered pass comparing to the standard at 80/80.

2. After taking project-based technique, students of Prathom 5, Ban Chong Maeo School, had .01 per cent higher learning result than before.

3. In conclusion, the satisfactory of Prathom 5 students at Ban Chong Maeo School found that, they had high satisfactory on learning management of Ban Chong Maeo history by using project-based learning model ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.49).

Keywords : Project-based Learning Model, The History of Ban Chong Maeo.

บทนำ

การจัดการศึกษาของไทยเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่าง ๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยปัจจุบันหลักสูตรการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

มาเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งได้แก้ไข ปรับปรุงข้อบกพร่อง บางส่วนที่เกิดจากการใช้ เช่น การกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มากเกินไป การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา การ เทียบโอน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, คำนำ) และเพื่อให้มีความสอดคล้องกับแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ที่ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง ให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และสร้างสมดุลการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งนี้ได้กำหนด วิสัยทัศน์ประเทศไทยในระยะ 5 ปีข้างหน้า คือ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 หมวดที่ 4 ว่าด้วยเรื่องแนวทางการจัดการ ศึกษา มาตรฐาน 22 ระบุว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

ในฐานะที่ผู้ศึกษารับผิดชอบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากการสังเกตในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์น้อยมาก เพราะ คิดว่าเป็นเรื่องที่ไม่สำคัญ น่าเบื่อหน่าย และต้องท่องจำ ทำให้ผู้เรียน ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ไม่สนใจเรียน ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์น้อย ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์และ เชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์การเรียนสาระประวัติศาสตร์ กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมค่อนข้างต่ำ ซึ่งผู้ศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพราะสาระประวัติศาสตร์เป็นสาระที่สำคัญต่อการสร้างคนให้ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสมาชิกในสังคมและการอยู่รวม กันอย่างมีความสุข สามารถรักษาอารยธรรมชาติให้อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ต่อไป

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์เป็นสาระที่มีคุณค่าที่ดี มี หลักธรรม คุณธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ และเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ได้ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสาระประวัติศาสตร์บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ กำหนดไว้ ต้องอาศัยผู้สอนเป็นกำลังสำคัญ ผู้สอนต้องเปลี่ยนการสอนจากวิธีบรรยาย มาเป็นการ สอนวิธีต่าง ๆ ด้วยเหตุและผล มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ ได้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้

ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นสื่อที่ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง นำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณ ช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของ ชุตินา ศิริวงศ์ (2551 : 3-4) ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนจะยึดรูปแบบเดิม ๆ ย่อมยากที่จะทำให้ผู้เรียนสร้างความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ได้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

สภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ผู้ศึกษาค้นพบจากการสังเกตในระหว่างจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีสาระสำคัญ คือ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่สนใจเรียนเพราะไม่เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่แท้จริงต้องสามารถช่วยฝึกให้นักเรียนมีความเข้าใจ และมีการแสดงความคิดเห็นอย่างถูกต้องและแน่นอน นอกจากนั้นยังช่วยแยกแยะสิ่งที่มีสาระประโยชน์ และเมื่อแยกสาระประโยชน์ออกจากกันอย่างเด่นชัด เช่น สามารถสังเกตเห็นโฆษณาชวนเชื่อและความจริงว่าแตกต่างกันอย่างไร และจากผลการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ของโรงเรียนบ้านช่องแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมา เขต 7 ซึ่งเปิดสอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเนื้อหาของสาระประวัติศาสตร์มีค่อนข้างมากทำให้ไม่สามารถศึกษาเนื้อหาได้ครบทั้งหมด รวมทั้งนักเรียนยังมีเจตคติในทางลบ ต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ผู้เรียนมักจินตนาการ ล่วงหน้าว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์น่าเบื่อ ไม่ท้าทาย ห่างไกลจากชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ประวัติของนักเรียนโรงเรียนบ้านช่องแมวเมื่อ 2-3 ปีก่อน ยังมีผลสัมฤทธิ์ที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ ดังนั้นการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ทันสมัย น่าเรียนและน่าสนใจขึ้นจึงเป็นแนวคิดที่ดี เพราะการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จะช่วยพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ ช่วยให้คนรู้แจ้งในปัญหาของชุมชนสมัยใหม่ การเมือง และเศรษฐกิจในสมัยของตนเอง ประวัติศาสตร์เป็นเสมือนบทเรียนที่สอนให้คนเข้าใจ เพื่อเตรียมรับเหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ผู้ศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองความต้องการของนโยบายการศึกษาของชาติที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และต้องการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้มีความน่าสนใจ มากกว่าการ

สอนที่เน้นการบรรยาย พร้อมทั้งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระประวัติศาสตร์ให้สูงขึ้น โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจอยากเรียนรู้และมีความสุข สนุกกับการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์มากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าผู้ศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ เนื่องจากการเรียนรู้แบบโครงงานมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองในการเลือกหัวข้อและวิธีการดำเนินการด้วยตนเอง นำความรู้ที่ได้จากห้องเรียน ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติจริง และการจัดการเรียนรู้รูปแบบนี้ยังช่วยพัฒนาความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการดำเนินงาน ลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้คิด ออกแบบ รวบรวมข้อมูล และวางแผนปฏิบัติสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองตามความถนัด และความสนใจ ด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบตามขั้นตอน โดยอาศัยกระบวนการทำงาน กิจกรรมต่าง ๆ และมีการประเมินกระบวนการทำงานที่ต่อเนื่อง (กฤษฎา คูหาเรืองรอง, 2553 : 48) ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ซึ่งเป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองเป็นหลัก เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-based learning) นี้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการนำความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนมาปรับใช้ในการทำโครงงาน ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้ และพัฒนาในหลายด้านด้วยกัน นำความรู้ที่ได้จากแหล่งเรียนรู้บูรณาการ เข้ากับกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยการศึกษาค้นคว้า หาความหมาย การแก้ปัญหา และเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเอง ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับข้อเท็จจริง ซึ่งจะถูกเชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกัน ในลักษณะของความสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงอันจะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ โดยความรู้และสามารถด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของผู้เรียน จะถูกกระตุ้นให้แสดงออกอย่างเต็มที่ ขณะที่ปฏิบัติกิจกรรม ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานจึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว เพื่อให้ผู้เรียนมีการช่วยเหลือกันภายในกลุ่มและเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ และเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้ศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน

บ้านช่องแมว ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว ที่มี ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีดำเนินการศึกษาเชิงทดลอง ออกแบบการศึกษา แบบ One Group Pretest-Posttest Design มีรายละเอียดอื่น ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว ภาค เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 25 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ มี 3 ชนิด ได้แก่

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์ บ้าน ช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จำนวน 10 แผน 10 ชั่วโมง

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้ เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นแบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่มีความยาก (P) ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.20 - 1.00

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องประวัติศาสตร์ บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จำนวน 20 ข้อ ซึ่งแยกเป็นรายด้าน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจต่อเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ และด้านความพึงพอใจต่อ กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล

3. ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

3.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน

3.2 ผู้ศึกษาดำเนินการการจัดการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิค การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

3.3 ทำการทดสอบหลังเรียน

3.4 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมวที่มี ต่อการจัดการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน 30 คะแนน

4.2 เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนการปฏิบัติกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

4.3 เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (ฉบับเดียวกับทดสอบก่อนเรียน) จำนวน 30 ข้อ 30 คะแนน

4.4 เก็บรวบรวมข้อมูลคะแนนความพึงพอใจของนักเรียน

5. การจัดการทำข้อมูล

5.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน มาตรวจและให้คะแนน จากนั้นนำไปคำนวณหาผลรวม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติในการหาคุณภาพของเครื่องมือ สถิติพื้นฐาน สถิติเชิงทดสอบ

5.2 นำผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว แต่ละคนมาตรวจและให้คะแนนเพื่อบันทึกลงแบบบันทึกคะแนนการปฏิบัติกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จากนั้นนำไปคำนวณหาผลรวม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติในการหาคุณภาพของเครื่องมือ สถิติพื้นฐาน สถิติเชิงทดสอบ

5.3 นำคะแนนความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียนแต่ละคน มาตรวจและให้คะแนน จากนั้นนำไปคำนวณหาผลรวม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติในการหาคุณภาพของเครื่องมือ สถิติพื้นฐาน สถิติเชิงทดสอบ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.46 /82.53 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 โดยมีค่าประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการศึกษาคความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน

บ้านช่องแมว ที่มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน พบว่า โดยรวมนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$ และ $S.D. = 0.49$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.62$ และ $S.D. = 0.49$) และด้านเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$ และ $S.D. = 0.49$)

อภิปรายผลการวิจัย

แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.46 /82.53 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 โดยมีค่าประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นนวัตกรรมที่ผ่านขั้นตอนในการสร้างและพัฒนาอย่างมีระบบเป็นไปตามขั้นตอนของการดำเนินการศึกษา เริ่มจาก 1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับความสำคัญ ธรรมชาติ ลักษณะเฉพาะ คุณภาพผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดรายปี และสาระการเรียนรู้ 2) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านช่องแมว เกี่ยวกับโครงสร้างรายวิชา เนื้อหา คำอธิบายรายวิชา เวลาเรียน การวัดและการประเมินผล 3) ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหา เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากหนังสือเรียนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระ/ มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 4) ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีหลักการ และแนวทางการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์ บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน 5) นำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ซึ่งได้แบ่งเนื้อหาหน่วยการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว จำนวนทั้งสิ้น 10 เรื่องย่อย เพื่อใช้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผนๆ ละ 1 ชั่วโมง 6) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

รู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จำนวน 10 แผน ซึ่งใช้รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านช่องแมว ประกอบด้วย หัวเรื่อง มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ (ชั้นนำเข้าสู่บทเรียนขั้นต้นดำเนินการจัดการเรียนรู้ และขั้นสรุป) สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร บันทึกผลการจัดการเรียนรู้/ผลหลังสอน (ผลการจัดกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรค การแก้ไข และข้อเสนอแนะ) และภาคผนวก 7) นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานดังกล่าว เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาในการดำเนินการแก้ไข 8) นำแผนการจัดการเรียนรู้พร้อมแบบประเมินเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง เพื่อช่วยตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสมด้านต่าง ๆ เพื่อตัดสินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ 9) ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้อีกครั้งตามข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญ 10) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้คู่กับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งไม่เคยเรียนเนื้อหาตามแผนการจัดการเรียนรู้นี้ เพื่อหาข้อบกพร่องและความเหมาะสม และ 11) นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับปรุงแก้ไขแล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้จริงกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว ตำบลช่องแมว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 25 คน

นอกจากนี้ในการสร้างและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ ผู้ศึกษายังคำนึงถึงความคิดเห็นของ คำชี้แจง โดยคำชี้แจงนี้มีลักษณะประโยคไม่ยาวเกินไป เลือกใช้คำที่เข้าใจง่าย จึงช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีการปฏิบัติกิจกรรมในใบกิจกรรม จึงสามารถฝึกกระทำโดยลงมือฝึกกระทำเองบ่อย ๆ ใช้เวลาที่เหมาะสม มีสิ่งที่น่าสนใจและท้าทายให้แสดงความสามารถ รวมทั้งลักษณะกิจกรรมในใบกิจกรรมมีให้เลือกทั้งแบบตอบอย่างจำกัดและตอบอย่างเสรี มีความหมายต่อผู้เรียน ตรงตามจุดมุ่งหมายของการฝึก ลงทุนน้อย ใช้ได้นาน ภาษาและภาพที่ใช้เหมาะสมกับวัยและพื้นฐาน ความรู้ของผู้เรียน ใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ ปลุกเร้าความสนใจและใช้หลักจิตวิทยา ดังนั้นจากการดำเนินการสร้างและพัฒนาอย่างมีระบบเป็นไปตามขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 82.46 /82.53 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 80/80 โดยมีค่าประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการและด้าน

ผลลัพธ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของประภากร พรหมโสภา (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการทำโครงงานสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิชาประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการทำโครงงานสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 82.75/80.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อรญา นิชรรัตน์ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องประวัติศาสตร์เมืองอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.23/86.13

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเนื่องจากการศึกษาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวเหตุการณ์ที่มีคุณค่าในอดีต เพื่อให้รู้ถึงจิตวิญญาณของความเป็นมาของบรรพบุรุษ ความเป็นมาของตนเอง เพื่อที่จะใช้เป็นบทเรียนในการสร้างปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นประวัติศาสตร์ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้ผู้ที่ทำการศึกษาเข้าใจถึงแหล่งกำเนิด หรือชาติพันธุ์ของตนเท่านั้น แต่สิ่งที่ได้นอกเหนือจากความเป็นมาในอดีตของตนและบรรพบุรุษ คือ การที่รู้จักฝึกฝนตนเองให้มีทักษะต่าง ๆ ที่ผู้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์นั้นต้องพึงมี เช่น การสังเกต การรู้จักพิจารณา การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เป็นต้น (ทุติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง, 2551 : 18) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการคิด การตัดสินใจ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ที่ชัดเจน รู้วิธีการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและในการเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภาวดี กระระนันท์, 2554 : 26) ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสิ้น ดังที่ สมเกียรติ อินทสิงห์ (2554 : 28-29) ปณตพร โจทยักัง (2549 : 8-9) ปิยวรรณ พันธุ์มงคล (2553 : 88) และนงลักษณ์ เชื้อดี (2548 : 48) กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนประกอบด้วย พื้นฐานความรู้ ความพร้อมทางสมอง ความพร้อมทางสติปัญญาความสนใจ และเจตคติ ความสุข (Joy) และความพึงพอใจ (Pride) ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติและค่านิยม บรรยากาศการเรียน การเรียนการสอนของครู ความสนใจของผู้เรียน (Interest) พฤติกรรมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ของกลุ่มเจตคติ ความสามัคคีและภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีของกลุ่มผู้เรียน ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน

สติปัญญา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วันทนี เอื้อรักษ์ไธพาร (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนด้วยชุดการเรียนรู้สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ช่อนกลิ่น เพียรกรสิกรรม (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ไทย เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านช่องแมว มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.62$ และ S.D. = 0.49) ด้านเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$ และ S.D. = 0.49) ทั้งนี้ เนื่องจากความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งที่ได้รับประสบการณ์และแสดงออกหรือมีพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะแตกต่างกันไป ความพึงพอใจต่อสิ่งต่าง ๆ นั้น จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ความพึงพอใจในการเรียนเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน การสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ 2 ทฤษฎี ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเสริมแรง มีการเสริมแรงทางบวก (Skinner, 1953 อ้างถึงใน ธงชัย พรหมกุล, 2549 : 60) ได้แก่ การให้กำลังใจ การกล่าวคำชมเชย และการมอบของรางวัล เป็นต้น ให้กับนักเรียนเมื่อมีการกระทำที่พึงปรารถนาและต้องการจะให้เกิดการกระทำเช่นนั้นต่อไปอีก และการเสริมแรงทางลบ เมื่อสามารถเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมของนักเรียนอันเนื่องมาความสำเร็จในการหลีกเลี่ยงจากสิ่งเร้าที่นักเรียน ไม่พึงประสงค์ เช่น เมื่อนักเรียนเลิกเข้าเรียนช้า เมื่อนักเรียนกระทำผิดกติกาที่กำหนดไว้ร่วมกันน้อยลง 2) ทฤษฎีความเสมอภาค (ธงชัย พรหมกุล, 2549 : 61) เนื่องจากหากผู้เรียนคิดว่าตนไม่ได้รับความเสมอภาคจะทำให้ผู้เรียนเกิดความไม่พอใจ โดยผู้วิจัยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 2 อย่างคือ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) หมายถึง คุณสมบัติที่มีสำหรับการเรียน เช่น ระดับสติปัญญา ความสามารถ ทักษะ เป็นต้น ปัจจัยนำเข้านี้เป็นสิ่งกำหนดความรู้สึกรู้สึกของบุคคลว่าตนเองควรได้รับรางวัลตอบแทนเท่าไรและปัจจัยออก (Outcomes) หมายถึง ผลที่ได้รับหรือรางวัลตอบแทนที่บุคคลได้รับจากการเรียน เช่น คะแนน เป็นต้น เพื่อลดความไม่เสมอภาคนี้ (ธงชัย พรหมกุล, 2549 : 61)

และเมื่อผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน ย่อมทำให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้สูงขึ้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุภาวดี คระนันท์ (2553 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนการนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรศึกษาคู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละชุดอย่างละเอียด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และเข้าใจกิจกรรมที่ปฏิบัติ

1.2 ครูควรเตรียมสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่ระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ให้พร้อม ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.3 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านช่องแมว โดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ครูจะต้องเป็นนักวางแผนและนักคิดเพื่อกำหนดสถานการณ์ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

1.4 ครูควรเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน โดยคอยดูแลเอาใจใส่นักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่ออำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และเสริมแรงให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

1.5 ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ครูต้องคอยกระตุ้น เสริมแรงนักเรียนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาการทำงานกลุ่ม เช่น บางคนไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความรับผิดชอบ การมอบหมายงานไม่เป็นระบบ ครูจะต้องให้ความสำคัญในส่วนนี้ โดยใช้ทฤษฎีการเสริมแรงทางบวกหรือการวางเงื่อนไข ประกอบการจัดกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง ความคงทนในการเรียนรู้ เพื่อจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

2.2 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน

2.3 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง ความต้องการของนักเรียนต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

2.4 ควรศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อการพัฒนา
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
จำกัด.
- กฤษฎา คูหาเรืองรอง. (2553). **การเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และเจตคติ
ต่อวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่
จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน และแบบวัฏจักรการเรียนรู้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเรียนรู้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ชุตินา ศิริวงศ์. (2551). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์
และหลักฐานทางประวัติศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตร
และการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ช่อนกลิ่น เพียรกลีกรม. (2550). **การพัฒนาชุดการสอน วิชาประวัติศาสตร์ไทย เรื่องอาณาจักร
สุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- หุติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง. (2551). **ความรู้ความเข้าใจในวิธีการทางประวัติศาสตร์และความคิดเห็น
เกี่ยวกับการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ของครู
สังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3 ถึง 4) ในจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธงชัย พรหมกุล. (2549). **การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำน้ำปลาจากปลาร้าหมัก กลุ่ม
สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นงลักษณ์ เชื้อดี. (2548). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
และเจตคติทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้วิธีสอนแบบการ
สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.

ปณตพร โจทย์กิ่ง. (2549). การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ใหม่ กค. กรุงเทพฯ :
พัฒนศึกษา.

ประภากร พรหมโสภณ. (2556). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นการทำโครงงานสอดแทรก
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ปิยวรรณ พันธุ์มงคล. (2553). “บทบาทของอารมณ์ในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์.”
วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 38(2) : 88-101.

วันทนีย์ เอื้อรักษ์โอฬาร. (2553). การสร้างชุดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยใช้
รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุภาวดี คระนันท์. (2553). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยสุโขทัย
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมเกียรติ อินทสิงห์. (2554). การประเมินหลักสูตรคณิตศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรุณา นิชรรัตน์. (2551) การพัฒนาชุดการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา
ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องประวัติศาสตร์เมืองอุบลราชธานี สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
หลักสูตรและการเรียนการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

Skinner. (1953). *Applied History of Psychology/Learning Theories Science and
Human Behavior*. New York : Macmillan.

สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่
ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29
Learning Management to Prepare for the ASEAN Community
of the Schools under the Jurisdiction of the Office of
UbonRatchathani Secondary Education Service Area 29

สุพัตรา บุญส่ง¹ จินณวัตร ปะโคทั้ง²
Supattra Boonsong¹, Jinnawat Pakotung²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เปรียบเทียบและเพื่อหาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยคือผู้บริหารและครูผู้สอนในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำนวน 81 โรงเรียน จำนวน 424 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 66 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ ค่า t และการทดสอบค่า F

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตาม ตำแหน่งการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียน และขนาดของโรงเรียน โดยรวมไม่แตกต่างกัน
3. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารทุกท่านควรให้ความสำคัญและสนับสนุน มีความกระตือรือร้น ทั้งการอบรมและการปฏิบัติ ประกาศนโยบายอย่างชัดเจน ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหาร ควรสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้และ

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

การอบรมพัฒนาตนเองในเรื่องอาเซียนให้รู้อย่างถ่องแท้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษานับสนุนและกระตุ้นให้ครูเกิดการเรียนรู้และสนใจในการศึกษาอบรมเรื่องอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ควรจัดกิจกรรมสัมพันธ์กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นควรจัดตั้งชมรมครู ควรการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมและตั้งเครือข่ายชมรมอาเซียนในทุกสถานศึกษา

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อม ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 29

ABSTRACT

The research aimed to study, compare and explore the guidelines for the learning management for the ASEAN Community of the schools under the Office of UbonRatchathani Secondary Education Service Area 29. The samples used in the research were 424 school administrators and teachers from 81 schools. The research instrument was a five-rating scale questionnaire of 66 items with a confidence value equivalent to 0.98. Statistics used in data analysis were percentage, standard deviation, t-test and F-test.

The research findings were as follows.

1. The learning management of the schools under study was found to be at a high level.
2. A comparison of the learning management for the ASEAN Community of the schools in the study as classified by positions, experiences derived from training on ASEAN and the school size showed no difference.
3. The guidelines for the learning management for the ASEAN Community were as follows. On administration : administrators concerned should provide necessary support, be enthusiastic in training and implementation. Learning management : the administrators should give encouragement to learn and training on ASEAN-related issues. On the activity management: teachers should be encouraged to learn and give interest in ASEAN-related affairs in a concrete manner. On activity relations: there should be activity relations with other agencies and organizations, the ASEAN networks and clubs should be established.

Keywords : Learning Management, Prepare, ASEAN Community, Secondary Education Service Area 29.

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพเสถียรภาพและความมั่นคงปลอดภัยทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกรวมทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ มาเลเซีย ราชอาณาจักรไทย เนการาบรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และราชอาณาจักรกัมพูชา นโยบายการดำเนินงานของอาเซียนเป็นผลจากการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาลระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ทั้งนี้การประชุมสุดยอดอาเซียนหรือการประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นการประชุมระดับสูงสุดเพื่อกำหนดแนวนโยบายในภาพรวมและเป็นโอกาสที่ประเทศสมาชิกได้ร่วมกันประกาศเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาวซึ่งปรากฏเป็นเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ อาทิแถลงการณ์ร่วมแผนปฏิบัติการปฏิญญาชอติกลางหรืออนุสัญญา ส่วนการประชุมในระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสจะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายในภาพรวมและนโยบายเฉพาะด้านอาเซียนได้ลงนามร่วมกันในปฏิญญาวาดด้วยความร่วมมือในอาเซียนฉบับที่ 2 เพื่อประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2563 หรือ ค.ศ. 2020 โดยสนับสนุนการรวมตัว และความร่วมมืออย่างรอบด้านในด้านการเมืองให้จัดตั้ง “ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน” ด้านเศรษฐกิจให้จัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” และด้านสังคมและวัฒนธรรมให้จัดตั้ง “ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน” ซึ่งต่อมาผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้เร่งรัดการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้นกว่าเดิมอีก 5 ปีคือภายในปี 2558 โดยได้เล็งเห็นว่าสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอาเซียนจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถคงบทบาทนำในการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาคและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง (สำนักการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์, 2554 : 6-9)

การศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างประชาคมอาเซียน ความสำคัญด้านการศึกษาปรากฏในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมวัฒนธรรมอาเซียนที่กำหนดให้การพัฒนามนุษย์เป็นเป้าหมายสำคัญอันดับแรกในการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีของประชากรในภูมิภาคด้วยการส่งเสริมการลงทุนทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรมบุคลากรการเสริมสร้างศักยภาพของประชากร การส่งเสริมให้มีการสร้างการบริหารจัดการและนวัตกรรม การส่งเสริมการใช้ภาษาอังกฤษ

เทคโนโลยีสารสนเทศและวิทยาศาสตร์เป็นต้นเพื่อเสริมสร้างความเป็นอยู่และวิถีชีวิตที่ดีของผู้คนในภูมิภาค

ความสำคัญของการเตรียมการด้านการศึกษากลับไปเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนซึ่งเริ่มมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปการศึกษา ปรากฏรูปธรรมอย่างชัดเจนในปฏิญญาว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียนที่ได้เน้นย้ำความสำคัญของการศึกษาซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการนำอาเซียนบรรลุวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 โดยกำหนดให้อาเซียนมีวิสัยทัศน์สู่ภายนอกมีสันติสุขและมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันในการเป็นหุ้นส่วนในสิ่งแวดล้อมของประชาชาติไทยและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน การพัฒนาที่มีพลวัตและการรวมตัวทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดและในสังคมที่เอื้ออาทรที่ระลึกรถึงสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นทางประวัติศาสตร์ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกันและเชื่อมโยงในอัตลักษณ์ของภูมิภาค นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาด้านต่าง ๆ อาทิ การศึกษาการเรียนรู้ตลอดชีวิตการฝึกอบรมนวัตกรรมการส่งเสริมการป้องกันคุณภาพการทำงานและการประกอบการรวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ การวิจัยการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายใต้ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความร่วมมือทางด้านวิชาการและการพัฒนาซึ่งจะช่วยสนับสนุนกระบวนการรวมตัวของอาเซียนการเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อลดช่องว่างการพัฒนา ดังนั้นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนจึงได้ทวีบทบาทมากขึ้นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอาเซียนในให้มีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในหลากหลายด้านที่ส่งผลให้โลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อันเป็นยุคของสังคมฐานความรู้ กลไกความร่วมมือด้านการศึกษาก็คงเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการสร้างอาเซียนสู่การเป็นประชาคมที่มีความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมโดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสร้างอนาคตที่รุ่งเรืองของอาเซียน

ความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษาก็คงเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือเฉพาะด้านของอาเซียน โดยเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ทศวรรษแรกของการก่อตั้งอาเซียนเมื่อมีการจัดการประชุมด้านการศึกษาก่อนครั้งแรกในช่วงเดือนตุลาคม 2518 ความร่วมมือดังกล่าวมีพัฒนาการเป็นลำดับอย่างช้า ๆ ทั้งในเชิงกลไกการบริหารจัดการและในเชิงสาระความร่วมมือ โดยในเชิงกลไกการบริหารจัดการนั้นมีความพยายามในการผลักดันให้ความร่วมมือด้านการศึกษาของอาเซียนมีลักษณะทางการและมีผลในเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติมากขึ้น ต่อมาเมื่ออาเซียนมีการปรับตัวในเชิงโครงสร้างเพื่อให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ของอาเซียนเข้มแข็งขึ้นจึงมีการจัดตั้ง ASEAN Committee on Education เป็นกลไกการบริหารความร่วมมืออาเซียนด้านการศึกษาดังแต่ปี 2532 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,

2552 : 7-8)

การขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการศึกษาในกรอบอาเซียนได้ระบุไว้ในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ประกอบด้วย การจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ การส่งเสริมทุนอาเซียนและเครือข่ายการศึกษาการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันและการพัฒนาเยาวชนอาเซียนมีความชัดเจนในเป้าหมายของการให้ประชากรอาเซียนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในปี 2558 การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษาของนักเรียนในกลุ่มอาเซียนเป็นเวลา 1 ปี หรือ 1 ภาคเรียน การส่งเสริมความร่วมมือและการดำเนินงานเครือข่ายรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการวิจัยระหว่างสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การจัดทำหลักสูตรอาเซียนศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การพัฒนาผู้นำเยาวชนอาเซียนอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการแข่งขันระดับเยาวชนด้านต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยการจัดการและการให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและการเมืองเป็นแนวคิดหลักของการปฏิรูปการศึกษาและยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของประเทศไทย รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญแก่การแก้ไขปัญหาพื้นฐานระยะยาวของประเทศพร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในวิชาที่สำคัญเช่นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ที่อาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของคนไทยและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทการดำเนินงานด้านต่างประเทศเชิงรุกโดยเน้นการกระชับความสัมพันธ์และการขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและในภูมิภาคเอเชียภายใต้กรอบความร่วมมือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือด้านการศึกษาเนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญรุ่งเรืองของประเทศไทย และภูมิภาคในกรอบความร่วมมือด้านการศึกษาอาเซียนเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนซึ่งประกอบด้วย การปรับปรุงในเชิงปริมาณโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายโอกาสทางการศึกษาการยกระดับคุณภาพการศึกษาการนำโครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามารองรับการขยายโอกาสและการยกระดับคุณภาพการศึกษา ตลอดจนการบริหารจัดการทางการศึกษาในเชิงคุณภาพและการจัดทำแผนการศึกษา (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 9-10)

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักมีความสำคัญและครอบคลุมงานพัฒนาผู้เรียนสู่ความเป็นผู้ใฝ่รู้พัฒนาองค์กรสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และพัฒนาสังคมสู่สังคมฐานความรู้ ฯลฯ ดังนั้นหลักสูตรของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในงานวิชาการของสถานศึกษา โดยมีแผนพัฒนาการศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลซึ่งเป็นฐานหลักของการพัฒนาโดยมีแนวนโยบาย เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกกระดับและประเภทการศึกษา ปลุกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรมค่านิยม มีจิตสำนึก และมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัยมีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตได้มีโอกาสเข้าถึงการบริการการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสผู้พิการหรือทุพพลภาพยากจนอยู่ในท้องถิ่นห่างไกลทุรกันดาร ผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและร่วมมือกับนานาชาติประเทศพัฒนามาตรฐานและระบบประกันคุณภาพการศึกษาผลิตและพัฒนาครูคุณภาพและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรมและมีคุณภาพชีวิตที่ดี การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้โดยส่งเสริมการจัดการศึกษาอบรมเรียนรู้ของสถาบันศาสนาและศาสนาทางสังคมส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญาและการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรมพลศึกษากีฬากีฬาเป็นวิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ และเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมที่เป็นฐานในการพัฒนาคนและการสร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโดยเร่งรัดกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคมและทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษาและสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษาตลอดจนการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษาพัฒนาความเป็นสากลของการศึกษาเพื่อการรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข

จากการศึกษาวิเคราะห์แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ.2552-2559) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาช่วงปี พ.ศ.2552-2559 การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน และสมดุลเพื่อเป็นงานหลักของการพัฒนาและมุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 4-5)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรในสำนักงาน ให้มีเจตคติ

และความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ที่สอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ได้มีการกำหนดเส้นทางการพัฒนาให้องค์กรและสำนักงานเขตพื้นที่ ดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ดังที่ พิชัย ญาณศิริ (2557 , พฤษภาคม 6) ได้กล่าวว่า “สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ได้มีการเริ่มต้นการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และบุคลากรทุกคนในสำนักงานเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในปี 2554 โดยทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จัดทำโครงการร่วมกับโรงเรียนในสังกัด ให้ทุกโรงเรียนจัดทำโครงการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน จัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการอาเซียนศึกษา 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดกิจกรรมวันอาเซียน จัดค่ายอาเซียน นิเทศติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์อาเซียนศึกษา และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียน จากนั้นให้โรงเรียนประเมินตนเองและกำหนดค่าเป้าหมายเป็นเกณฑ์ความสำเร็จตามตัวชี้วัดการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน จากการนิเทศ ติดตามการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดทั้ง 8 สหวิทยาเขต 81 โรงเรียน ระหว่างเดือน มีนาคม-กรกฎาคม 2555 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการดำเนินงานเกี่ยวกับอาเซียนทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบอาเซียนศึกษา จัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษาจัดประชุมอบรมครูในโรงเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักและเจตคติที่ดีต่อประชาคมอาเซียน นำเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอนบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการเปิดสอนรายวิชาเพิ่มเติมอาเซียนศึกษา แต่ยังมีบางโรงเรียนที่ยังขาดแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนเพื่อดำเนินให้บรรลุเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 และโรงเรียนต้องหาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อมีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา”ซึ่งสอดคล้องกับบัณฑิต พลอาษา (2557, พฤษภาคม 8) ที่กล่าวว่า “สภาพการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษส่วนมากไม่ค่อยพบปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากหลายโรงเรียนเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ส่วนโรงเรียนขนาดกลางส่วนมากกำลังเริ่มเข้าสู่การเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล และโรงเรียนขนาดเล็กกำลังมีการสนับสนุนให้โรงเรียนที่ได้รับรางวัลต้นแบบโรงเรียนในฝันพัฒนาไปเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล แต่ปัญหาที่พบคือบุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการนำมาประยุกต์ใช้ในห้องเรียน การบูรณาการสู่ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ซึ่งควรให้บุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความตระหนักและความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างจริงจังและเร่งด่วน”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน จำแนกตาม ตำแหน่งการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียน และขนาดโรงเรียน
3. เพื่อหาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ปีการศึกษา 2556 จาก 81 โรงเรียน ประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา 81 คน และครูผู้สอน 4,194 คน รวมจำนวน 4,275 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนจำนวน 70 คน และครูผู้สอนจำนวน 354 คน รวมจำนวน 424 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระได้แก่ตำแหน่งการปฏิบัติงาน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียน จำแนกเป็น น้อยกว่า 10 ชั่วโมง 10-20 ชั่วโมง และมากกว่า 20 ชั่วโมงขึ้นไปและขนาดของโรงเรียน จำแนกเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ ตัวแปรตามได้แก่สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ตามแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน 3) ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา 4) ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่องตำแหน่งการปฏิบัติงาน ประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียนและขนาดของโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ใน 4 ด้าน จำนวน 66 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.96 มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

เท่ากับ 0.99 ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีและการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา ด้านการบริหารจัดการ และด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ปรากฏดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตาม สถานภาพการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตาม ประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ อาเซียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการจัดการเรียนรู้ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3 ผลการเปรียบเทียบสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จำแนกตาม ขนาดของโรงเรียนปรากฏดังนี้

2.3.1 เมื่อพิจารณาตามขนาดของโรงเรียน พบว่าขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านบริหารจัดการและด้านการจัดการเรียนรู้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.3.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายค่าพบว่าความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน รายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ปรากฏดังนี้

3.1 ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารทุกท่านควรให้ความสำคัญและสนับสนุน มีความกระตือรือร้น ทั้งการอบรมและการปฏิบัติ ประกาศนโยบายอย่างชัดเจน

3.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้และการอบรมพัฒนาตนเองในเรื่องอาเซียนให้รู้อย่างถ่องแท้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา สนับสนุนและกระตุ้นให้ครูเกิดการเรียนรู้และสนใจในการศึกษาอบรมเรื่องอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรม จัดกิจกรรมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3.4 ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ ควรจัดกิจกรรมสัมพันธ์กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ควรจัดตั้งชมรมครู ควรการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมและตั้งเครือข่ายชมรมอาเซียนในทุกสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมประชุม สัมมนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตัวบุคลากรในโรงเรียนที่จะเป็น คนขับเคลื่อนเพื่อให้การทำงานประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ นักรบ ระวังการณ์ และณัฐนันท์ สุริยมณี (2555 : 71-85) ได้เขียนบทความเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน” ไว้ว่าในยุคของการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศต่าง ๆ เกิดความร่วมมือและพึ่งพากัน เช่นกลุ่มประชาคมอาเซียนซึ่งต้องการความเป็นหนึ่งเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การศึกษาแก่ประชาชนจึงเป็นเครื่องมือที่จะสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จตามความต้องการได้ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนก็คือผู้บริหารสถานศึกษา จากการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสรุปได้ว่าประเด็นที่ต้องการพัฒนา คือ การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ความรู้ในเรื่องของวัฒนธรรมข้ามชาติและความรู้และทักษะเกี่ยวกับมารยาทสังคมเพื่อการสื่อสาร ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาจึงต้องใช้เครื่องมือการพัฒนาประเภทคู่มือ สื่อการเรียนรู้ และการประชุมอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการเพิ่มทักษะการใช้ภาษาอังกฤษและการเข้าสังคม รวมถึงการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของประเทศ

ในกลุ่มอาเซียน ผู้บริหารมีความสำคัญในการนำนโยบายและแผนไปดำเนินการ คือ ต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีบทบาทในการเตรียมความพร้อมในการขับเคลื่อน โดยต้องพัฒนาสมรรถนะเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน

1.2 ด้านการจัดการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมากและมากที่สุด คือ มีการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอาเซียนโดยตรงมากที่สุดทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาเรื่องอาเซียนโดยตรงซึ่งสอดคล้องกับ เนาวรัตน์ พลายน้อย (2555 : 13-17) ได้เขียนบทความเรื่อง “บทบาทของการศึกษากับการพัฒนาความเป็นประชาคมอาเซียน” ไว้อย่างน่าสนใจ บทความดังกล่าวต้องการที่จะนำเสนอเรื่องความสำคัญของการศึกษากับการพัฒนาความเป็นประชาคมอาเซียนให้ก้าวหน้าไปในทิศทาง ที่ควรเป็นโดยได้เสนอเหตุผลและแนวทางบางด้านประกอบไว้ด้วย กล่าวคือ การรวมตัวกันของ 10 ประเทศในปี พ.ศ.2558 ที่จะมาถึงนี้ เป็นการรวมตัวภายใต้ความหลากหลายแตกต่างค่อนข้างมากไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านจำนวนประชากร ความแตกต่างด้านการเมือง ความแตกต่างระดับและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ความแตกต่างทางระบบสังคมและชนชั้น ภูมิหลังความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ศาสนา การศึกษา ภาษา และวัฒนธรรม รวมไปถึงความขัดแย้ง ที่ดำรงอยู่ระหว่างบางประเทศสมาชิก การเคยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจในอดีตที่ต่างกัน รวมไปถึงระดับอิทธิพลของทุนระดับชาติและทุนข้ามชาติที่เป็นมาและเป็นอยู่ในแต่ละประเทศในปัจจุบัน การรวมตัวกันท่ามกลางความหลากหลายต่างนั้นมิใช่สิ่งที่จะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่นโดยอัตโนมัติ หากแต่ต้องมีกลไกร่วมที่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะช่วยทำให้ผู้คนระหว่างประเทศที่มีความแตกต่างกันเข้าใจ ไว้วางใจกัน ยอมรับความเป็นจริงว่าโลกยุคปัจจุบันและอนาคตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไปมากแล้ว เราต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันโดยยอมรับในความแตกต่างที่แต่ละฝ่ายเป็นอยู่ ปฏิบัติต่อกันด้วยความจริงใจและเคารพซึ่งกันและกัน อีกทั้งยอมรับและมีความศรัทธาว่าแม้จะมีความต่างกันแต่ก็ต้องอยู่ร่วมกันและจัดการสิ่งต่าง ๆ ด้วยกัน ทั้งนี้ การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนจะได้ผลจริงดังต่อเมื่อนักในหน่วยของการรวมตัวเคลื่อนจากความสนใจในคุณค่าหรือผลประโยชน์จากหน่วย ความสำนึกระดับชาติหรือชาตินิยมสู่หน่วยของการมีจิตสาธารณะระดับความเป็นภูมิภาคหรือประชาคมอาเซียนเพิ่มขึ้น และย่อมจะเป็นสิ่งที่ดีมากขึ้น หากสามารถมีสำนึกระดับโลกร่วมกันได้ในที่สุด

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมาก คือ มีการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาเกี่ยวกับอาเซียน เช่น การจัดงาน ASEAN DAY การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับอาเซียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายทั้งนี้อาจ

เป็นเพราะว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างหลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ ปรัชญา ชุมนานเสียว (2555 : 100) ได้ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ และมีความพร้อมในด้านอื่นๆ อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ ด้านมโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพด้านความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ ด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ด้านความรักที่จะเรียนรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมองอนาคตในแง่ดี และด้านทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้และแก้ปัญหา แต่มีความพร้อมในด้านการเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียนรู้ในระดับสูง และการศึกษาเปรียบเทียบระดับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงสู่การเป็นประชาคมอาเซียนที่จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา แหล่งเรียนรู้ และการรู้จักและเข้าใจประชาคมอาเซียน พบว่า เพศ และการรู้จักและเข้าใจประชาคมอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงแตกต่างกันมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสู่การเป็นประชาคมอาเซียนโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 % และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %

1.4 ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นว่าการปฏิบัติในระดับมากคือส่งเสริมภาวะผู้นำเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการศึกษา ทั้งในและนอกโรงเรียนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเครือข่ายด้านการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อประสานงาน ช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้พร้อมสู่อาเซียนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ จตุพล ยงศร (2554 : 44) ได้ศึกษานโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียน โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบเชิงสหวิทยาการของจอร์จ เบอร์เรเดย์ ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียน มีจุดรวมคล้ายคลึงกัน 3 ประการ คือ 1) การขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง 2) การยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษา และ 3) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบของนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียนพบว่า การเมืองการปกครอง สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จำนวนประชากร และสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในประชาคมอาเซียน ส่งผลให้นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษามีความแตกต่างกัน

2. ผลการเปรียบเทียบการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถาน

ศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกตามตำแหน่งการปฏิบัติงาน ประสพการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียนและขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องจากว่าผู้บริหารและครูผู้สอนที่ตำแหน่งการปฏิบัติงานประสพการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาเซียนและขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนมีการบูรณาการหลักสูตรให้ดีขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียน อีกทั้งบุคลากรภายในโรงเรียนมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อยกระดับความสามารถด้านภาษาของผู้เรียน มีการจัดการเรียนการสอนอย่างมีเป้าหมายและมีการวางแผนการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนสู่ประชาคมอาเซียนไปในทิศทางเดียวกัน จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเพื่อจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนไม่ต่างกันสอดคล้องกับ เมืองปาย รัฐอรุณพิภพ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความพร้อมและแนวทางการจัดการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมการจัดการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียน ของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เจตคติของบุคลากร ความรู้ ความสามารถของบุคลากร ความพร้อมของสถานศึกษา และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ตามลำดับ เมื่อจำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ทางการศึกษา โดยรวมและรายด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาแตกต่างกัน ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน และแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว ได้เสนอไว้ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความพร้อมของสถานศึกษา โรงเรียนจะต้องบรรจุหลักสูตรอาเซียนศึกษาในหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้น โรงเรียนควรเชิญวิทยากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอาเซียนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งตัวชี้วัดคุณภาพของครูด้านอาเซียนศึกษาได้กำหนดไว้ว่า ครูใช้หนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นโรงเรียนควรจัดหาหนังสือ ตำราเรียนและสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ครูได้ใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างพอเพียง 2) ด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร เนื่องจากครู นักเรียน มีโอกาสใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารน้อย ดังนั้นควรมีการส่งเสริม สนับสนุนให้ครู นักเรียน ได้ใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร อย่างน้อย 1 ภาษา คือ ภาษาอังกฤษ โดยจัดหาครูชาวต่างประเทศมาทำการสอนในโรงเรียนในรายวิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เพื่อให้ทั้งครูและนักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงจากครูชาวต่างประเทศ ในด้านการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการจัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผลและการเผยแพร่ผลงาน ดังนั้น ควรให้ครูเข้าอบรมความรู้เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และในโรงเรียนควร

สร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียนอื่น ๆ ในประเทศอาเซียน 3) ด้านเจตคติของบุคลากร นักเรียนยังขาดความกระตือรือร้น และตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 4) ด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา การจัดตั้งศูนย์อาเซียนศึกษา ยังขาดงบประมาณในการสนับสนุน โรงเรียนควรเสนอของบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการ และขอรับการสนับสนุนจากชุมชน ทั้งนี้ต้องประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาต่อบุตรหลานของคนในชุมชน

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ปรากฏดังนี้ 1) ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารทุกท่านควรให้ความสำคัญและสนับสนุน มีความกระตือรือร้น ทั้งการอบรมและการปฏิบัติ ประกาศนโยบายอย่างชัดเจน 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้และการอบรมพัฒนาตนเองในเรื่องอาเซียนให้รู้อย่างถ่องแท้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง 3) ด้านการจัดกิจกรรมของสถานศึกษาสนับสนุนและกระตุ้นให้ครูเกิดการเรียนรู้และสนใจในการศึกษาอบรมเรื่องอาเซียนอย่างเป็นรูปธรรมจัดกิจกรรมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการยอมรับร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 4) ด้านการจัดกิจกรรมสัมพันธ์ควรจัดกิจกรรมสัมพันธ์กับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นควรจัดตั้งชมรมครู คุรุสภา แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารชมรมและตั้งเครือข่ายชมรมอาเซียนในทุกสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการบริหารจัดการ สถานศึกษาควรพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อยกระดับความสามารถด้านภาษาของผู้เรียนมีแผนปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนอย่างชัดเจน

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาทักษะให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง มีการส่งเสริมให้มีแหล่งความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายประชาคมอาเซียนทั้งในรูปแบบเอกสาร วิดีทัศน์ และสื่อมัลติมีเดียอย่างหลากหลาย

1.3 ด้านกิจกรรมส่งเสริมในสถานศึกษา มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้นวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ ๆ ร่วมกับเครือข่ายประชาคมอาเซียนและสร้างเครือข่ายในการส่งเสริมอาชีพในประชาคมอาเซียน

1.4 ด้านกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดทำแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียนการพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่และมีแนวทางการ

พัฒนาศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้สู่อาเซียน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความต้องการการจัดให้ครูและนักเรียนได้ทัศนศึกษาในประเทศที่เป็นประชาคมอาเซียน เพื่อพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายการดำเนินงานกับผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2.3 ควรติดตามประเมินผลการสนับสนุนโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรครูนักเรียนเพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับประเทศสมาชิกอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

กรมสำนักการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ. (2554). **ประเทศไทยกับอาเซียน**. กรุงเทพฯ :

กรมประชาสัมพันธ์.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553) **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). **การศึกษา : รากฐานประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ : สกสศ. ลาตพรวัว.

จตุพล ยงศร. (2554, มกราคม - มิถุนายน) “นโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศในประชาคมอาเซียน โดยใช้วิธีการศึกษาเปรียบเทียบ เชิงสหวิทยาการของจอร์ช เบอร์เรเดย์” **วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช**. 24(1) : 43-58.

นักรบ ระวีการณและนฤนันท์ สุริยมณี. (2555). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาและการพัฒนาสมรรถนะเพื่อเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน**. กรุงเทพฯ :

ภาควิชาศึกษาศาสตร์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

เนาวรัตน์ พลายน้อย. (2555). **บทบาทของการศึกษากับการพัฒนาความเป็นประชาคมอาเซียน**.

หน้า 13-17 พรธิดา วิเศษศิลปานนท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศึกษาศาสตร์คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

บัณฑิต พลอาษา. (2557, พฤษภาคม 8). ผู้อำนวยการโรงเรียนดงสว่างวิทยา. สัมภาษณ์.

ปรัชญา ชุ่มนาเสียว. (2555, กรกฎาคม). “ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง สู่การเป็นประชาคมอาเซียน.” **วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)**. 15 (2) : 100.

พิชัย ญาณศิริ. (2557, พฤษภาคม 6). ศิษยานุศิษย์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 29. สัมภาษณ์.

เมืองปาย รัฐสุราษฎร์. (2555) ความพร้อมและแนวทางการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
ของโรงเรียนราชวินิตบางแก้ว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2
Conflict Solution by the School Administrators
under the Office of Ubon Ratchathani Primary Education
Service Area 2

แทนลัดดา ปัฐพี¹ จินณวัตร ปะโคทัง²
Tanludda Puttapee¹, Jinnawat Pakotung²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 2) เพื่อเปรียบเทียบวิธีการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำนวน 137 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 50 ข้อ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมและทุกแบบ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แบบร่วมมือ แบบประนีประนอม แบบการเอาชนะ แบบการหลีกเลี่ยง และแบบการยอมให้ ตามลำดับ
2. ผลการเปรียบเทียบวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ วุฒิการศึกษา

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีการเลือกใช้วิธีจัดการกับความขัดแย้ง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารควรศึกษาสาเหตุของความขัดแย้ง ให้ฝ่ายที่มีความขัดแย้งได้รู้ ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งพร้อมทั้งแนวทางแก้ไขร่วมกัน ควรจัดการกับความขัดแย้งโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย รวมทั้งคู่ขัดแย้งด้วย ควรจัดกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ควรสร้างความเข้าใจ และควรใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการในสถานศึกษา เพื่อลดความขัดแย้ง

คำสำคัญ : การจัดการความขัดแย้ง ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The research aimed 1) to study the methods to solve conflicts employed by the school administrators under the jurisdiction of the Office of Ubon Ratchathani Primary Education Service Area 2, 2) to compare the method to deal with the conflicts and 3. to explore the recommendations on how to solve the conflicts. The samples used in the study were 137 school administrators affiliated to the Office of Ubon Ratchathani Primary Education Service Area 2. The research instrument was a five-rating scale questionnaire of a confidence value equivalent to .96. Statistics used were mean, standard deviation, t-test and one way variance test.

The research findings were as follows.

The conflict handling or management by the school administrators in the study was found to be at a high level. The methods employed by the administrators can be arranged in a descending order of significance: cooperation, compromise, tacit win, and reconciliation. As for a comparison of the conflict methods, it was found that the administrators different in sex, educational levels, and working experience were not different in making use of the ways to deal with conflicts.

Concerning the recommendations on the conflict management, it was found that the administrators were supposed to find the root causes of conflicts; the conflicting parties were to be allowed to know the causes and cooperate to handle the issues; the activity involving both sides should be organized to enable them to

work as a team; both sides should be willing to listen to each other and recognize the difference present between them and last but not least, the good governance should be administered to bring about peace and reconciliation to all parties concerned.

Keywords : Conflict Solution, the School Administrators

บทนำ

สถานศึกษานับเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ซึ่งภายในสถานศึกษา มีบุคลากรที่ต้องทำงานทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งต้องติดต่อประสานงานกันอยู่เป็นประจำ ครูถือเป็นอีกบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากของการจัดการศึกษา ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปรวดเร็ว การทำงานทุกวันนี้ทำให้ครูต้องแข่งขันกับตนเองและแข่งขันกับคนอื่นทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา เป้าหมายของครูคือคุณภาพของนักเรียน แต่การทำงานของครูก็มีความจำกัดด้านงบประมาณ และทรัพยากร ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะคนเราเมื่อต้องมาอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน ๆ ก็เป็นธรรมดาที่จะต้องมีปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เนื่องจากความแตกต่าง ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม รวมทั้งระดับสติปัญญา ความเชื่อ ความต้องการ ตลอดจนความรู้สึกรักใคร่ ทำให้สถานศึกษาเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งในสังคมที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนมีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา รู้จักใช้ภาวะผู้นำในการสร้างศรัทธาและความไว้วางใจจากบุคลากร ประยุกต์ใช้หลักการบริหาร หลักศาสนา จิตวิทยา มีคุณธรรมและปราศจากอคติในการบริหารงาน หากผู้บริหารสถานศึกษาบริหารความขัดแย้งไม่เหมาะสมความขัดแย้งอย่างหนึ่งจะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างอื่นได้ ซึ่งจะเป็นปัญหาต่อการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างมาก ปัจจุบันความขัดแย้งในสถานศึกษามีมากขึ้นและมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นทั้งด้านความถี่และความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างสถานศึกษากับองค์กรอื่น ๆ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดการศึกษาได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อลักษณะนิสัย อารมณ์ วิธีการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา รวมทั้งขาดแคลนทรัพยากรในการศึกษา ยิ่งทำให้ความขัดแย้งมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น หากผู้บริหารสถานศึกษาไม่มีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการความขัดแย้งให้อยู่ในภาวะที่เอื้อต่อการดำเนินงาน ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายต่อการบริหารงานในสถานศึกษาอย่างแน่นอน (จิตทามาศ เชื้อโสม, 2553 : 27) ดังที่ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544 : 299-230) ได้กล่าวถึงผลเสียของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดอารมณ์เชิงลบที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างรุนแรง ส่งผลให้แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความเครียด ขัดขวางและทำลายเส้นทางสื่อสารระหว่างบุคคล กลุ่มหรือแผนงานทำให้การประสานงานในการ

ปฏิบัติงานเกิดการชะงักงัน เป็นสิ่งที่ทำให้ความตั้งใจและการใช้พลังความพยายามในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายองค์กรของแต่ละคนถดถอยลดลง ส่งผลกระทบทำให้ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนแบบผู้นำด้วยความจำเป็น ภายใต้ภาวะของความขัดแย้งทุกฝ่ายมีความเครียดสูง ผู้นำจึงต้องเข้ามา กำกับดูแล และสั่งการด้วยตนเองมากขึ้น เพื่อไม่ให้ทิศทางที่เป็นเป้าหมายของงาน / องค์กรเบี่ยงเบนไป แต่แบบภาวะผู้นำเช่นนี้ ทำให้บรรยากาศที่ดีของการทำงานลดลงไปด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังทำให้แต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งกันเกิดการเล่นพรรคเล่นพวก เกิดอคติ ลำเอียง ขาดความยุติธรรม และอาจรุนแรงถึงขั้นให้ร้ายป้ายสีเพื่อจ้องทำลายกันทุกวิถีทางก็ได้

ดร.อานวย วีรวรรณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กล่าวว่า “คุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารและผู้นำที่ประสบความสำเร็จก็คือ วิสัยทัศน์ ซึ่งจะช่วยให้คาดคะเนและใช้ประโยชน์จากการคาดคะเนได้ดีกว่าผู้อื่น จากการที่มองเห็นอนาคตได้ชัดเจน ทำให้สามารถเตรียมการแก้ปัญหาและเตรียมการดำเนินการอย่างได้ผลมิใช่คอยแต่แก้ปัญหาอย่างเดียว จะต้องมีความ Courage คือ ความกล้าในการตัดสินใจอย่างทันท่วงที เพราะการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างต้องมีความเสี่ยง แต่ถ้าเราสามารถคาดคะเนล่วงหน้า ความเสี่ยงจะน้อย ผลดีมีมาก” (วันทนา เมืองจันทร์, 2542 : 10) ความขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงเป็นของคู่กัน ผู้บริหารที่ดียอมไม่ปฏิบัติงานโดยการพยายามรักษาสภาพเดิม แต่จะนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่องค์กรเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่สูงกว่าและที่ดีกว่าการเปลี่ยนแปลง ทำให้สมาชิกของหน่วยงานเกิดความเครียด ความเครียดทำให้เกิดความขัดแย้งและความขัดแย้งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องเผชิญอยู่ทุกวัน ผู้บริหาร ไม่สามารถทำเป็นไม่สนใจหรือละเลยได้และไม่สามารถปล่อยให้เกิดมากขึ้นและรุนแรงขึ้นโดยไม่จัดการแก้ไข งานวิจัยในต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารระดับสูงและระดับกลางใช้เวลาประมาณร้อยละ 20 ของเวลาที่ทำงาน เพื่อจัดการกับความขัดแย้ง งานวิจัยในระยะต่อมาแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารใช้เวลาเพื่อจัดการกับความขัดแย้งเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25 สำหรับผู้บริหารระดับกลางนั้นใช้เวลาถึงร้อยละ 30 ในการจัดการกับความขัดแย้ง (Alexander Hamilton Institute.1983 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2540 : 294)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีภาระหน้าที่ที่จะต้องให้ความสนใจต่อสาเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและเอาใจใส่ที่จะหาทักษะการจัดการกับความขัดแย้งอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรของสถานศึกษา และเพื่อให้การบริหารงานของสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในระดับความสัมพันธ์เป็นรายคน เพราะผู้ร่วมงานเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการทำให้งานประสบความสำเร็จ ผู้บริหารไม่อาจทำงานแต่เพียงลำพังได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้ร่วมงาน (อานาจ อยู่คำ, 2550 : ม.ป.ป.) ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อทรัพยากรทางการศึกษามีไม่เพียงพอกับความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มคนในสถานศึกษา ทรัพยากรในที่นี้อาจเป็น

สิ่งที่เห็นได้และสิ่งที่เห็นไม่ได้ เช่น คน เงิน วัสดุ ตำแหน่ง สถานภาพ หรือเกียรติยศความขัดแย้งนี้เป็นผลมาจากการก้าวล่วงในงานหรืออำนาจหน้าที่ของผู้อื่น นอกจากนี้ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้น เมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่สามารถที่จะตกลงกันได้เกี่ยวกับเป้าหมายหรือวิธีการทำงานต่างคนต่างมีเป้าหมายและวิธีการที่แตกต่างกัน และเป้าหมายหรือวิธีการต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้

สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 213 โรงเรียน มีผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 213 คน โดยมีโรงเรียนในเขตบริการทางการศึกษาอยู่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอตระการพืชผล อำเภอทุ่งขี้เหล็ก อำเภอเขมราฐ อำเภอนาตาลและอำเภอโพธิ์ไทร มีปัจจัยการบริหารแตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน ความเป็นอยู่ในลักษณะสังคมทั้งในสังคมเมืองและสังคมชนบท ตามสภาพที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่ตั้งของโรงเรียน ความแตกต่างระหว่างบุคคลจึงย่อมมีมาก ประกอบกับงานโรงเรียนในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น นอกเหนือจากงานวิชาการยังมีงานด้านอื่น ๆ เช่น งานธุรการ งานปกครอง งานบริการและงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนที่ต้องประสานและทำงานร่วมกัน ความขัดแย้ง จึงสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนที่มีภาระหน้าที่ต้องประสาน และทำงานร่วมกันกับบุคลากรในโรงเรียน ก็ยังทำให้มีโอกาสเกิดความขัดแย้งขึ้นได้อย่างมาก เป็นปัญหาบริหารที่ผู้บริหารโรงเรียนทุกระดับต้องใช้เวลาเพื่อการนี้ค่อนข้างมาก ความขัดแย้งบางกรณียืดเยื้อส่งกระทบมากมายต่อโรงเรียน ทำให้การบริหารงานไม่ราบรื่น ผู้บริหารโรงเรียนเบื่อหน่ายต่อวิชาชีพและการกิจของตนในขณะเดียวกันบุคคลในโรงเรียน ก็เกิดความแตกแยกไม่มีความสามัคคีกัน จากภารกิจและลักษณะงานที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องรับผิดชอบ จึงมักจะเกิดความขัดแย้งในเรื่องของนโยบาย เป้าหมาย แนวปฏิบัติ และผลประโยชน์กับผู้มีส่วนได้เสียฝ่ายต่าง ๆ เสมอ การได้รับการศึกษาอบรมก็แตกต่างกันไป ปัจจัยทางสังคมจึงแตกต่างกัน ดังนั้น การบริหารความขัดแย้งจึงอาศัยสามัญสำนึกและความถนัดเป็นส่วนใหญ่ อาจมีประสิทธิภาพน้อยและก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารได้ ซึ่งผู้บริหารในยุคปัจจุบันเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีมาใช้ในการบริหารงานทุกด้านอยู่เสมอ เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิผลและทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ว่าผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีวิธีการจัดการความขัดแย้งอย่างไร และวิธีการจัดการความขัดแย้งใดที่ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 นิยมใช้ เพื่อให้เข้าใจและเรียนรู้ถึงวิธีการจัดการความขัดแย้งที่ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบวิธีการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีการเลือกใช้วิธีการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำนวน 137 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan อ้างถึงใน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 43) ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยตัวแปร 4 กลุ่ม คือ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา ตัวแปรตาม คือ การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 แบ่งวิธีจัดการกับความขัดแย้งออกเป็น 5 แบบ ได้แก่ แบบการเอาชนะ แบบร่วมมือ แบบประนีประนอม แบบการหลีกเลี่ยง และแบบการยอมให้

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่

2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำนวน 50 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนแบบประมาณค่า (Rating Scale) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96 ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาแปลความหมายพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการพิจารณาจากแบบพฤติกรรมที่ตอบมากที่สุด แสดงว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมักแสดงพฤติกรรมแบบนั้นเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าความถี่และค่าร้อยละ

3. วิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการจัดการ ความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและนำเสนอในรูปตาราง ซึ่งใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 103) ได้กำหนดไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลว่า มีพฤติกรรมการเลือกใช้อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลว่า มีพฤติกรรมการเลือกใช้อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลว่า มีพฤติกรรมการเลือกใช้อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลว่า มีพฤติกรรมการเลือกใช้อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลว่า มีพฤติกรรมการเลือกใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. เปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า t-test และ F-test และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

5. วิเคราะห์ข้อมูลแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 ด้วยการสรุปประเด็นข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

1. การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมและทุกแบบ อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แบบร่วมมือ แบบประนีประนอม แบบการเอาชนะ แบบการหลีกเลี่ยง และแบบการยอมให้ ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบวิธีจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีการเลือกใช้วิธีจัดการกับความขัดแย้ง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรศึกษาสาเหตุของความขัดแย้ง ให้ฝ่ายที่มีความขัดแย้งได้รู้ ศึกษาสาเหตุของความขัดแย้ง พร้อมทั้งแนวทางแก้ไขร่วมกัน ควรจัดการกับความขัดแย้งโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเสนอทางออกร่วมกัน หาทางออกร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมให้มากที่สุด ควรสร้างความเข้าใจและมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็น เปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ควรจัดกิจกรรม ร่วมกันส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และควรใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการในสถานศึกษา เพื่อลดความขัดแย้ง โดยวางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างใดฝ่ายหนึ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การเลือกใช้วิธีจัดการกับความขัดแย้ง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมมีการเลือกใช้วิธีในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อบุคคลมีเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ก็ย่อมจะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลัง ได้ความขัดแย้งในสังคมหรือองค์กรนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในระบอบประชาธิปไตย ความขัดแย้งในด้านความคิดก่อให้เกิดความเจริญกับองค์กรและประเทศชาติอย่างมาก ความขัดแย้งเมื่อถึงจุดสรุป ก็จะนำไปสู่ความสร้างสรรค์ให้กับองค์กรได้อย่างเหลือเชื่อ ความขัดแย้งในสถานศึกษา ก็เช่นกัน ย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การจัดการกับความขัดแย้งภายในสถานศึกษาถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบส่วนหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องจัดและหาวิธีจัดการกับความขัดแย้งให้เป็นที่น่าพอใจแก่คู่กรณีและส่งผลดีต่อการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพได้ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงให้ความสำคัญในการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษาโดยใช้วิธีการต่าง ๆ อยู่ในระดับ

มาก ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิวรรณ พวงวรินทร์ (2554) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยงยุทธ หงส์สุพรรณ (2555) ได้ศึกษาพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้ง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาวิธีจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาแต่ละแบบ พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1.1 วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบร่วมมือ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมเลือกใช้อยู่ในระดับมาก และเป็นวิธีที่ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกใช้อันดับแรก ได้แก่ ผู้บริหารให้ความสำคัญกับทั้ง 2 ฝ่ายโดยเท่าเทียมกัน ทำให้เห็นว่าเป้าหมายที่มีอยู่ร่วมกันมีความสำคัญเป็นอันดับแรก จัดบรรยากาศลดความรู้สึกที่มีการแบ่งฝ่ายแบ่งข้างเพื่อให้ทั้ง 2 เกิดความเข้าใจกันและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รับฟังข้อขัดแย้งของคู่กรณีมาพิจารณาและให้ทั้ง 2 ฝ่ายมีส่วนร่วมในการหาทางออกของปัญหาด้วยกัน ทั้งนี้เป็นเพราะวิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบร่วมมือ เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มุ่งจะให้เกิดความพอใจทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น พฤติกรรมลักษณะนี้ เป็นความร่วมมือรวมใจในการแก้ปัญหาที่มุ่งจะให้เกิดการชนะทั้งสองฝ่ายเข้าทำนองที่ว่าสองหัวดีกว่า หัวเดียว ด้วยเหตุนี้เองทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกวิธีการนี้เป็นอันดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาเดีย มะทอง (2556) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า วิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ด้านการร่วมมือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.2 วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบประนีประนอม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมเลือกใช้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารรับฟังเหตุผลของทั้ง 2 ฝ่ายแล้วแก้ปัญหา รับฟังข้อคิดเห็นของทั้ง 2 ฝ่ายแล้วนำมาพิจารณา หาทางรักษาสัมพันธ์ของทั้ง 2 ฝ่ายเอาไว้ ยินดีเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ พยายามถนอมน้ำใจของทั้ง 2 ฝ่ายไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิศักดิ์ แวซอเหาะ (2558) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี

เขต 3 มีวิธีการจัดการความขัดแย้งแบบการประนีประนอม โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.3 วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบการเอาชนะ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมเลือกใช้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารพยายามหาวิธีการทุกอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ แสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม พิจารณาเรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ติดตามปัญหาจนกว่าจะแก้ไขสำเร็จลุล่วง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธราภรณ์ กุลบุตร (2555) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 มีวิธีการจัดการความขัดแย้งแบบการเอาชนะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

1.4 วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบการหลีกเลี่ยง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมเลือกใช้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารหลีกเลี่ยงการโต้เถียงที่จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท พยายามทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย จัดบรรยากาศเพื่อลดภาวะความตึงเครียด ทำตัวตามปกติเหมือนไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาทิพย์ ผาสุก (2551) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 มีพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งแบบการประนีประนอมมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาติ สร้อยสม (2551) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในจังหวัดภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่าการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในจังหวัดภาคใต้ แบบการหลีกเลี่ยงมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ๆ

1.5 วิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบการยอมให้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 โดยภาพรวมเลือกใช้อยู่ในระดับมาก และเป็นวิธีที่ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกใช้อันดับสุดท้าย ได้แก่ ผู้บริหารยอมเสียประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้การแก้ไขปัญหาดำเนินการไปได้ด้วยดี ยินดีให้ผู้อื่นดำเนินการตามความคิดเห็นของส่วนรวมแม้ตนเองจะไม่เห็นด้วยก็ตาม ยอมสูญเสียทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้ปัญหาที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขและคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีขึ้น ยอมให้ผู้อื่นมองตนว่าเป็นผู้แพ้บ้างในบางสถานการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะวิธีจัดการกับความขัดแย้งแบบการยอมให้ เป็นพฤติกรรมที่เน้นการเอาใจผู้อื่น เป็นผู้เสียสละปล่อยให้ผู้อื่นดำเนินการไปตามที่เขาชอบ แม้เราจะไม่เห็นด้วย ก็ตาม ผู้ที่แสดงพฤติกรรมการยอมให้นอกจากจะเป็นผู้เสียสละแล้ว การจัดการความขัดแย้งตามแบบนี้เหมาะกับสถานการณ์ที่เห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะผิด และเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งของอีกฝ่ายหนึ่งอาจเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการที่ฝ่ายหนึ่งยอมแพ้หรือยอม

ตามอีกฝ่ายหนึ่ง โดยหวังว่าจะได้รับอะไรเป็นการแลกเปลี่ยนหรือตอบแทนจากอีกฝ่ายหนึ่งบ้าง ด้วยเหตุนี้เองทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกวิธีการนี้เป็นอันดับสุดท้าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ รชนีวรรณ พวงวรินทร์ (2554) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 แบบการยอมตาม อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบวิธีจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 2 จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา และขนาดของสถานศึกษาต่างกัน มีการเลือกใช้วิธีจัดการกับความขัดแย้ง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภาทิพย์ ผาสุก (2551) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหาร เพศ และวุฒิการศึกษาที่ต่างกันจะมีพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งไม่แตกต่างกัน สอดคล้อง กับงานวิจัยของ มาเตีย มะทอง (2556) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 พบว่า จำแนกตามเพศ ประสบการณ์บริหาร และขนาดโรงเรียนต่างกัน โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิศักดิ์ แวซอเหาะ (2558) ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 เมื่อเปรียบเทียบผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การบริหาร เพศ และวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน จะมีพฤติกรรม การจัดการความขัดแย้งไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการแบบการเอาชนะ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพยายามหาวิธีการทุกอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาให้สำเร็จ

1.2 การจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการแบบร่วมมือ ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับทั้ง 2 ฝ่ายโดยเท่าเทียมกัน

1.3 การจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการแบบประนีประนอม
ผู้บริหารสถานศึกษาควรรับฟังเหตุผลของทั้ง 2 ฝ่ายแล้วแก้ปัญหา

1.4 การจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการแบบการหลีกเลี่ยง
ผู้บริหารสถานศึกษาควรหลีกเลี่ยงการโต้เถียงที่จะนำไปสู่การทะเลาะวิวาท

1.5 การจัดการกับความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้วิธีการแบบการยอมให้
ผู้บริหารสถานศึกษาควรยอมเสียประโยชน์ส่วนตนเพื่อให้การแก้ไขปัญหาดำเนินการไปได้ด้วยดี

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งในสถานศึกษา เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา

2.3 ควรศึกษาวิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา
อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาและนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จิตทามาศ เชื้อโฮม. (2553). วิธีการจัดการความขัดแย้งของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
ศึกษากรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ประภาทิพย์ ผาสุข. (2551). การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พัชรภรณ์ กุลบุตร. (2555). การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การ
ศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มาเดีย มะทอง. (2556). การจัดการความขัดแย้ง ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยบูรพา.

ยงยุทธ หงส์สุพรรณ. (2555). พฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3.
วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

รัชนีวรรณ พวงวรินทร์. (2554). การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- วันทนา เมืองจันทร์. (2542). **วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: สยามมิตรการพิมพ์.
- สุชาติ สร้อยสม. (2551). **การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ใน
จังหวัดภาคใต้. การค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.**
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุทธิศักดิ์ แวซอเหาะ. (2558). **การจัดการความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.**
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2544). **พฤติกรรมองค์การ**. เชียงราย: คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏเชียงราย.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). **ความขัดแย้ง: การบริหารเพื่อสร้างสรรค์.**
กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ แกรมมี.
- อำนาจ อยู่คำ. (2551). “จิตวิญญาณของผู้บริหารในโรงเรียนผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบ.”
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 19(1) : 85-98.

สภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5

The Learner-centered Instruction of the Schools under the
Jurisdiction of the Office of Ubon Ratchathani Primary Education
Service Area 5

เสาวลักษณ์ ผาใหญ่¹ สุวิมล โพธิ์กลิ่น²
Saowaluk Phayai¹, Suwimol Phoklin²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ ด้านจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 1,029 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t และการทดสอบค่า F

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
2. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
3. ข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น

¹ นักศึกษาลัทธิศรัทธาธรรมมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สำคัญ คือ ควรมีการจัดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นตามที่นักเรียนต้องการ เช่น ด้านคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ครูผู้สอนควรออกแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ครูควรมีการผลิตสื่อ ออกแบบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ควรมีการนำผลการมาประเมินมาวิเคราะห์หาจุดบกพร่องและพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปัญหาที่พบ ควรมีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับระบบนิเทศภายในให้ครูทุกคนเข้าใจ ควรมีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานต้นสังกัด อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

Abstract

The research was aimed at (1) studying an academic administration of the learner-centered instruction of the schools under the jurisdiction of the Office of Ubon Ratchathani Primary Education Service Area 5, (2) to compare the opinions of the school administrators and teachers of the schools under study as classified by their ranks and school size, and (3) to examine the recommendations concerning the learner-centered instruction of the school in question.

The samples in the study were administrators and teachers of the schools numbering 1,029. The research instrument was a five-rating scale. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test.

The research findings were as follows.

1. The academic administration of the learner-centered instruction of the schools under the jurisdiction of the Office of Ubon Ratchathani Primary Education Service Area 5 was overall at the highest level. As regards individual aspects, it was found that the supervision and follow-up was the highest, followed by the instructional activities, supportive factors, and instructional planning.

2. There was no difference found in the opinions of the school administrators and the teachers of the schools in the study when it was classified by the subjects' ranks and school size.

3. The proposed recommendations for the academic administration in terms of the learner-centered instruction were as follows. The academic personnel who were knowledgeable in local wisdom should be invited to teach students; the teachers should design the teaching process in line with a curriculum; the teachers should

produce media to teach learners how to analyze and solve the problems; the evaluation results should be applied to the teaching approach in accordance with the problems found; there should be a continual supervision.

Keywords : The Learner-centered Instruction

บทนำ

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพ และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง รวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (กรมวิชาการ, 2543 : 11) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 ได้กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” ในการปฏิรูป การศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะสำเร็จได้ต้องมีผู้นำการปฏิรูปที่พัฒนาการเรียนการสอน ตามแนวการ ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากสภาพของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสารข้อมูล ความรู้ต่างๆ ไปอย่างรวดเร็วต่อเนื่องและไร้ขีดจำกัด ทำให้การจัดการเรียนการสอนในระบบเดิม ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ (รุ่ง แก้วแดง, 2542 : 6) กระทรวงศึกษาธิการและ สถานศึกษา เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ในการดำเนินงานตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐาน ซึ่งการบริหารงานวิชาการถือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้อง รับผิดชอบเป็นอันดับแรก และจะต้องใช้เวลามากกว่างานด้านอื่นๆ โดยมีหน้าที่เป็นผู้นำทางวิชาการ ให้คำแนะนำ ร่วมกับคณะครูในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การที่จะสร้าง นักเรียนให้มีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ที่สำคัญที่สุดคือผู้บริหาร สถานศึกษา โดยส่วนมากมักจะให้ความสำคัญกับธุรการ งานการเงิน หรือการก่อสร้างอาคาร สถานที่ เพราะเป็นงานที่เห็นผลชัดเจน และรวดเร็วให้ความสำคัญกับวิชาการน้อยกว่างานด้านอื่น ๆ มักจะมอบหมาย ให้ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญในการวางแผน และบริหาร แผนงานวิชาการ จึงทำให้การบริหารงานวิชาการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้จาก รายงานการวิจัยยังพบปัญหาอีกว่า ครูที่เข้าสอนไม่ตรงตามวุฒิ อัตราครูไม่เพียงพอ สื่อการเรียน การสอนไม่เพียงพอ ขาดการนิเทศติดตามผล ขาดแนวปฏิบัติในด้านการประเมินผลงานวิชาการ ขาดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องนอกจากนี้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา

ยังมีคุณภาพและมาตรฐานต่างกัน

จะเห็นได้จากการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน ในสังกัดกรมสามัญศึกษาทั่วประเทศ พ.ศ. 2541 โดยยึดหลักมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2539 กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามาตรฐานงานด้านวิชาการของโรงเรียนยังต่างกันตามขนาดของโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่จะมีมาตรฐานดีกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิสิทธิ์ จันทรเนตร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า ด้านข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการโดยภาพรวม มีข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขในระดับมาก คือ รัฐควรจัดอัตรากำลังครูให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียนตามเกณฑ์ คณะกรรมการข้าราชการครู (ก.ค.) การพิจารณาเงินเดือนของข้าราชการครูให้สูงขึ้นมากกว่าข้าราชการฝ่ายอื่น เพื่อจูงใจให้คนเก่ง คนดี มาเป็นครู รัฐควรยกระดับมาตรฐานด้านวิชาการของทุกโรงเรียนให้เท่าเทียมกัน นอกจากนี้ โรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และมีความพร้อมในด้านบุคลากรมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก จึงสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีกว่า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (บุญเลี้ยง ทุมคำ, 2542 : 126) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการ พบว่า มีปัญหาหลายประการที่ทำให้การบริหารงานวิชาการไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ปัจจัยประการสำคัญ คือ อัตรากำลังข้าราชการครูไม่ครบต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ไม่พอกับจำนวนนักเรียน บริหารงานวิชาการแต่งตั้งข้าราชการครูรับผิดชอบงานด้านต่าง ๆ ครูคนหนึ่งต้องทำการสอนหลายชั้น และรับผิดชอบหลายงาน ย่อมส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการส่งเสริมพัฒนาครู ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวแต่ผลการดำเนินงาน ครูยังนำหลักสูตรไปใช้ได้ไม่เป็นตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลอย่างแท้จริง โดยยังยึดถือหนังสือเรียนเป็นสำคัญและไม่รู้จักการบูรณาการเนื้อหาที่จะสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และครูร้อยละ 70 ยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การสอนของครูยังใช้เทคนิคที่ไม่หลากหลาย ครูยังใช้สื่อการสอนน้อย และไม่สามารถจัดกิจกรรมที่สนองความสนใจของนักเรียนได้ดีเท่าที่ควร การประเมินผลการเรียน แม้มีความพยายามกระตุ้นให้ครูใช้วิธีการประเมินผลตามสภาพจริง เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน แต่ในทางปฏิบัติจริงพบว่า ครูส่วนใหญ่ ยังใช้ข้อสอบเป็นหลักในการประเมินผลนักเรียน ดังนั้น ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน จึงเปรียบเสมือนตัวจักรสำคัญของการปฏิรูป การเรียนรู้ให้มีพลังที่จะขับเคลื่อนและผลักดัน วงล้อของการปฏิรูปการศึกษาให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมั่นคงสู่จุดหมายสำคัญ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจึงมีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้ 1) เพื่อพัฒนา

คุณภาพของคนไทย 2) เพื่อเพิ่มพูนความเข้มแข็งของคนไทย 3) เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ยุคโลกาภิวัตน์ 4) เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และสังคมไทย 5) เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมาย เป็นที่ยอมรับกันว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้าง และพัฒนา “ผู้เรียน” ให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 : 4)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อจะได้ทราบว่าผู้บริหารโรงเรียนได้บริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีสภาพเป็นอย่างไร ผลจากการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลย้อนกลับและเป็นประโยชน์ต่อ ผู้บริหารโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอันที่จะกำหนดนโยบาย ส่งเสริมสนับสนุน นิเทศ กำกับติดตาม พัฒนาปรับปรุง แก้ไข การบริหารงานวิชาการของตนให้เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียน ช่วยให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ ด้านจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ ด้านจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 256 โรงเรียน แยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 106 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 101 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 49 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ปีการศึกษา, 2556 : 2)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 80 คน ครูผู้สอนโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 161 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 80 คน ครูผู้สอนโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 334 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 40 คน และครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 334 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,029 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ตำแหน่ง (ผู้บริหารสถานศึกษา ครู) ขนาดของสถานศึกษา (ใหญ่ กลาง เล็ก)

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศ ติดตามผล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4 ด้านประกอบด้วย ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้านการนิเทศ ติดตามผล แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเป็น .97 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน t-test และ f-test

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุน และด้านการนิเทศ ติดตามผล ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 โดยจำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของโรงเรียน ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการ

วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศ ติดตามผลไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญของข้าราชการครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อุบลราชธานี เขต 5 คือ

3.1 ด้านปัจจัยสนับสนุน ควรมีการจัดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นตาม ที่นักเรียนต้องการและสนใจ ครูควรหาสื่อการสอนอื่นมาใช้ควบคู่กับการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต ควรมีห้องสมุดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรมีการจัดครูเข้าสอนให้ตรงตามเอกและเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ

3.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอนควรมีการตระหนักถึงความสำคัญของ ภาระหน้าที่ครู ครูควรผลิตและใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน ครูควรการจัดกิจกรรม เสริม หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ควรมีการออกแบบการจัดการ เรียนการสอนให้มีความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของ ควรมีการประเมินพัฒนาการของ ผู้เรียนโดยรวมและต่อเนื่อง

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรมีการพัฒนาครูให้มีความสามารถในการ สอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาโดยจัดอบรมหรือจัดหาเอกสารความรู้ มาให้ครูได้ศึกษา ครูควรสนใจศึกษาเอกสารความรู้ที่ทางกระทรวงจัดหามาให้ ควรมีนโยบาย การจัดกิจกรรมให้น้อย ลง ควรปรับวิธีการสอนของครูเพราะครูส่วนมากยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ควรจัดกิจกรรมให้ครูได้ ศึกษาข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาตนเองแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเลิกเรียน ก่อนกลับบ้านหรือในยามว่าง

3.4 ด้านการนิเทศ ติดตามผล ควรมีการนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หา จุดบกพร่องและพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับปัญหา ควรเปลี่ยนระบบการพิจารณาความ ดีความชอบจากการอ้างอิงความพอใจมาเป็นการประเมินด้วยเครื่องมือและเกณฑ์ที่เกิดจากข้อตกลง ร่วมกัน ควรมีการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับระบบนิเทศภายในให้ครูทุกคนเข้าใจ ผู้มานิเทศภายในโรงเรียน ควรมีการนิเทศแบบกัลยาณมิตรและควรมีข้อเสนอแนะหากผลการดำเนินงานไม่ตรงกับผลของการนิเทศ ควรให้มีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานต้นสังกัด อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ตามความคิดเห็น ของ

ผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านนิเทศติดตาม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการวางแผนการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศติดตามผล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุน และด้านการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ ดาร์ตัน พิมพ์อุบล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและครูวิชาการ จำแนกตามขนาดโรงเรียนและสถานภาพกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูผู้สอน และครูวิชาการ จากโรงเรียนขนาดเล็ก 76 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 21 โรงเรียน ประกอบด้วยครูผู้สอน 299 คน ครูวิชาการ 97 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและครูวิชาการ โดยรวมและทุกรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร การนิเทศภายใน และการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนมีระดับการปฏิบัติงานโดยรวมไม่แตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับ ดาร์ตัน พิมพ์อุบล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและครูวิชาการ จำแนกตามขนาดโรงเรียนและสถานภาพกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูผู้สอน และครูวิชาการ จากโรงเรียนขนาดเล็ก 76 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 21 โรงเรียน ประกอบด้วยครูผู้สอน 299 คน ครูวิชาการ 97 คน 2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราดจำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ จินดา อุสมาน (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงาน วิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ข้าราชการครู จำนวน 329 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า F 2) ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของข้าราชการครูที่มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้สอนพบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการพัฒนาบุคลากรที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ .05

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของข้าราชการครูที่มีต่อสภาพการบริหารงานวิชาการด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5

3.1 ด้านปัจจัยสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กยังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากฝ่ายบริหาร ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณในการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาต่อหรืออบรม การจัดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นตามที่นักเรียนต้องการและสนใจยังมีน้อยเนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางยังขาดการสนับสนุนงบประมาณจากฝ่ายบริหาร ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณในการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาต่อหรืออบรม การให้บริการสื่อ ICT และ INTERNET ยังไม่ทั่วถึงและเพียงพอกับความต้องการทั้งครูและนักเรียน นอกจากนี้การใช้วิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยให้ความรู้ตามความต้องการและความสนใจของนักเรียนยังมีน้อย

โรงเรียนขนาดใหญ่ยังไม่สามารถพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาต่อหรือการอบรมงบประมาณที่ได้รับยังไม่ได้นำมาพัฒนาครูผู้สอนเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังไม่มีการจัดวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียนตามความต้องการและสนใจได้

3.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนขนาดเล็กยังขาดความตระหนัก ในหน้าที่ และขาดทักษะในการผลิตและการใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนยังทำได้ไม่ดี ทั้งนี้เนื่องมาจากจำนวนครูผู้สอนไม่เพียงพอตนเอง

โรงเรียนขนาดกลางครูยังขาดทักษะในการออกแบบการจัดการเรียนให้มีความเหมาะสมและตรงตามความต้องการของนักเรียน อีกทั้งยังขาดทักษะในการผลิตและใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนยังทำได้ไม่ดี

โรงเรียนขนาดใหญ่ครูขาดทักษะในการผลิตและใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ครูไม่มีการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

โรงเรียนขนาดเล็กมีเอกสารและแหล่งเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าสำหรับครูและนักเรียนไม่เพียงพอ วิธีการสอนของครูยังไม่พัฒนาผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ ทั้งนี้ครูยังไม่ได้นำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง

โรงเรียนขนาดกลางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เอกสารและแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมไม่เพียงพอกับจำนวนครู นักเรียน นอกจากนี้วิธีการสอนของครูยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

โรงเรียนขนาดใหญ่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนยังไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและขาดความต่อเนื่องเพราะต้องจัดกิจกรรมอื่นมากกว่ากิจกรรมทางวิชาการ นอกจากนี้วิธีการสอนของครูยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3.4 ด้านการนิเทศ ติดตามผล

โรงเรียนขนาดเล็กระบบการนิเทศ ติดตามผลขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษายังไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือวัดผล ประเมินผลให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ศึกษานิเทศก์จึงควรให้คำปรึกษาและทำการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนขนาดกลางระบบการนิเทศ ติดตามผลขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษายังไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือวัดผล ประเมินผลให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังขาดการนำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ ศึกษานิเทศก์จึงควรให้คำปรึกษาและทำการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนขนาดใหญ่ระบบการนิเทศ ติดตามผลขาดความต่อเนื่องสม่ำเสมอ การจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษายังไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับการจัดทำเครื่องมือวัดผล ประเมินผลให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ครูผู้สอนยังขาดขวัญกำลังใจจากคณะกรรมการนิเทศภายในของโรงเรียน ศึกษานิเทศก์จึงควรให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการนิเทศและทำการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านปัจจัยสนับสนุน โรงเรียนขนาดเล็กได้รับปัจจัยสนับสนุนน้อยไม่เพียงพอกับการพัฒนา ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรระดมทุนในการพัฒนาการศึกษา ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ควรนำปัจจัยสนับสนุนมาพัฒนานักเรียนด้านวิชาการมากกว่าการพัฒนาด้านอื่น ๆ

1.2 ด้านการวางแผนการจัดการเรียน การสอน ครูผู้สอนควรตระหนักในหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มเวลาและเต็มความสามารถ ควรจัดให้มีการอบรมการผลิตและการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้กับครูผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาหลักเพราะเนื้อหาวิชาบางเนื้อหาจะเป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรมทำให้นักเรียนไม่เข้าใจในบทเรียน

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนยังไม่มีจัดการเรียนการสอนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ดังนั้นโรงเรียนควรจัดหาเอกสารและแหล่งเรียนรู้ ให้ครูและนักเรียนสามารถค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

1.4 ด้านการนิเทศ ติดตามผล ระบบการนิเทศ ติดตามผลขาดความต่อเนื่อง สม่่าเสมอ จัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา ยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับระบบนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษา นิเทศจึงควรให้คำปรึกษาและทำการนิเทศอย่างเป็นกัลยาณมิตรและนิเทศอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหาร การได้รับการอบรมทางวิชาการ รูปแบบการจัดชั้นเรียน

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับการบริหารวิชาการของครูผู้สอน ได้แก่ ประสิทธิภาพในการสอน การได้รับการอบรมทางวิชาการ รูปแบบการจัดชั้นเรียน

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาระดับการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาแนวโน้มการบริหารงานวิชาการภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงเพื่อก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของโรงเรียนขนาดต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2543). การจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ :

เลิฟแลนด์ลิฟเพรส.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.

กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

จินตา อุสมาน. (2549). ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ดาร์ตัน พิมพ์อุบล. (2549). การศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

บุญเลี้ยง ทูมคำ. (2542.) กระบวนการวางแผนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รุ่ง แก้วแดง. (2542). ประวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มติชน.

พิสิทธิ์ จันทระเนตร. (2542). การศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชน
ตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืน

COMMUNIT : PRINCIPLES AND METHODS
FOR SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT
ACCORDING TO BUDDHADHAMMA

อนุวัต กระสังข์¹

Anuwat Krasang

บทคัดย่อ

หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืนนับเป็นสิ่งที่ใหม่สำหรับชาวบ้านทั่วไป แต่สำหรับพระสงฆ์นั้น ถือปฏิบัติกันมานาน เพียงแต่ไม่เป็นรูปธรรมเท่านั้น เป็นที่ตระหนักกันว่าปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกคนในชาตินับตั้งแต่หน่วยเล็ก ๆ จนถึงหน่วยใหญ่ คือตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ไปจนถึงระดับองค์กร และระดับชาติ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม จุดนี้เองทำให้พระสงฆ์คือผู้ที่มีบทบาทโดยวิธีผสมผสานหรือที่เรียกว่าบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าไปด้วยทำให้เป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจ

คำสำคัญ : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการและวิธีการ หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

The principles and methods of sustainable community development are new to ordinary people. But for the monks it has been practiced for a long time. But not only concrete, it is well known that these problems are a national problem. Everybody in the nation, from small units to large ones, is from individual, family, society to corporate and national level. to engage in this point of view, the monk is a person who plays a harmonious role, also known as integrating Buddhist principles, into a new interesting concept.

Keywords : Community, Principles and Methods, Buddhaddhamma

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาแห่งการกำหนดแนวทางของการดำรงชีวิต ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้ในแผ่นดินให้ พออยู่พอกิน ตลอดมาจนนับหลายทศวรรษและในคราวที่ประเทศไทยประสบกับปัญหา วิกฤติทางเศรษฐกิจเมื่อเกือบห้าปีที่ผ่านมา เนื่องจากตกอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และลัทธิบริโภคนิยมที่เกินพอดี พระองค์ก็ได้ทรงชี้แนะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่พสกนิกร เพื่อเตือนสติให้มีความพอดี ในการดำรงอยู่ของชีวิต และสังคมที่ยั่งยืนของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการเตือนให้ตั้งสติโดยมีสัมมาทิฐิให้ประชาชนได้รู้เท่าทันความเป็นจริง และสภาพลวงตาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศชาติ ทรงชี้แนะแนวทาง ทางสายกลางในการดำรงชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรมหลายประการรวมทั้ง ลดกิเลส คือ ความโลภทั้งปวงเพื่อให้ชีวิตสงบสุข ร่มเย็นและเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนและถาวรขึ้นในแผ่นดิน โดยเสนอให้เป็น ทางเลือก (Alternative) แก่การดำรงชีวิต ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง นั้น แม้จะมีคำว่า เศรษฐกิจ แต่ก็ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ที่ทรงมีพระประสงค์ให้พสกนิกรชาวไทย ทั้งปวง ยึดถือเอาเป็นหลักในการดำรงชีพ ทั้งในภาวะวิกฤติและต่อไปในอนาคต

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัส ซึ่งได้ทรงมีพระราชวินิจฉัยตามที่ร้องขอและทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทานลงมา เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543 : 205) ปรัชญาดังกล่าวจะเห็นได้ชัดถึงหลักสำคัญของการดำรงชีวิตและการตั้งตนอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยที่จะต้องคำนึงถึงความพอเพียง ความพอประมาณ และความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีและยังต้องมีปัญญาความรอบรู้ รอบคอบ และความมีคุณธรรม ประกอบการตัดสินใจและการกระทำด้วย หลักสำคัญข้างต้นอาจจำแนกได้โดยสังเขป ดังนี้

1. ความพอประมาณ (ความพอเพียง) คือ ความสมดุลและความพอดี ไม่มากไม่น้อยเกินไป ตามแต่อัตภาพของบุคคลเป็นไปตามหลักพุทธธรรม มัชฌิมาปฏิปทา
2. ความมีเหตุผล เป็นเหตุผลที่สมควรในการกระทำและการตัดสินใจ โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ
3. ภูมิคุ้มกันที่ดี คือ มีความมั่นคงในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อ เป็นการลดความเปราะบางต่อความเสี่ยงในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพหากมีสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น

ส่วนเงื่อนไขคุณธรรม เป็นหลักสำคัญที่ต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน

มีความอดทน ความเพียร และมีปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรม

แนวความคิดหลักของปรัชญานี้ คือ การชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนในมิติต่าง ๆ เป็นการดำเนินตามทางสายกลางก้าวทันต่อโลก โดยปรัชญาใช้ได้ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศ เป็นการมองโลกในลักษณะที่เป็นพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีความไม่แน่นอนและมีความเชื่อมโยงกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นการปฏิบัติที่มุ่งผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ผู้เขียนสรุปโครงสร้างของปรัชญาชี้ว่า ความพอเพียงเป็นทั้งผลและวิธีการ (End and mean) จากการกระทำโดยผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยมีความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันวิธีการตามความพอเพียงเป็นความสมดุลของการกระทำ ทั้งเหตุและผลจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ภายใต้พลวัตทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งในด้านการปฏิบัติ ความพอเพียงตามหลักปรัชญานี้ ประกอบด้วยสามองค์ประกอบ (สามห่วง) คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง หากขาดองค์ประกอบใดก็ไม่เป็นความพอเพียงที่สมบูรณ์

ความพอประมาณ คือ มีสองนัยยะ ในด้านหนึ่งคือ ความพอดีไม่สุดโต่ง โดยมีการกระทำไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไปในมิติต่าง ๆ เช่น การบริโภค การผลิตอยู่ในระดับสมดุล การใช้จ่าย การออมอยู่ในระดับที่ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง อีกด้านหนึ่งหมายถึงการที่สามารถพึ่งตัวเองได้ยืนได้บนขาของตนเอง

ความมีเหตุมีผล หมายความว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอประมาณในมิติต่าง ๆ นั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล มีการพิจารณาจากเหตุ ปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ต้องเป็นการมองระยะยาว คำนึงถึงความเสี่ยง ตลอดจนคำนึงถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดจากการตัดสินใจนี้

การมีภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร หมายความว่า การกระทำที่ไม่คำนึงถึงเฉพาะเหตุการณ์ และผลในปัจจุบัน แต่ภายใต้ข้อจำกัดของข้อมูลที่มีอยู่ ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วย และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ เพราะพลวัตในมิติต่าง ๆ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในสภาวะต่าง ๆ อย่างรวดเร็วขึ้น จึงต้องมีการเตรียมตัวพร้อมรับผลกระทบเหล่านี้ด้วย

นอกจากนี้การจะกระทำให้มีความพอเพียงตามหลักปรัชญาได้นั้น จะต้องมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือ การมีความรอบรู้ และคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต ในส่วนของคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสองด้านคือ ด้านจิตใจ ปัญญา และด้านการกระทำ ในด้านแรกเป็นการตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ ที่เหมาะสม ส่วนด้านการกระทำหรือแนวทางการดำเนินชีวิต เน้น

ความอดทน ความเพียร สติ ปัญญา และความรอบคอบ เงื่อนไขทั้งสองนี้จะทำให้การปฏิบัติตามเนื้อหาของความพอเพียงเป็นไปได้

หลักการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้เขียนได้วิเคราะห์ถึงหลักการว่าด้วยความพอเพียง ความพอประมาณ และความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งมีประเด็นรายละเอียดน่าสนใจดังนี้

1. ความพอประมาณ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมตลอดถึงการพัฒนาในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกือบทุกโครงการ ล้วนมุ่งเน้นในเรื่องของการสร้างความ พออยู่พอกิน ความเหมาะสม ความพอเพียง และความพอดี ทั้งสิ้นและในความเป็นจริงแล้วได้ทรงดำเนินการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสะท้อนออกมาในเรื่องการสร้าง ความพอเพียงให้กับเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มาตั้งแต่เริ่มทรงงานช่วยเหลือพสกนิกรผู้ยากไร้ มานานนับหลายทศวรรษก่อนหน้านี้ที่จะเกิดปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ และก่อนที่จะว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นคำที่พูดอ้างอิงกันหนาหู ในบรรดานักคิด นักวิชาการ และนักเศรษฐศาสตร์ทั้งหลายเสียอีก เกือบทุกครั้งและทุกแห่งหน ที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานเพื่อช่วยเหลือ สงเคราะห์และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ผู้อยู่ห่างไกลและทุรกันดารในภูมิภาคและในชนบท พระองค์ทรงสั่งสอนและแนะนำให้ประชาชน รู้จักเพียงพอในการบริโภค การดำรงชีวิตและการใช้ชีวิต โดยทรงแนะนำให้สันโดษ ลด ละเลิก อบายมุขและความโลภอย่างไร้เหตุผล ทรงแนะนำให้ละเว้นวัฒนธรรมการบริโภคตามกระแสเศรษฐกิจทุนนิยมที่ไร้สาระ ฟุ่มเฟือย มอมเมา และไม่รู้จักพอ ทรงเน้นเรื่องการสันโดษ ให้พึงพอใจในชีวิตที่เพียงพอกับอัตภาพและสภาพแวดล้อม ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงและเกื้อกูลกันในชุมชน พร้อมๆ กัน (อภิชาติ พันธุเสน, 2539 : 207-208) กับการสร้างความเข้มแข็งและการมีธรรมะและคุณธรรมในจิตใจ ไม่คดโกง เหวี่ยงเอาเปรียบ รู้จักเสียสละและการให้ การแบ่งปันและให้ประสานประโยชน์ระหว่างตนกับผู้อื่น (คุณ โทจันทร์, 2525 : 109) ตลอดจนสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมองว่าขณะนี้ก็มีผู้ที่มีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกันมากยิ่งขึ้น โดยมีทั้งนักวิจารณ์และนักพัฒนาหลายสาขาได้ทำความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความเห็นและทัศนะกันดังปรากฏในการสัมมนาต่างๆ และแม้กระทั่งได้ขอพระราชทานความหมายลงมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อน้อมเกล้าฯ รับไปปฏิบัติดังกล่าวมาแล้ว

จากแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นก็พอจะเห็นนัยสำคัญที่ว่า ทรงให้แนวทางหลักของการพออยู่ – พอกิน กับความพอเพียงและพอดีเป็นฐานเบื้องต้น

ต้นก่อนที่จะขยายไปสู่การพัฒนาที่เป็นสัมมาพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป ความพออยู่-พอกินของประชากรผู้ยากไร้ส่วนใหญ่ของประเทศ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามลำดับขั้นตอนโดยไม่เร่งรัดสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ โดยปราศจากรากฐานที่มั่นคงชัดเจน ผลจากเศรษฐกิจพอเพียงทำให้หลายฝ่ายเริ่มตระหนักว่า ความจำเป็น รุ่งเรืองจากภาพลวงตา โดยคำนึงถึงตัวเลขแสดงความเจริญเติบโตที่มีใช้ความจริงแท้ และมีได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนรวมเนื่องจากมีความโลภและกิเลสเป็นตัวชี้นำนั้นได้สร้างความหายนะแก่ประเทศชาติมาแล้วเพียงใด (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2537 : 118-119)

ดังนั้นจึงอาจสรุปความหมายและบริบทของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ว่า ความพออยู่ – พอกิน และความ พอเพียง ในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ได้พระราชทานไว้นั้น มีความหมายและมีบริบทกว้างขวางเกินความมากกว่าเพียงแค่มีข้าวอยู่ในถัง ผักและปลาอยู่ในไร่เพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนไปได้ตลอดปีเท่านั้น หากแต่เศรษฐกิจพอเพียงนี้ยังกินความหมายกว้างขวางลุ่มลึกและผูกพันสอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในเรื่องการเดินทางสายกลางและข้อธรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับ ปัญญา และแนวคิด ในการดำรงชีวิตของผู้คน ชุมชน และสังคมไทยในอุดมการณ์ คือ พุทธวิถีแห่งความมีชีวิตอันประเสริฐอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ความหมายและบริบทของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเป็นที่เข้าใจกันมากยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับกันด้วยว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือหลักในการดำรงชีวิต ที่พึงปรารถนาของคนไทย ซึ่งสัมพันธ์อย่างยิ่งยวดกับเรื่องของจิตใจ จริยธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

นอกเหนือไปจากการทำทุกอย่าง ให้ง่ายและไม่สลับซับซ้อนจนชาวบ้านทำตามไม่ได้ อันเป็นหลักและหัวใจสำคัญของการดำเนินงานแล้ว การนำความรู้จริงในความเป็นไปแห่งธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาวะที่ไม่ปกติให้เข้าสู่ระบบที่ปกติ นั้น ก็นับว่าเป็นหลักการและแนวปฏิบัติที่สำคัญยิ่งอีกส่วนหนึ่งในการทรงงานของพระองค์ เช่น แนวความคิด ใช้ธรรมปราบอธรรม และ ธรรมปราบอธรรม หรือ น้ำดีไล่น้ำเสีย ในงานการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แนวคิดและปรัชญาการทำงานในลักษณะนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ สติ และ ปัญญา ผสมผสานกับความรู้เข้าดำเนินการกับเหตุและปัจจัยไม่ว่าจะเป็นบวก หรือ ลบ ที่อยู่แวดล้อมมนุษย์ตามธรรมชาติให้ก่อประโยชน์สูงสุดนั้นเป็นการใช้ ปัญญา แก้ปัญหาตามหลักพระพุทธธรรมนั่นเอง (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2529 : 240)

ในพระพุทธศาสนานั้น สรรเสริญ ยกย่อง คนที่พัฒนาตนแล้วว่าควรแก่การยกย่อง ดังพระบาลีที่ว่า ทนโต เสฏโฐมนุส.เสสฺส แปลความได้ว่า ในหมู่มนุษย์ผู้ที่ฝึกตนแล้วประเสริฐที่สุด ผู้ที่พัฒนาตนแล้วคือ ผู้ที่ได้รับการสรรเสริญในพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547

: 18) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาตน คือ ธรรมอันประเสริฐและมีความสำคัญยิ่ง ส่วนปรัชญา แนวคิดและทฤษฎีของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีความมุ่งหมายหลัก ประการสำคัญที่สุด คือ การให้โอกาสแก่เกษตรกรผู้ยากไร้ได้มีโอกาสฝึกฝนทั้งทางด้านจิตและทาง ภายควบคู่กันไป โดยผสมผสาน อยู่ในเรื่องการทำมาหากิน คือ การมีสัมมาอาชีวะที่ไม่เพียงแต่จะ เน้นเรื่องความพออยู่ พอกิน และความพอเพียงแก่ชีวิต เท่านั้น แต่หากวิเคราะห์ลึกลงไปแล้วยังเห็น ลักษณะของการทำให้เจริญ คือ ภาวนา ในทุกด้านของชีวิตของตนและชุมชนที่ตนเอง ซึ่งถือว่าเป็น สถาบันหลักของทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทย (วิจิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร, 2546 : 7)

2. ความมีเหตุผล

ตามที่คุณเขียนได้กล่าวเป็นการปรับพื้นฐานมาในส่วนก่อนหน้านี้นี้แล้วว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นชัดแจ้งในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่าง ๆ หลากหลาย ที่มีขึ้นเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพชีวิตของ ประชาชนให้ดีขึ้นนั้น ประการแรก คือ ความพออยู่ – พอกิน และพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็น พื้นฐานหลักของชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักพุทธธรรมในข้อต่าง ๆ อันมีหลักแห่งการเดินทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นปฐม (สนธยา พลศรี, 2545 : 9) นอกไปจากนั้นก็ยังมีเรื่องของการพอเพียงเป็นการประมาณในการบริโภคซึ่งอยู่ในหลักธรรมเรื่อง มัตตัญญูตายัง เรื่องการสันโดษ ประมาณตน มีวิธีะอูตสาหะในการประกอบอาชีพและการไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ฯลฯ อันเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการ พออยู่ พอกิน พอดีและพอเพียงตลอดจนไม่โลภไม่ เบียดเบียนทั้งผู้อื่น (ประสาธน์ หลักศิลา, 2545 : 2) และทรัพยากร ธรรมชาติ นั้น คือ แนวความคิด หลัก และเป็นพื้นฐานหลัก ที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศวางแนวชีวิต ตามหลักแห่งพระพุทธศาสนาไว้ให้มั่น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน มิให้เกิดความทุกข์ และสามารถดำรงชีวิต อยู่อย่างมีความสุขตามอัตภาพ มีความงดงาม และมีสันติสุข ไปพร้อม ๆ กันด้วย

รากฐานสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดยแท้ไม่ว่าจะพิจารณา ในแง่ใด ความพออยู่ – พอกิน พอเพียงและพอดี นั้นเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตที่มีความหมายลึกซึ้ง เป็นพระ ปัญญา อันเฉียบคมที่ได้พระราชทานไว้เพื่อเป็นแนวทางแก้ไข และบรรเทา ปัญหา อัน เนื่องมาจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ โดย มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ก็คือหลักธรรมสำคัญแห่งพระพุทธศาสนาและเป็นหลักแห่งการดำรงอยู่ของชีวิตทั้งของฆราวาสและ คฤหัสถ์ใน พรหมจรรย์ แห่งพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งประเทศถูกบ่มเพาะมานาน พร้อมกับการเป็นชาติไทยนั่นเอง

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

การมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตโดยที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับหลักธรรม มัชฌิมาปฏิปทาเป็นลำดับแรกและเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ในบทย่อยนี้จึงเห็นควรพูดถึงในรายละเอียดเป็นการเฉพาะก่อนดังต่อไปนี้

พระพุทธศาสนา (พุทธธรรม) คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติอีกทั้งพุทธธรรมนั้นก็มิใช่เป็นเพียงปรัชญาของนักปรัชญาหรือเรื่องของนักคิดที่กำลังคิดค้นหาความจริง โดยใช้เหตุผลเชิงตรรกวิทยาหักล้างพิสูจน์ความจริงกันอยู่ หากแต่พุทธธรรมเป็นเรื่องของ การปฏิบัติ หรือเป็นการปฏิบัติของผู้ทรงปัญญา ซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์ และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมาปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงได้ด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์ จึงไม่ทรงสนับสนุน การพยายามเข้าถึงสัจธรรม ด้วยวิธีครุ่นคิด และถกเถียงหาเหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางอภิปรัชญา ซึ่งไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ และด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนา เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้เอง ความเป็นพุทธธรรมจึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรมประกอบด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวว่า วัฏฏะ มัชฌิมาปฏิปทา เป็นประมวลคำสอนภาคปฏิบัติ คือ ระบบ จริยธรรม ทั้งหมดของพระพุทธศาสนา มีรายละเอียด ขอบเขต กว้างขวาง มากเกินกว่าที่จะพูดถึงให้ครบถ้วนกระบวนความได้ แต่สามารถที่จะอธิบาย ทางสายเดียวแต่มีองค์ประกอบ 8 อย่าง อันเป็นหัวข้อสำคัญของ อริยอัฏฐังคิกมัคค์ หรือ อารยอัฏฐางคิกมรรค (มรรคาอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ 8 อย่าง) ดังนี้ คือ

1. สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ (Right View)
2. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ (Right Thought)
3. สัมมาวาจา วาจาชอบ (Right Speech)
4. สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ (Right Action)
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
6. สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ (Right Effort)
7. สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ (Right Mindfulness)
8. สัมมาสมาธิ จิตมั่นชอบ (Right Concentration)

องค์ประกอบทั้ง 8 นี้ มีใช้ทางแปดทาง หรือต้องกระทำให้สำเร็จเสร็จสิ้นไปที่ละข้อ หากแต่เป็นส่วนประกอบของทางสายเดียวกัน ที่ต้องอาศัยพึ่งพิงกัน เหมือนเกลียวเชือก 8 เกลียว ที่รวมกันเข้าเป็นเส้นเชือกเดียว ที่ต้องปฏิบัติร่วมกันไปโดยตลอด

พระธรรมปิฎก (ปัจจุบัน พระพรหมคุณาภรณ์) ให้อธิบายในเรื่องนี้ว่าการศึกษาพัฒนา

องค์ธรรมภายใน มัชฌิมาปฏิปทา นี้ ก็คือ การพัฒนาของชีวิต หรือพัฒนาการของชีวิตภายใต้กรอบกระบวนการของธรรมชาติ ที่ดำเนินไปตามวิถีแห่งมรรค และเมื่อพูดโดยผลรวมแล้ว สามารถแบ่งแยกออกเป็นหลักสามส่วน คือ

1. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกศึกษาอบรมในด้านความประพฤติ ทางกาย วาจา และอาชีพ ให้มีชีวิตสุจริตและเกื้อกูล (Training in Higher Morality)
2. อธิจิตตสิกขา การฝึกศึกษาอบรม ด้านสมาธิ คือการพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งไม่หวั่นไหวง่าย (Training in Higher Mentality หรือ Concentration)
3. อธิปัญญาสิกขา การฝึกฝนศึกษาพัฒนาในด้านปัญญาให้สูงขึ้นและให้รู้คิด เข้าใจมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง (Training in Higher Wisdom)

วิธีการพัฒนา

สำหรับขั้นตอนและวิธีการตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้ มีดังนี้ คือ 1) การพึ่งตนเอง 2) พออยู่พอกิน 3) พอเพียง 4) การไม่เบียดเบียน

1. การพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเอง ดังกล่าวแล้วว่าพระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญและส่งเสริมการปฏิบัติทั้งทางกาย และใจเพื่อการพึ่งตนเองทุกระดับเป็นอย่างมาก (พระอาจารย์ ชำ สุภโท, 2541 : 29) เช่นเดียวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้และยืนอยู่บนขาของตนเองได้ เพื่อให้มีความแข็งแกร่งมั่นคงเพียงพอที่จะ พัฒนาตน ไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป การพัฒนาตนนี้ย่อมหมายถึงการพัฒนาตนทั้งภายนอกและภายใน คือ พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจและมีภูมิคุ้มกันทางด้านจิตใจ ที่จะสามารถฝึกตนให้พ้นจากห่วงโซ่ของกระแสบริโภคนิยมโดยยึดถือและปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมตามพื้นฐานของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำชาติไทยอยู่แล้ว (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2525 : 8)

หลักธรรมว่าด้วยการพึ่งพาตนเอง หรือ พึ่งตนเองในพระพุทธศาสนานั้น มีอยู่หลายประการ เป็นการเฉพาะเช่น นาถกรณธรรม ซึ่งประกอบด้วยองค์ธรรมสำคัญ 10 ข้อ ว่าด้วยธรรมอันเป็นการสร้างที่พึงคุณธรรมอันทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองได้ประกอบด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2545 : 324)

1. ศีล (ความประพฤติดีงาม, ระเบียบวินัย, อาชีวบริสุทธิ์)
2. พาหุสัจจะ (การศึกษา – การเฝ้าหาความรู้)
3. กัลยาณมิตตตา (คบคนดี มีกัลยาณมิตร, ปรีक्षा)
4. โสวจิตตา (เป็นคนง่าย รับฟังเหตุผล)

5. กิ๊งกรณียะสุ ทุกขตา (ชวนชวยกิจการ, ทำได้สำเร็จ ฯลฯ)
6. อัมมกามตา (รู้จัก, ใคร่ธรรม, รับรู้ – รับฟัง)
7. วิริยารัมภะ (ขยันหมั่นเพียร, ละชั่ว ทำดี, เข้มแข็ง)
8. สันตุฏฐิ (สันโดษ, พอใจกับสิ่งที่หามาได้โดยชอบ)
9. สติ (ความมีสติ, ไม่ประมาท)
10. ปัญญา (รู้คิด, พิจารณา, เข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง)

องค์ธรรมอันเป็นการ สร้างที่พึง นี้ เป็นธรรมมีอุปการะมาก เป็นคุณธรรมอันทำให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จและเป็นกำลังหนุนในการบำเพ็ญคุณงามความดีทั้งหลายด้วย (อรสา เตตติวณฺ และคณะ, 2552 : 1-3)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวิเคราะห์เทียบเคียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ขอนี้แล้ว จะเห็นความประสานสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงไม่เพียงแต่มุ่งประสงค์ให้เกษตรกรและในวงที่กว้างขวางออกไป คือ ประชาชนทั้งชาติได้พึ่งพาตนเองได้ในทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังหมายความคลุมถึงการมีความมั่นคงในการที่จะเป็น อิสระภาพจากการครอบงำของกระแสโลกในเชิงวัตถุนิยมและบริโภคนิยมต่าง ๆ ทั้งประชาชนยังสามารถกำหนดความเป็นอยู่ของตนเองด้วย สติปัญญา ความพากเพียร ความสันโดษ โดยมีองค์ธรรมทางพระพุทธศาสนา เกื้อหนุนอยู่ด้วย (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2541 : 21-22) ดังจะเห็นได้จากความในพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ว่า...คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีเม็ดเงินน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้มีความคิดว่า ถ้าทำอะไรต้อง พอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมากเราก็ออยู่เป็นสุข

การพึ่งตนเองได้ในกระบวนการทัศน์ของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นกินความหมาย ถึงการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไว้ด้วย (อภิชาติ สมบูรณ์ปกรณ์ และคณะ, 2552 : 18) การพึ่งตนเองได้จึงไม่ได้มีความหมายเฉพาะ การพึ่งตนเองได้ทางด้านวัตถุเท่านั้น แต่หมายความกว้างขวางถึงการควบคุมตนเองให้เป็นอิสระปลอดโปร่งจากอำนาจของกิเลส และสามารถข่มตน ช่มใจ ให้เกิดปัญญาในการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่ารู้จักทุกข์ รู้เท่าทันทุกข์และมีความสุขตามอัตภาพได้ด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539 : 78)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันมีเรื่องการพึ่งตนเองเป็นหลัก ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานไว้ นั่น คือ หลักของการกระทำหรือปฏิบัติ เพื่อสร้างเหตุและผล ตามหลักของพุทธธรรมนั่นเอง

ในหลักการพึ่งตนเองและการทำความดี เพื่อให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้นั้น พระไพศาล วิสาโล ได้อรรถาธิบายไว้ในพุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมว่า การพึ่งตนเองในระดับของบุคคลนั้นมีใช้เป็นสถานะที่ต่างคนต่างอยู่หรือตัวใครตัวมันแบบที่เรียกว่าปัจเจกนิยม (Individualism) โดย

สร้างความแปลกแยกจากสังคมแม้จะอยู่ในสังคม ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่า (พระไพศาล วิสาโล พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม, 2533 : 23)

ปัจจุบันเป็นที่ตระหนักและทราบกันอยู่ดีแล้วว่า แนวทางและทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย นับแต่ได้เริ่มพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบเป็นต้นมา เกือบ 5 ทศวรรษแล้วนั้น ใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในระบบทุนนิยมสมัยใหม่ซึ่งมุ่งเน้นการผลิต การบริโภค การลงทุน และการใช้ทรัพยากรขนาดใหญ่ เพื่อเพิ่มผลผลิตและกระตุ้นการบริโภคอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ผลจากการพัฒนาตามแนวคิดตะวันตกที่ผ่านมานั้น ก่อให้เกิดความเสียหายในหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในแง่ของผลดีจากการพัฒนาตามแนวความคิดนี้ ปรากฏว่า คนจำนวนน้อย (มาก) คือ กลุ่มทุนผูกขาด ซึ่งมีอำนาจและอิทธิพลทั้งทางเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และการเมือง ได้รับส่วนแบ่งจากผลประโยชน์มากกว่าครึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นจำนวนมหาศาล คนส่วนใหญ่ของประเทศโดยเฉพาะเกษตรกรที่ยากจนที่สุดของประเทศ 20 % ได้รับผลจากการพัฒนาไปไม่ถึง 10 % ดังนั้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้พระราชทานให้ไว้เป็นแนวทางเลือกจึงให้ความสำคัญแก่การพึ่งตนเองและพอเพียงเป็นอย่างมาก

เกี่ยวกับแนวความคิด เรื่องที่เห็นควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด และปรัชญาการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกตะวันตก ที่ถือว่าเป็นแนวคิดสมัยใหม่นับแต่ศตวรรษที่แล้วมาว่าแท้จริงมีใช้สิ่งที่ทันสมัยและก่อประโยชน์ อันแท้จริงให้กับโลกมนุษย์เลย หากแต่เป็นการทำลายทั้งมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียมากกว่าต่างหาก (เจลิยว บุรีภักดี และคณะ, 2545 : 44-45) ส่วนแนวคิดและปรัชญาตะวันออกที่วางไว้สำหรับชีวิตและโลกนั้น กลับเป็นปรัชญาที่ทันสมัยและทรงคุณค่ามากกว่า เช่น ความคิดในเรื่อง พุทธเศรษฐศาสตร์ (Small is beautiful) ของ อี.เอฟ.ชูมาร์คเกอร์ ซึ่งมีนัยที่สัมพันธ์อย่างยิ่งกับปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างยิ่ง (ประเวศ วะสี, 2541 : 35-36)

2. พออยู่พอกิน

คำว่า พออยู่พอกิน จะตรงกับคำว่าสันโดษ ตามหลักพุทธธรรมในเรื่องสันโดษ ดูจะเป็นหัวข้อธรรมที่ถูกนำไปตีความและอธิบายความหมายให้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ ส่วนใหญ่แล้วมักจะนำไปเทียบกับความหมายของการเฉื่อยชา มักน้อย ขาดความกระตือรือร้นและขาดวิริยะในการประกอบกิจการทั้งปวง ประเทศไทยเราเองแม้ว่ารากฐานสำคัญทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต คือ พระพุทธศาสนา แต่มีบางครั้งที่รัฐบาลและผู้นำประเทศซึ่งศรัทธาเชื่อมั่นในแนวคิดและปรัชญาตามแนวตะวันตก จะตามกระแสไปโดยมองข้ามสิ่งดีมีคุณค่าของพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของคนไทยไป และเข้าใจความหมายของคำว่าสันโดษคลาดเคลื่อนจนถึงกับมีมติว่าสันโดษเป็นการทำลายความเจริญก้าวหน้าของประเทศไปเสียอีก

ตามที่ครั้งหนึ่งเคยมีศาสนเป็นทางการ จากหัวหน้ารัฐบาล ขอให้ที่ประชุมสงฆ์(ที่ประชุมสัมมนานา (สัมมนา) พระคณาธิการทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2503) เลิกสอนหลักธรรมเรื่อง สันโดษ เนื่องจากคำสอนเรื่อง สันโดษ ทำให้คนมักน้อย ไม่อยากทำอะไร ไม่อยากได้อะไร ไม่จำเป็นต้องขวนขวาย เนื่องจากตายแล้วก็เอาไปไม่ได้ คำสอนเหล่านี้ ไม่เหมาะสมกับกาลของสมัยปฏิวัติ ซึ่งต้องการการพัฒนาและความขวนขวายหาทางก้าวหน้า (ดังคำมุ่งหมายที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาว่า การปฏิวัติครั้งนี้จะได้ผลสำเร็จหรือล้มเหลวก็อยู่ที่การพัฒนาเศรษฐกิจนี้เอง) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักธรรมเรื่องสันโดษจึงไม่เกื้อหนุนต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งก็น่าเห็นใจ และต้องยอมรับกันว่า ปัญหาอยู่ที่ฐานความคิด ความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะ ทิฐฐิ ที่เป็นฐานความคิดทั้งปวงแนวคิดนี้ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้กับพุทธศาสนิกชนไทยได้มากกว่าผลดีอยู่ตลอดมาโดยผู้คนส่วนใหญ่ของประเทศที่ยังยากจน และทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ต้องถูกผลกระทบ และต้องตกเป็นทุนทางสังคมที่สูญเปล่ามาโดยตลอด (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540 : 11)

เรื่องความสันโดษหรือความพอเพียง ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ก็เป็นเช่นเดียวกับหลักพระพุทธธรรมนั่นเอง ความพอเพียง เป็นเรื่องสำคัญของทั้งตัวบุคคลและของประเทศ ได้ทรงย้ำไว้ตามที่ยกมากล่าวอยู่เนื่อง ๆ ว่า คนเราต้องพอเพียงนั้นย่อมหมายความว่าคนเราต้องมีความสันโดษ ความพอเพียงเช่นใด ขนาดไหน จึงจะเป็นความเหมาะสมและสมควรแก่แต่ละบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับอัตภาพ และฐานานุรูปของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

สำหรับองค์ธรรมที่เกี่ยวข้องกับความสันโดษ และการดำรงชีวิตทั้งดงามอีกข้อหนึ่งนั่น คือ ธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น หรือธรรมเพื่อเป็นไปในประโยชน์ปัจจุบันคือ ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม หรือ ที่รู้จักกันดีว่า ทิฐฐัมมิกัตถประโยชน์ ซึ่งมีหัวข้อสำคัญดังนี้

1. อุฏฐานสัมปทา การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน
2. อารักขสัมปทา การถึงพร้อมด้วยการเก็บรักษาโภคทรัพย์ อันตน ขวนขวายหามาได้ด้วยความชอบธรรม
3. กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตรและรู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย
4. สมชีวิตา ประมาณความเป็นอยู่ รู้จักกำหนดรายได้ รายจ่าย เลี้ยงชีวิตแต่พอดีมิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย

ซึ่งหลักธรรมในหัวข้อ ทิฐฐัมมิกัตถสังวัตตนิกรรมนี้ ก็ได้มีอยู่ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกือบทั้งหมด และถือได้ว่า เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตของบุคคล ในระบบเศรษฐกิจพอเพียงโดยแท้ (ที.ปา. (ไทย) 11/197/202) อย่างไรก็ดีสำหรับความเข้าใจเรื่อง สันโดษ และความหมายที่แท้จริงในทางพุทธธรรมและในทางโลกนั้น ยังมีความเข้าใจ

ไขว้เขวอยู่มากดังกล่าวกว้างแล้วในเบื้องต้น และแม้กระทั่งในกระบวนการพัฒนาสมัยใหม่ ซึ่งยังเชื่อกันอยู่ถึง ณ บัดนี้ว่า การเร่งรัดให้คนบริโภคมากเพื่อให้เกิดการผลิตมากจะช่วยให้การพัฒนาได้

สำหรับองค์ธรรมที่เรียกว่าสันโดษ ตามศัพท์ในพระบาลีซึ่งขอยกมากล่าวไว้ในที่นี้ มีดังนี้ สันโดษ 3 และ 12

สันโดษคือความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงและความเพียรโดยชอบธรรม ความยินดีด้วยปัจจัย 4 ตามมีตามได้ความรู้จักอัม รุจักพอ 1) ยถาลาภสันโดษ (ยินดีตามที่ได้, ตามที่พึงได้ ตามที่ตนเองเพียรหามาได้ ไม่กระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ฯลฯ) 2) ยถาพลสันโดษ (ยินดีตามกำลัง, เพียงพอแก่ร่างกาย สุขภาพ และวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ฯลฯ) 3) ยถาสารูปสันโดษ (ยินดีตามสมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งตน ฯลฯ) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545 : 106) สันโดษ 3 นี้ เป็นไปในปัจจัย 4 แต่ละอย่างจึงรวมเรียกว่า สันโดษ 12 ซึ่งแม้จะมุ่งเน้นเฉพาะบรรพชิตแต่คฤหัสถ์ก็พึงพิจารณาได้ตามสมควร (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2537 : 77)

อย่างไรก็ตาม แม้จะพยายามวิเคราะห์ว่า สันโดษ อาจมีความหมายถึง ความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ซึ่งความสันโดษในความหมายหนึ่งอาจหมายถึงการแยกตัวโดดเดี่ยว เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตน และไม่นำพาต่อประโยชน์ส่วนรวมชุมชนและสังคมแต่ในความหมายที่แท้จริงทางพุทธธรรมแล้ว สันโดษ ห่างไกลจากความเป็น ปัจเจกนิยม ในระบบทุนนิยมโดยสิ้นเชิง เนื่องด้วยโดยที่ลัทธิปัจเจกนิยมในระบบทุนนิยมเสรีนั้น ความสำเร็จในการผลิตและการบริโภคที่ได้มาเฉพาะตน อาจเสริมให้เกิด อหังการ และ มมังการ ซึ่งจะต้อยอดเชื้อแห่งความโลภ และการเบียดเบียน ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเกิดการแข่งขันเพื่อเอาชนะ คู่แข่งและจะเร่งรัดเบียดเบียนทรัพยากรธรรมชาติให้หมดสิ้นเปลืองไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ตามทฤษฎีการแข่งขัน (Competitiveness) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมกันในสังคมผู้บริหารประเทศ และปัญญาชนบางส่วนอยู่ในขณะนี้ (ลีลาภรณ์ นาคทรพรพ และคณะ, 2548 : 16)

3. ความพอเพียง

คำว่า พอเพียง หมายถึงคำว่า มัตตัญญูตาเป็นอีกองค์ธรรมหนึ่งที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างมีศานติสุขและยั่งยืน มัตตัญญูตา โดยสรุปมีความหมายถึงความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จักประมาณในการแสวงหา รู้จักประมาณในการใช้จ่ายให้พอเหมาะพอควรเป็นต้น(พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 193)

นอกจากนั้น หลักแห่งพระพุทธธรรม ยังสอนให้บุคคลจัดแบ่งทรัพย์ที่หามาได้ไว้เป็นสัดส่วนเพื่อความเหมาะสมในการใช้จ่ายและดำรงชีวิตโดยหลักในการรู้จักการใช้จ่ายและการบริโภคทรัพย์

ที่หามาได้นั้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2543 : 53-59) เป็นหลักการที่สำคัญ เช่นกันในปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยว่าทรงแนะนำและสั่งสอนเกษตรกรให้รู้จัก ประมาณในการจับจ่ายและการบริโภค ด้วยการที่ทรงห่วงใยในเรื่องการใช้จ่ายเกินตัวของเกษตรกร จึงได้แนะนำให้เกษตรกรทำบัญชีรับ – จ่าย ส่วนครัวเรือนไว้อย่างง่าย ๆ ทำเพียงเพื่อให้ทราบว่า หา มาได้เท่าใดและจ่ายเกินไปเท่าใด มีเหลือเท่าใด เพื่อจะได้มีแผนการใช้จ่ายเงินล่วงหน้า บัญชีนี้ใช้ ชิดเอาข้างฝาก็ได้ หากเขียนหนังสือไม่ได้

ในเรื่องพฤติกรรมทางเศรษฐกิจนี้เมื่อวิเคราะห์เข้ากับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว จะ เห็นได้ว่าทุกเรื่องมีจุดอยู่ที่ตัวของมนุษย์เองก่อน ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภคหรือการวิภาคแบ่ง ปันกระจายรายได้ก็ตาม จะเริ่มที่ตัวบุคคลว่าจะต้องรู้จักประมาณตนก่อน การรู้จักประมาณ หรือการ รู้จักพอดี (หรือในเศรษฐกิจพอเพียง เรียกว่า ความพอเพียง ความพอประมาณ) นั้น ทางพุทธศาสนา เรียกว่า มัตตัญญูตา หรือ หากเป็นการพอเพียงในการบริโภคอาหาร ก็เป็นโภชนมัตตัญญูตา เป็นต้น

ในองค์ธรรมที่กล่าวถึงธรรมอันทำให้เป็นสัตว์บุรุษ หรือคุณสมบัติของคนดี คือ สัปปริสธรรม 7 ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. อัมมัญญูตา ความรู้หลัก รู้จักเหตุ รู้กฎเกณฑ์เหตุผล
2. อุตถัญญูตา ความรู้จักอรรถ,รู้ความหมาย, รู้จักผลรู้ประโยชน์อันพึงประสงค์, รู้เหตุรู้ผล ฯลฯ
3. อุตตัญญูตา รู้จักตน, รู้จักฐานะ, ความรู้ – ความสามารถความถนัด เป็นต้น ฯลฯ
4. มัตตัญญูตา ความรู้จักประมาณ, ความพอดี, รู้จักบริโภคปัจจัย4, รู้จักเหตุผล การ บริโภคทรัพย์ ฯลฯ
5. กาลัญญูตา การรู้จักกาล รู้จักเวลา อันเหมาะสม,รู้จักเวลาที่จะ ต้องใช้ในเวลา ทำงานตรงเวลา,เป็นเวลา ฯลฯ
6. ปริสัญญูตา รู้จักบริษัท, รู้จักชุมชน, รู้กิริยาที่จะประพฤติ รู้จักที่ประชุมที่ตนร่วมอยู่ ฯลฯ
7. บุคคลัญญูตา ความรู้จักบุคคล, ความแตกต่างระหว่างบุคคล อหยาศัย, ความสามารถ ของบุคคล ฯลฯ (ที.ม. (บาลี) 10/165/96)

สัปปริสธรรม ทั้ง 7 ดังกล่าวข้างต้นนี้ถือเป็นองค์ธรรมสำคัญ สำหรับทั้งบรรพชิตและฆราวาส ในการดำรงชีวิตอยู่ในความดี หรือเป็นคุณเครื่องเกื้อหนุนความดีทีเดียว กล่าวเฉพาะในข้อ มัตตัญญู ตา ความพอดีและความพอประมาณในการบริโภคนั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะในเรื่องของวัตถุ หรือปริมาณเท่านั้น หากยังจะต้องมองลึกลงไปถึงคุณค่าของสิ่งบริโภคนั้นด้วยว่าเป็น คุณค่าแท้ หรือ คุณค่าเทียม ว่าบริโภคไปเพื่ออะไร เพื่อความอยู่รอดของชีวิต หรือเพราะเหตุแห่ง ความฟุ้งเฟ้อ หรือแม้แต่กับของใช้สอยก็จะต้องคำนึงถึงว่า ใช้เพื่อความจำเป็นอะไร ตามที่พระภิกษุสงฆ์จะได้ รับการสอนในเบื้องต้นให้ปฏิบัติสา-โยนิโส ฯ เปฯ (ข้าพเจ้าพิจารณาแล้วจึงเสพปัจจัย) โดยพิจารณา

ให้เห็นคุณค่าแท้ในการบริโภค เช่น เสพอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต เพื่อสุขภาพ ดังนั้นเป็นต้นการพิจารณาอย่างนี้จะเปิดให้เปิดเป็นสิ่งมีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ น้อยลง เป็นการมองเห็นความสัมพันธ์ที่ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรักและไม่ทำลายธรรมชาติอีกด้วย

มัตตัญญูตา ความรู้จักพอดีและพอประมาณในการบริโภคปัญหามีว่า ความพอดี จะมีอยู่แค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับความเป็นเหตุเป็นผลของแต่ละคน แต่ในกรณีของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ความพอดี หมายถึงความพอดีที่ทำให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ ดังข้อปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะพระสงฆ์จะมีสูตรที่ว่า ปฏิสง.ชา โยนิโส ปิณ.ทปาด์เนว ทวาย น มทาย น มณฺทนาย (มิใช่เพื่อสนุกสนาน ลุ่มหลง พุ่มเฟิ้อย) ยาเทวอิมสสุกายสสุ แต่บริโภคเพื่อความสวัสดีดำรงอยู่ ความพอดีที่หมายถึง คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจนั้นเป็นสัมพันธภาพของบุคคลต่อสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ เป็นการใช้ปัญญาให้ทราบถึงจุดดุลยภาพว่าอยู่ตรงไหน มีปัญญาทราบว่าการบริโภคปัจจัย 4 นั้น เป็นไปเพื่อดำรงชีวิตและดำรงธรรมชาติโดยไม่เบียดเบียนกันหรือเพราะคุณค่าเทียม คือ ความพึงพอใจห่อเหิม เป็นต้น (ขุ.ธ. (บาลี) 25/270/63) อันได้แก่การไม่เบียดเบียนชีวิตทั้งปวง ซึ่งรวมอยู่ในระบบนิเวศด้วย

4. ความไม่เบียดเบียน

อธิงสาการไม่ทำลายและไม่เบียดเบียน บางแห่งใช้คำว่า อพยาปชฌา การพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้มุ่งสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม ทั้งทางกายและทางจิต มีความพอดี – พอเพียง ตลอดจนการให้ความสำคัญและเคารพต่อคุณภาพของระบบนิเวศ ซึ่งเอื้อประโยชน์แก่ชีวิตมนุษย์อันเป็นหลักในพระพุทธธรรมนั้นสอดคล้องกับแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างเห็นได้ชัด คุณค่าทางจริยธรรมและคุณค่าทางนามธรรมนี้ จะไม่เคยเห็นปรากฏในหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก นับแต่ Adam Smith เป็นต้นมา สิ่งที่น่าจะเป็นข้อพิจารณาวิเคราะห์สำหรับหลักพระพุทธธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่อยู่ในแนวเดียวกันก็คือ การมุ่งเน้นที่คุณภาพชีวิตและคุณค่าของมนุษย์เป็นเบื้องต้น และการนั้นต้องเป็นไปเพื่อการทั้งตนเองและผู้อื่นเพื่อปูทางไปสู่เป้าหมายระดับสูงขึ้นไป คือ สัมปรายิกัตถะ อันเป็นประโยชน์และคุณค่าทางจิตใจจนถึงปรมาตม์ คือ จุดหมายสูงสุด แต่การไม่เบียดเบียนเป็นสิ่งที่สำคัญทุกวงโคจรของชีวิต (อง. ปญจก. (ไทย), 225/43/68–69)

นอกจากนี้ การเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทุนนิยมเสรีด้วยการเร่งรัดการผลิตและการส่งออกนั้น มีผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานและสภาพแวดล้อมดังได้กล่าวแล้วเป็นจำนวนมาก ในชนบท ซึ่งเสี่ยงต่อการเบียดเบียน การปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้มีการเร่งผลผลิต

ด้วยการใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างต่อเนื่อง ทำให้โครงสร้างของทรัพยากรดินและน้ำเสื่อมโทรม และเมื่อดินเสื่อมคุณภาพใช้ทำการเพาะปลูกไม่ได้อีกต่อไป ก็ถูกทิ้งร้างและมีการเปิดพื้นที่ใหม่ด้วยการบุกรุกป่าที่อุดมสมบูรณ์เพื่อทำกินต่อไป อันเป็นการเบียดเบียน และทำลายสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของธรรมชาติอย่างรุนแรง ซึ่งตรงกันข้ามกับเกษตรกรรมในระบบเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกษตรกรทำกินเพื่อตนเองและเพื่อขายในชุมชนนั้น กลับมีการอนุรักษ์มากและเบียดเบียนธรรมชาติ น้อย เพราะผลิต พอเพียง ไม่โลภมาก ไม่ทำลายมากและกิจกรรมที่ทำในระดับที่ไม่กว้างขวางใหญ่โตมากนัก กลับเป็นการหมุนเวียนให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นโดยธรรมชาติ และมีการปรับปรุงฟื้นฟู ปรับตัวเองได้โดยธรรมชาติอีกด้วย การผลิตด้วยวิถีธรรมชาติ และไม่ใช่เทคโนโลยีสูงมากนักในระบบเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่ต้องกู้หนี้ยืมสิน เพื่อลงทุนมาก ทางด้านกิจกรรมการเกษตร การผลิตและการบริโภคก็จะมีแนวทางที่ไม่เป็นการทำลายทรัพยากร และก่อให้เกิดของเสียมากเกินไป เป็นการสร้างดุลยภาพระหว่างชีวิตกับธรรมชาติ ที่จะเกื้อกูลต่อกันและอยู่ร่วมกันด้วยความสันติ

ตามที่ได้วิเคราะห์ เทียบเคียงปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยลำดับโดยได้กล่าวถึงทั้งองค์รวม ในหลักพุทธธรรม และแยกอธิบายในแต่ละส่วนของข้อธรรมหลักในแต่ละหัวข้อสำคัญตลอดจนหลักธรรมโดยทั่วไปว่า มีความสัมพันธ์และสอดคล้องต้องกันอย่างไร โดยผู้วิเคราะห์ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นได้ น้อมนำเอาหลักพุทธธรรมในเรื่อง มัชฌิมาปฏิปทา หรือ การเดินสายกลาง มาเป็นหลักพื้นฐานโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนในชาติ (ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545 : 36) ดำรงอยู่ในความพอเพียงทั้งในการบริโภค และการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังมีความซื่อสัตย์มีความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีความเป็นอิสระ และมีความมั่นคงในจิตใจ ไม่ตกไปสู่กระแสวัตถุนิยม และบริโภคนิยมได้โดยง่าย ให้ลด ละ เลิก ความโลภและการเบียดเบียน ให้รู้จักมัธยัสถ์ อดออม ไม่เอาจรัด เอาเปรียบรู้จักเมตตาและการให้ ตลอดจนให้ประสานประโยชน์ระหว่างตนกับผู้อื่นและสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม โดยไม่เป็นการทำลายอีกด้วย หลักการเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของวัฒนธรรมและสังคมไทยมานานนับเป็นพันปีทั้งสิ้น

เป้าหมายการพัฒนา

สำหรับเป้าหมายของการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้ดังนี้ 1) มีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน 2) มีความพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน 3) ระดับตน ครอบครัว ชุมชน

รัฐ ดำรงอยู่ อย่างผาสุก และปฏิบัติตนเหมาะสม 4) สำนึกในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ

การช่วยตนเองและการร่วมมือช่วยเหลือกันเป็นการทำให้บรรลุประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคม มีการขยายความการช่วยตนเองว่าหมายถึงการเป็นคนขยัน ประหยัด พัฒนาตน หลีกพ้น อดายมุข การช่วยเหลือกันคือการร่วมแรงกาย แรงใจ กำลังความคิด กำลังทรัพยากรช่วยเหลือกัน นี้ต้องมีคุณธรรม 4 ประการ เป็นที่ตั้งคือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความสามัคคี การมีระเบียบ วินัยการบรรลุเป้าหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้ปรัชญาตามแนวพระราชดำริระบุ เงื่อนไขการปฏิบัติคือ การมีความรอบรู้ ความรอบคอบระมัดระวัง มีคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต (พิสิฐ บุญไชย และทรงคุณ จันทจร, 2540 : 139-140) ทั้งนี้ ตามพระบรมราโชวาทเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 ความตอนหนึ่งว่า ...เศรษฐกิจพอเพียงนี้ที่จะมาบอกให้พอเพียงเฉพาะตัวเอง 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน ถ้ามีการช่วยกัน แลกเปลี่ยนไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว แต่ว่าพอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้คือสามารถที่จะดำเนินงานได้... ดังนั้น วิธีการบรรลุเป้าหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน โดยมองที่คน และสิ่งแวดล้อม และกำหนดบุคลิกภาพของคนที่เหมาะสม มองการพัฒนาที่มั่นคง ยั่งยืน

คนแต่ละคนมีชีวิตแตกต่างกันไปตามแบบแผนของสังคมที่สลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา แต่ทุกคนก็ยังมีความต้องการที่ประสบความสำเร็จในชีวิตโดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยนั้น ยังมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงชี้แนะและมอบแนวทางในการดำรงชีวิตในทางสายกลางที่สมดุล คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ที่เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียงชีวิตความเป็นอยู่ของคนเกี่ยวข้องกับทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่แต่ละคน มีระดับความต้องการไม่เท่ากัน เพราะแต่ละคนย่อมมีโอกาสของการพัฒนาการที่แตกต่างออกไป เช่น ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันด้านสังคมเริ่มต้นจากการดำรงชีวิตจะมองถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง ความร่วมมือของคนในครอบครัวและคนรอบข้าง สมาชิกในสังคมยอมรับ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาชีวิตควรดำเนินการ ดังนี้

1. ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่า มีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีอนาคตก้าวหน้า มีความเป็นอิสระ มีเวลาเพื่อครอบครัวและสังคม มีทรัพย์สินเพียงพอ มีความสุข หลุดพ้นจากความยากลำบาก

2. วิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และ

ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

2.1 ศักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ (ทักษะ) ชื่อเสียง ประสิทธิภาพ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สภาพทางการเงิน การสร้างรายได้การใช้จ่าย การออม คุณธรรมและศีลธรรม

2.2 ศักยภาพของครอบครัว เช่น วิธีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัว ฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน ที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ของครัวเรือน

3. วางแผนการดำเนินชีวิต

3.1 พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ใฝ่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน

3.2 สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิด ตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นระบบโดยใช้ความรู้ (ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และครอบครัว

3.3 หมั่นบริหารจัดการใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคี เที่ยงธรรม ศีลธรรม

3.4 ควบคุมจิตใจให้ตนเอง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ ความเจริญรุ่งเรือง

3.5 พัฒนาจิตใจให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ ความหลง

3.6 เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว เช่น เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกทักษะ ในวิชาการต่าง ๆ หรือวิชาชีพ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้อ

4. จัดบันทึกและทำบัญชีรับ – จ่าย

5. สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาจาก

5.1 ร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง

5.2 อารมณ์ต้องไม่เครียด มีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต

5.3 สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก ได้แก่ รถป้ายแดง เงินพลาสติก โทรศัพท์มือถือ สถานเริงรมย์ เหล้า บุหรี่ การพนัน (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2549 : 32-33)

เป้าหมายหรือผลลัพธ์ของเศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยยังต้องการให้เกิดขึ้นหรือสามารถนำไปปรับใช้ในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในอาเซียน ที่ปีนี้ 2559 เป็นปีที่มีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และไทยก็เป็นหนึ่งในกลุ่มประเทศ

เหล่านี้ด้วย จึงเป็นการดีที่จะได้นำต้นแบบของการพัฒนาเหล่านี้ขยายสื่อและสืบทอดไปสู่ประชาคมได้อย่างภาคภูมิใจต่อไป

บทสรุป

ปรัชญาและหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมุ่งเน้นไปที่ พออยู่พอกิน พอเพียงและพอประมาณ ทั้งร่างกายและจิตใจ อันเป็นคุณภาพและคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม สำหรับวิถีชีวิตคนไทย พร้อมกับการสร้างสรรค์คุณธรรมที่ดีของชีวิตและสิ่งอันเกี่ยวเนื่องแก่ชีวิตรอบตัวคือการให้และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติสิ่งแวดล้อมและต่อโลกนี้โดยรวม ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำของชาวพุทธไทยมาช้านานนั่นเอง

หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนตามหลักพุทธธรรมอย่างยั่งยืนนับเป็นสิ่งใหม่สำหรับชาวบ้านทั่วไป แต่สำหรับพระสงฆ์นั้น ถือปฏิบัติกันมานาน เพียงแต่ไม่เป็นรูปธรรมเท่านั้น เป็นที่ตระหนักกันว่าปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาระดับชาติที่ทุกคนในชาตินับตั้งแต่หน่วยเล็ก ๆ จนถึงหน่วยใหญ่ คือตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว สังคม ไปจนถึงระดับองค์กร และระดับชาติ ต้องเข้ามามีส่วนร่วม จุดนี้เองทำให้พระสงฆ์คือผู้ที่มีบทบาทโดยวิธีสมณสาสนหรือที่เรียกว่าบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าไปด้วยทำให้เป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพฯ :
- สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2549). **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คุณ โทษณ์. (2525). **บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนา**. ขอนแก่น,
- คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เฉลิม บุรีภักดีและคณะ. (2545). **ชุดวิชาวิจัยชุมชน**. กรุงเทพฯ : เอส.อาร์.พรินต์แมสโปรดักส์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2537). **มองอนาคต**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- ประเวศ วะสี. (2541). **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศีลธรรม**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- ประสาธน์ หลักศิลา. (2545). **ชุมชนชนบท**. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยาการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). **คนไทยกับป่า**. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก.
- _____. (2539). **ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ : บ.สื่อตะวัน.

_____. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ : บ.เอสอาร์พริ้นตังแมสโปรดักจำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2547). **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2533). **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมล คีมทอง.

พระอาจารย์ ชา สุภทฺโท. (2541). **นอกเหตุเหนือผล**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.

พิสิษฐ์ บุญไชยและทรงคุณ จันทจร. (2540). **ศาสนาพุทธ : สถานภาพบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมอีสาน**. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2525). **เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : ห.ส.น. ไทยอนุเคราะห์ไทย.

ลีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ. (2548). **ตัวชี้วัดสำหรับงานพัฒนาชนบทประสบการณ์จากนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2546). **“เศรษฐกิจชุมชนกับวิถีชุมชน”** (เอกสารประกอบการบรรยายเนื่องในการเทิดพระเกียรติ 48 พรรษา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, วันที่ 22 กรกฎาคม 2546. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ศูนย์ฝึกอบรมศาสนาธรรมชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2545).

พระกับป่า : บทบาทของพระสงฆ์ในการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สนธยา พลศรี.(2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2529). **สังคมวิทยา : วิธีวิจัย ทฤษฎี และการเปลี่ยนแปลงในสังคมชนบทไทย**. ขอนแก่น : ม.ป.พ.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2543). **5 ทศวรรษสภาพัฒน์**.
กรุงเทพฯ : เพชรรุ่ง การพิมพ์.

- อนุวัต กระสังข์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมของวัดตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการของ
คณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี.” วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2
พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) : 241-259
- อภิชัย พันธุเสน. (2539). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรคตอนที่ 3 ความหวังทางออกและ
ทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- อรสา เตตวิวัฒน์, และคณะ.(2552). “การพัฒนาระบบสารสนเทศชุมชนทางภูมิศาสตร์เพื่อ
สนับสนุนการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง”. รายงานการวิจัย.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อุทัย ดุลยเกษมและอรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). ภาพการศึกษากับชุมชน : กรอบแนวคิดและ
ข้อเสนอในการศึกษาวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

การศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุ
และสินทรัพย์ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29
A Study of the Problems and Guidelines of the Material and
Property Administration in the Schools under the Jurisdiction
of the Office of the Secondary Educational Service Area 29

รัชฎาพร มณเฑียร¹ จินณวัตร ปะโคทัง²

Ratchadaporn Montien¹, Jinnawat Pakotung²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน ครูผู้สอน จำนวน 214 คน รวม 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างโดยทดสอบค่า t

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย
2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า โดยภาพรวมทั้งสภาพและปัญหาไม่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาพบว่าทั้งสภาพและปัญหาไม่แตกต่างกัน
3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ผู้บริหารของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดอบรมหลักสูตรการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ หลักสูตรการใช้เทคโนโลยีช่วยการบริหารพัสดุและ

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สินทรัพย์ให้กับครูที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารพัสดุและสินทรัพย์เป็นระยะ ๆ และควรมอบหมายให้ครูทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : สภาพปัญหาและแนวทาง การบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์

ABSTRACT

The research aimed to study and compare the problems and guidelines of the material and property administration of the schools under the jurisdiction of the Office of the Secondary Educational Service Area 29. The samples were 136 school administrators and 214 teachers. The research instrument was a rating scale questionnaire of a confidence value equivalent to .98. Statistics used in an analysis were mean, standard deviation, and t-test.

The research findings were as follows.

1. The material and property administration in the schools under the jurisdiction of the schools of the Office of the Secondary Educational Service Area 29 was found to be at a high level. The problems was found to be at a least level

2. A comparison of material and property administration in the school under study as classified by the administrative conditions showed no difference. The administration as classified by the school size showed no difference.

3. The guidelines for the development of the material and property administration in the school in the study were as follows. A training course should be held for the teachers who were responsible for the school material and property; the teachers concerned should be assigned to work as a team to ensure a continuous administration.

Keywords : the problems and guidelines, the material and property administration

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคข้อมูลข่าวสาร มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพด้านการศึกษาของประเทศ เริ่มต้นด้วยการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการศึกษาไปสู่สิ่งที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้คนไทยที่มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นทั้งคนดี คนเก่ง คนมีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวที

โลก การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีพลังและมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้อง กับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้มีการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาของไทยมีเอกภาพเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระในการบริหารจัดการเป็นไปตามหลักการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งเป็นการสร้างรากฐานและความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง และเพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว มีอิสระและมีความเข้มแข็ง รัฐจึงให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตรา 35 สถานศึกษาจึงมีสิทธิหน้าที่ หรืออำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบในการปกครอง ดูแล รักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาที่เป็นที่ราชพัสดุ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 74)

การตรวจสอบภายใน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ได้รายงานผลการตรวจสอบงบประมาณ ปีงบประมาณ 2549–2551 พบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ คือ 1) สถานศึกษาในสังกัด ไม่มีการวางแผน การจัดหาพัสดุ 2) ไม่มีการจัดทำฐานข้อมูลทรัพย์สินที่ต้องและเป็นปัจจุบัน 3) การลงทะเบียนครุภัณฑ์ไม่ครบถ้วน 4) การลงบัญชีวัสดุไม่เป็นปัจจุบัน 5) ไม่มีการตรวจสอบพัสดุประจำปี และ 6) ไม่มีการจำหน่ายครุภัณฑ์ประจำปี

ดังนั้น การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไป และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนส่งเสริม และพัฒนาการบริหารงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารให้เกิดประโยชน์ สูงสุดต่อผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 29
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกตาม สถานภาพการบริหารและขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 29

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 136 คน ครูผู้สอน 214 คน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามสภาพและปัญหา การบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา การจัดหาพัสดุ การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ และจัดซื้อจัดจ้าง และการควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่าย ในลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .98

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ประมวลผลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย 2) วิเคราะห์สภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ทั้งรายด้านและภาพรวม ใช้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) วิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยจำแนกตามตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติทดสอบ ค่า t

ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของโรงเรียน ในภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก เรียงลำดับด้านที่มีการปฏิบัติจากสูงไปหาต่ำดังนี้ ด้านการจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง ตามลำดับ และส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำที่สุดคือ ด้านการควบคุมดูแล

บำรุงรักษาและจำหน่าย

2. ปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เรียงลำดับด้านที่มีปัญหาจากสูงไปหาดังนี้ ด้านการกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง รองลงมาคือ ด้านการจัดหาพัสดุ ด้านการควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่าย ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีปัญหาลดต่ำที่สุดคือ การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา

3. ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกตามสถานภาพ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน มีสภาพการในการบริหารโดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดสถานศึกษาแตกต่างกัน มีสภาพการบริหารงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สภาพการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ในภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ โดยพัสดุและสินทรัพย์เป็นปัจจัยนำเข้าของระบบที่ต้องมีจำนวนเพียงพอและคุณภาพดี มีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี ส่งผลให้ผลผลิตคือนักเรียนมีคุณภาพดี ประกอบกับสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและแนวปฏิบัติที่ทางราชการกำหนดให้ปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติตามอาจทำให้ผู้ได้รับมอบหมายได้รับโทษตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 สอดคล้องกับผลการวิจัย ไพโรจน์ ต้นเจริญ (2546 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารพัสดุในทุกด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้อง กับผลการวิจัยของ จิระพงษ์ จันทรประเสริฐ (2545 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการบริหารพัสดุของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12 พบว่า ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานพัสดุมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง

การบริหารพัสดุในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ปัญหาการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ในภาพรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก งานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากกลุ่มงานทุกกลุ่ม ทุกกิจกรรม มีความจำเป็นต้องใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ เพื่อให้การดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ในแผนงานโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปี รวมถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปตามหลักสูตร เพื่อให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา และเจ้าหน้าที่พัสดุจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบแนวปฏิบัติเกี่ยวกับพัสดุ การบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องปฏิบัติตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมชัย ฝุ่นทอง (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานพัสดุของวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานพัสดุในด้านการจัดซื้อ การเก็บรักษาพัสดุ การควบคุมพัสดุ การเบิกจ่ายพัสดุ การตรวจสอบพัสดุและการจำหน่ายพัสดุ ผลการศึกษา พบว่า การปฏิบัติงานพัสดุ ในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน้อย และสอดคล้องกับ เอกชัย แสนบุตรคม (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาปัญหาการดำเนินงานฝ่ายส่งเสริมการศึกษา ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษาพบว่า ฝ่ายบริหารและฝ่ายดำเนินงาน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการดำเนินงานอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา สถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดอบรมหลักสูตรการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ หลักสูตรการใช้เทคโนโลยีช่วยการบริหารพัสดุและสินทรัพย์ให้กับครูที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ เป็นระยะๆ และควรมอบหมายให้ครูทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษาต่อไปอย่างต่อเนื่อง

1.2 ด้านการจัดหาพัสดุ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ ควรใช้บัญชีราคามาตรฐานวัสดุและครุภัณฑ์ประกอบการกำหนดความต้องการใช้วัสดุ ประกอบการกำหนดความต้องการใช้วัสดุทุกครั้ง และควรชี้แจงให้ครูผู้ขอใช้ทราบเพื่อความเข้าใจตรงกัน

1.3 ด้านการกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง

สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีการนำระบบสำนักงานอัตโนมัติ (บันทึกข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์) มาใช้ในการบริหารงานพัสดุ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ

1.4 ด้านการควบคุม บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือการใช้และบำรุงรักษาครุภัณฑ์ให้ชัดเจน เพื่อยืดอายุการใช้งานของครุภัณฑ์ ให้มีประโยชน์คุ้มค่าต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยการพัฒนาการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานพัสดุของสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษากระบวนการดำเนินงานด้านการบริหารงานพัสดุและสินทรัพย์ในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ผลการวิจัยเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). คู่มือการบริหาร สถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

จิระพงษ์ จันทร์ประเสริฐ. (2545). ปัญหาและแนวทางการบริหารพัสดุของวิทยาลัยเทคนิค

สังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร

อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ไพโรจน์ ต้นเจริญ. (2546). การบริหารงานพัสดุในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันราชภัฏธนบุรี.

สมชัย ฝุ่นทอง. (2547). ปัญหาการดำเนินงานพัสดุใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน

การประถมศึกษาจังหวัดชลบุรี. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เอกชัย แสนบุตรคม. (2547). ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานพัสดุของผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียน

มัธยมศึกษา จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
กับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21
Applying Sufficiency Economy Philosophy
to Human Development in Community in the 21st Century

เสกสรรค์ สนวา¹ สุพัฒน์ ศรีบุตรดี²
Seksan Sonwa¹, Supattana Seebutdee²

บทคัดย่อ

แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นศตวรรษที่แวดล้อมไปด้วยความท้าทายในหลายมิติ เช่น การแข่งขันทางเศรษฐกิจ การไหลบ่าของกระแสวัฒนธรรม การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบธุรกิจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักสำคัญเพื่อการพัฒนาที่ถูกรวบรวมไว้บนทางสายกลาง อันประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน รวมถึงการนำเอาองค์ความรู้และความเป็นธรรมมาประกอบการวางแผน การตัดสินใจและเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ดังนั้น บริบทของชุมชนในศตวรรษที่ 21 นี้ จึงเป็นบริบทชุมชนที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความท้าทาย ชุมชนยังเป็นศูนย์รวมของความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งหากชุมชนไม่สามารถปรับตัวและมีหลักยึดเพื่อการพัฒนาที่ดี ย่อมไม่สามารถเสริมสร้างให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ การก้าวทันพร้อมกับการปรับตัวของชุมชนแนวทางเลือกที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ในศตวรรษนี้คือ “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” บทความนี้จึงต้องการนำเสนอ 4 ประเด็น ได้แก่ ความท้าทายของชุมชนในศตวรรษที่ 21 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการพัฒนาชุมชน และแนวทางการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21

คำสำคัญ : ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศตวรรษที่ 21 ชุมชน

Abstract

The guidelines for an application of sufficiency economy philosophy for a strongly and sustainably community development under social changes in the 21st

¹ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

² คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

century is surrounded by many challenges such as economic competition, cultural flows, adaption of technology to life and business. Sufficiency Economy philosophy is the principles of the development as framed on the middle way which consists of moderation, reasonableness, self-immunity, knowledge, and ethics. The principles are used to plan for decision making and community development to be increasingly potential. Thus, this 21st century community context is filled with competition and challenges for the community in where is also a center of diversity in religions, languages and culture. If the community does not adapt and has a good foundation for development, it can not sustain the community. The readiness for adjustment of the community is the most appropriate alternative of this century that is “Sufficiency Economy Philosophy”. This article is to present four issues: the challenge of Community in 21st century, the principles of Sufficiency Economy Philosophy, the principles of community development and guidelines for an application of sufficiency economy philosophy for community development in the 21st century.

Keywords : Sufficiency Economy Philosophy, the 21st Century, Community

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากวารสารชัยพัฒนาประจำเดือนสิงหาคม 2542

ภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์หรือโลกยุคศตวรรษที่ 21 เป็นปฐมเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมถึงการไหลบ่าของเทคโนโลยีสารสนเทศเริ่มมีสูงขึ้น เป็นเหตุทำให้หน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ต้องมีการปรับแผนงาน ปรับกลยุทธ์ ปรับการบริหารงาน บุคคล และปรับแผนงบประมาณ ฯลฯ ให้มีความชัดเจน รอบคอบ รัดกุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะในศตวรรษที่ 21 นี้ ถือเป็นความท้าทายแนวใหม่สำหรับสังคมทั่วโลกและสังคมไทย ความท้าทายใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นผลทำให้เกิดกระแสการพัฒนาทางเลือกหรือแนวคิดยุคหลังความทันสมัย เข้ามาแทนที่แนวคิดความทันสมัย (สุมิตร สุวรรณ, 2554) ภายหลังการพัฒนาประเทศตามแนวคิดทันสมัย (Modernization Theory) ได้เข้ามาช่วยในการกระตุ้นระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจของโลกให้ปรับตัวดีขึ้น แต่ผลพวงของความทันสมัยก็ไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาของระบบอื่น ๆ

ได้ สิ่งที่ปรากฏให้เห็นคือ การแข่งขัน การสร้างความได้เปรียบของกลุ่มภาคธุรกิจเอกชน การแย่งชิงทรัพยากรทางการบริหาร ฯลฯ แต่ในทางจิตใจและศีลธรรมในมนุษยกลดลง เหตุนี้เองจึงนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ หรือเรียกว่า “การพัฒนาทางเลือก” แนวคิดนี้ส่งผลต่อการนำมาปรับใช้เพื่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติสูงขึ้น (สุมิตร สุวรรณ, 2554 : 90) เช่น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ เศรษฐศาสตร์สีเขียว องค์การแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาสังคม การรวมพลังอำนาจ สตรีนิยม ชายขอบ ท้องถิ่นนิยม และการจัดการความรู้ เป็นต้น

การปรับใช้กระบวนการทัศน์การพัฒนาทางเลือกกว่าด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Philosophy) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงพระราชทาน ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศถือเป็นกระบวนการที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ เมื่อปี พ.ศ. 2540 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แก่นสำคัญของแนวคิดคือ การดำเนินชีวิตของคน ชุมชน สังคม ต้องตั้งอยู่ในความไม่ประมาท รู้จักประมาณตนเอง รู้จักความพอเพียง โดยอาศัยเหตุและผลเป็นกรอบในการพิจารณาและตัดสินใจ บนฐานของความรู้กับคุณธรรม อันจะนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนารากฐานของสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็งอย่างสมดุลจนสามารถพึ่งพาตนเองได้

ความท้าทายของชุมชนในศตวรรษที่ 21

ชุมชนในความท้าทายสมัยใหม่ของสังคมไทยสามารถจัดแบ่งได้เป็น 4 ระยะ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2557 : 150 - 163) ตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. แนวคิดชุมชนแบบลัทธิศรีอาริย์ในช่วงสมัยศักดินา (โบราณ - พ.ศ.2475) เป็นช่วงที่ชุมชนเข้าไปเกี่ยวพันกับศาสนาพุทธแบบชาวบ้านโดยเฉพาะลัทธิพระศรีอาริยะเมตไตรยหรือตนบุญและปะทุเป็นช่วงๆ มีทั้งในสมัยอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ เรียกในประวัติศาสตร์ว่า “ขบวนการผู้มีบุญ” ปะทุขึ้นและถูกปราบปรามทำลาย ขบวนการผู้มีบุญเป็นขบวนการที่ต่อต้านการชูดเอาส่วยและการเกณฑ์แรงงานจากชาวบ้านจากรัฐ ขบวนการผู้มีบุญสะท้อนให้เห็นถึงการปกครองแบบอนาธิปไตยที่ชุมชนต้องการดูแลและจัดการหมู่บ้านและเครือข่ายที่เป็นอิสระจากรัฐ

2. แนวคิดชุมชนในลัทธิชาตินิยมในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครอง (พ.ศ. 2475 - 2490) ในช่วงนี้แนวคิดชุมชนปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดและเป็นข้อเสนอรูปธรรมสหกรณ์ครบรูปของนายปรีดี พนมยงค์ และแนวคิดประชาชาตินิยมของคณะราษฎร ทั้งนี้ ซึ่งมุ่งหวังให้ชาติมีความทันสมัยเป็นประชาธิปไตยภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง พ.ศ.2475 จุดเปลี่ยนของระบอบได้หักทอความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสถาบันกษัตริย์ลดลง แต่ในขณะที่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชาติในฐานะชุมชนมีมากขึ้น

3. การก่อรูปแบบวัฒนธรรมชุมชน (ทศวรรษ 2520 - 2540) เป็นช่วงระยะเวลาที่กระแสทุนนิยมไหลบ่าเข้าแทรกซึมกระบวนการทางสังคมอย่างมหาศาล ผนวกกับรัฐบาลรับเอาแนวคิดความทันสมัยเข้ามาปรับใช้อย่างเต็มที่ ความสำเร็จที่ความศิวิไลซ์ จึงอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่กลุ่มและกระจุกตัวเฉพาะเมือง ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังได้เกิดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยซึ่งขยายอิทธิพลสู่เขตชนบท เกิดอุดมการณ์แบบชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นภายใต้การนำของพรรค ในระยะเริ่มต้นนี้ แนวคิดชุมชนจึงไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก ต่อมาช่วงต้น พ.ศ.2520 ได้มีกลุ่มนักวิชาการได้ทำการศึกษาชุมชนโดยการเข้าไปฝังตัวในพื้นที่อย่างจริงจัง นำมาซึ่งการได้ชุดข้อมูลใหม่เกี่ยวกับชุมชนทั้งทางประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมประเพณีที่ชุมชนมีแต่เดิม สิ่งสะท้อนในช่วงต้น พ.ศ.2520 นี้คือ “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง ในช่วงปลาย พ.ศ. 2520 – 2540 ถือเป็นช่วงที่กระแสของวัฒนธรรมชุมชนมีความรุ่งเรืองเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นเพราะการตื่นตัวหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ผนวกกับความผิดหวังกับระบอบประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่า กลุ่มปัญญาชนและผู้นำต่างออกมาเรียกร้องและรวมพลังเสนอแนวคิดสนับสนุนความเป็นวัฒนธรรมชุมชนหลายคน การก่อตัวจึงสามารถสรุปได้ว่า ภายในสังคมมีระบบชุมชนและระบบวัฒนธรรมชุมชนเป็นแกนกลางที่มีอยู่จริงในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตจะต้องมีต่อไป

4. แนวคิดเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนในฐานะแนวคิดทางเลือกคู่ขนานของการทำให้ทันสมัยแบบจารีต (พ.ศ.2540 – ปัจจุบัน) ในช่วงระยะ พ.ศ.2540 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ความทะเยอทะยานอยากภายใต้กระแสทุนนิยมของความทันสมัยเต็มที่ ผลที่ตามมาคือ ความล้มเหลวของระบบเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากพิษของระบบเศรษฐกิจดังกล่าวอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ กลุ่มคนชั้นกลางและนักวิชาการได้หันมา ทบทวนแนวคิดความทันสมัยใหม่ที่ก่อตัวขึ้นว่ามีความเหมาะสมกับบริบทในสังคมไทยมากน้อยเพียงใด ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า การพัฒนาตามแนวคิดความทันสมัยใหม่นั้น ไม่สามารถตอบโจทย์ของสังคมได้อย่างเต็มที่แต่กลับพบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เกิดการละเลยภาคเกษตรกรรม เพราะ รัฐมุ่งส่งเสริมแต่ภาคอุตสาหกรรม ทรัพยากรทางธรรมชาติถูกทำลายและถูกยื้อแย่งเพื่อแสวงหาผลประโยชน์มากขึ้น ในขณะที่ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมของชาวบ้านยังถูกครอบงำดังเข้าไปเป็นเชิงธุรกิจมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง แนวคิดของการพัฒนาทางเลือกจึงเป็นแนวคิดที่เข้ามาแทนที่แนวคิดความทันสมัย และช่วยในการแก้ไขปัญหาให้กับสังคมไทย

ความท้าทายของชุมชนภายใต้พัฒนาการทั้ง 4 ระยะข้างต้น เป็นเหตุให้ชุมชนจึงต้องปรับตัวในหลายด้าน อาทิ ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างภายในชุมชน ระบบเศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมชุมชนในการปรับตัวจำเป็นต้องอาศัยหลักการพัฒนาทางเลือก โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเกิดขึ้นเฉกเช่นเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจช่วงปี พ.ศ. 2540 แนวทางการพัฒนาชุมชนในอดีตเป็นการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งพารัฐส่วนกลางเป็นแบบ รัฐที่ครอบและจัดวางให้ปราศจากการมีส่วนร่วมของชุมชน อำนาจในการบริหารจัดการตนเองของ ชุมชนไม่มี ชุมชนไม่สามารถดูแลทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนได้ ผนวกกับการพัฒนาในรูปแบบทุนนิยม อย่างเต็มที่ เน้นการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นสังคมเมือง เน้นการพัฒนาสังคมอุตสาหกรรม ส่งเสริม ภาคการเกษตรแบบพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น วิถีความเป็นชุมชนเลยถูกละเลยไป คนในวัยแรงงาน ต่างดิ้นรนและแสวงหาช่องทางเพื่อให้ตนเองมีชีวิตที่ดี จนทำให้หลายครอบครัวต้องอพยพย้ายถิ่น ทั้งบ้าน ทั้งเรือนของตนเองเพื่อไปหางานทำในต่างจังหวัด เมื่อเป็นเช่นนี้ หน่วยงานทุกภาคส่วนต้อง หันกลับมาทบทวนและให้ความสำคัญจะอย่างไร จึงจะสามารถปลุกตื่นชุมชนให้สามารถ การจัดการตนเองให้มีความสุข ความอยู่ดีกินดี มีวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง ตลอดจนการอนุรักษ์ ทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถคงอยู่อย่างยั่งยืน (เสกสรรค์ สนว, 2559) ดังนั้น การประยุกต์ ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงย่อมมีผลทำให้คุณภาพชีวิตและคุณภาพของชุมชนอันจะนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาประเทศ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การก้าวเข้าสู่การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคม ไทยทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมชุมชน และสิ่งแวดล้อม ผลพวงที่ตามมาคือ การ พัฒนาสามารถช่วยในการยกระดับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และ สาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่ว ถึงมากขึ้น แต่ในขณะที่ชุมชนและพื้นที่ห่างไกลการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ยังไม่สามารถเข้าไปยกระดับ คุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นตามความทันสมัยนั้นได้ พร้อมทั้งผลพวงที่ตามอย่างกระชั้นชิดของความทันสมัยได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นการทำลายระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ระบบทรัพยากรธรรมชาติ ระบบ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการรวมกลุ่มกันตามประเพณีที่เคยมีอยู่แต่เดิมพร้อมทั้งภูมิปัญญา ไม่สามารถใช้แก้ปัญหาได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของชุมชนได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, ออนไลน์)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนิน ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อ รองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วด้านวัตถุ สังคม สิ่ง แวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (มูลนิธิชัยพัฒนา, ออนไลน์) ดังนั้น ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยเริ่มปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) ได้อัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550-2554) โดยแบ่งออกเป็น 5 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิต การบริการ และการรักษาทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ให้สมดุล มีภูมิคุ้มกัน และกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรม
2. การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
3. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
4. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน
5. ยุทธศาสตร์ความมั่นคงและความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) และ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) ก็ยังคงยึดเอาแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 กล่าวคือ หลักการและเนื้อหายังคงนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง และการสร้างสมดุลการพัฒนาบรรจุไว้ในแผนเพื่อพัฒนาประเทศให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากที่กล่าวมาในข้างต้นเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนให้เห็นว่า เป็นปรัชญาในกลุ่มกระแสการพัฒนาทางเลือกที่ถูกหยิบยกรนำมาปรับใช้เพื่อแก้ไขวิกฤติทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะ หลักปรัชญาเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาในมิติต่าง ๆ โดยยึดทางสายกลาง ซึ่งประกอบด้วย ความพอเพียงหรือพอประมาณ ความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองได้ โดยต้องพึ่งพาความรู้และคุณธรรมในการคิดและแก้ไขปัญหาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อชุมชน สังคม และตัวบุคคลสามารถนำเอาหลักปรัชญามาใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมย่อมนำไปสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้มีความสมดุลและก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แหล่งที่มา : <https://beammanthana.wordpress.com/>

องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถจำแนกองค์ประกอบออกได้ 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นห่วงและส่วนที่เป็นเงื่อนไข ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความสามารถในการพิจารณาความพอดี พอเหมาะกับวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ในความพอประมาณของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอใจเป็นสำคัญ เช่น ความพอใจในความสวยงามของตนเอง ความพอใจในฐานะตนเอง ความพอใจในครอบครัว ดังนั้น ความพอประมาณจึงควรพิจารณาอย่างพอดีและดูความพอใจของจิตตนเอง สอดคล้องกับสุเมตร สุวรรณ (2554) ที่กล่าวว่า ความพอประมาณเป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การคิดวิเคราะห์ การใคร่ครวญ ทบทวนมูลเหตุของความจริงอย่างมีสติและใช้ปัญญาในการตรึกตรองสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบรอบด้านให้เข้าใจว่าสาเหตุและปัจจัยคืออะไร ในทางพุทธศาสนาตรงกับหลักธรรมในข้อ “สมุทัย”

3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ส่วนเงื่อนไขของความพอเพียงที่ควรยึดมี 2 ประการ ดังนี้

1. ความรู้ กล่าวคือ ความรอบรู้ในวิชาการ ความรอบคอบที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. คุณธรรม กล่าวคือ คนและชุมชนต้องมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวคิดและปรัชญาสำหรับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) เป็นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมในทุกระดับ รัฐและหน่วยงานทุกภาคส่วนจึงต้องหาแนวทางในการกระตุ้นและช่วยให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง รวมถึงด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถให้ดำรงอยู่สืบไปสู่ชนรุ่นหลัง การพัฒนาชุมชนโดยความหมายเป็นการนำเอาคำว่า “พัฒนา” กับ “ชุมชน” มารวมกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้คำนิยามการพัฒนาไว้ว่า น. เป็นความเจริญ การทำให้เจริญ ส่วน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้นิยามของชุมชนว่า น. หมู่ชน, กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน, ที่ที่มีคนอาศัยอยู่มาก ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการทำให้หมู่คน กลุ่มคนที่มีที่อยู่อาศัยบริเวณเดียวกันมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือเจริญขึ้น การทำให้ชุมชนดีขึ้นหรือเจริญขึ้นย่อมส่งผลต่อประเทศชาติโดยรวม สอดคล้องกับโกวิท พวงงาม (2553 : 132) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์อย่างเป็นกระบวนการ (Process) เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและมีแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัยวัฒนธรรมละการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในขณะเดียวกันก็อาจหมายถึง การเรียนรู้และการธำรงไว้ซึ่งทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ชุมชนมีมาตั้งแต่เดิม คือ ภูมิปัญญา ระบบนิเวศ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมประเพณี ขนบธรรมเนียม ชาติพันธุ์ ศาสนาและภาษา นอกจากนี้ การพัฒนาชุมชนยังเป็นการช่วยในการพัฒนาความรู้ของคนให้มีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ การสร้างมาตรฐานความเป็นอยู่ดีขึ้น (กรมการพัฒนาชุมชน, 2527)

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน

การศึกษาแนวคิดพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เจ้าหน้าที่หรือนักพัฒนาได้ลงไปทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และทำให้งานมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดพื้นฐานงานพัฒนาชุมชน โกวิท พวงงาม (2553 : 126 - 129) โดยเชื่อว่า คนมีความสำคัญมากที่สุด (Man

is a Important) เนื่องจาก การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชนย่อมขึ้นอยู่กับตัวคนในชุมชน เป็นสำคัญ หากคนในชุมชนมีคุณภาพย่อมสามารถช่วยพัฒนาตนและชุมชนให้มีศักยภาพได้ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดร่วมตัดสินใจ วางแผน การปฏิบัติการ ติดตามและประเมินผล และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น การช่วยเหลือตนเอง (Aide Self-Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยึดเป็นช่วยให้ประชาชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น การพึ่งพาตนเอง (Self-Reliance) เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ซึ่งเกิดจากใช้วิถีแห่งประชาธิปไตย และหาโอกาสกระตุ้นให้การศึกษา ให้ประชาชนเกิดความคิด และแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล ความต้องการของชุมชน (Felt-Needs) ในการพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชน และองค์กรประชาชนคิด และตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชน และจะช่วยกันดูแลรักษาต่อไป การใช้ทรัพยากรในชุมชน (Community Natural Resource Utilize) การใช้ทรัพยากรของชุมชนร่วมกันทั้งคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ทุนทางสังคม ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล (Community and Government Capacity) เป็นการประเมินขีดความสามารถของชุมชนและของรัฐในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชน การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน (Co-Operation Between Government with People) ชุมชนจะพัฒนาได้อย่างสำเร็จจำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างคนในชุมชนกับรัฐบาลทั้งด้านงบประมาณ คน และการจัดการ การพัฒนาแบบบูรณาการ (Integrated Development) การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยทั้งความรู้จากชุมชน จากรัฐ จากภูมิปัญญาและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกันอย่างบูรณาการ ความสมดุลในการพัฒนา (Development as Equality) การทำกิจกรรมต้องเกิดความสมดุลจึงจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่มีความเป็นรูปธรรม เช่น สมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ สมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล สมดุลระหว่างวัตถุกับจิต เป็นต้น การศึกษาภาคชีวิต (Life-Long Education) ในการทำงานพัฒนาชุมชน ถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนให้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน และการพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ วิธีการ โครงการและขบวนการ

ปรัชญาการพัฒนาชุมชน

เป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ปรัชญาการพัฒนาชุมชนเกิดจากภาวะทางธรรมชาติและพฤติกรรมของมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีนักวิชาการได้นำเสนอเกี่ยวกับปรัชญาการพัฒนาชุมชนไว้หลายท่าน เช่น พันธ์ บุณยรัตพันธุ์ (2517) กล่าวว่า ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนมีหลักสำคัญดังนี้

1) บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม และอย่างบุคคลมีเกียรติในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชนผู้หนึ่ง 2) บุคคลแต่ละคนย่อมมีสิทธิและสามารถที่จะกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนไปในทิศทางที่ตนต้องการ 3) บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนะ ประพฤติปฏิบัติและพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้ 4) มนุษย์ทุกคนมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ๆ ซึ่งซ่อนเร้นอยู่ และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโต และนำออกมาใช้ได้ ถ้าพลังที่ซ่อนเร้นเหล่านี้ได้รับการพัฒนา และ 5) การพัฒนาพลังและขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชนและรัฐ นอกจากนี้ ประชญาการพัฒนาชุมชนยังสะท้อนให้เห็นลักษณะ 3 ประการที่ชุมชนมีอยู่ ได้แก่ ชุมชนมีรากฐานของการตั้งอยู่บนความมั่นคงและศรัทธาในตัวเองว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญ ประการที่สอง ความศรัทธาในความยุติธรรมในสังคม มุ่งขจัดความเหลื่อมล้ำต่ำสูง และประการที่สาม ความไม่รู้ ความต้อดถึงล้าวนเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนา (โกวิท พงงาม, 2553) ส่วนยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534) กล่าวว่า ประชญาการพัฒนาชุมชนควรประกอบด้วย ความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตัวบุคคล เพราะ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ และต้องการความยุติธรรม ปรารถนาความสุข และความยกย่องจากสังคมหรือการถูกยอมรับจากสังคม ดังนั้น บุคคลจึงมีพลังในเรื่องความคิดริเริ่มและความซ่อนเร้นอยู่ในตัวพลังเหล่านี้สามารถเติบโตได้และสามารถดึงออกมาใช้ได้หากได้รับการพัฒนาที่ดีและเหมาะสม (ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ, 2534)

จากแนวคิดและปรัชญาที่กล่าวมาในข้างต้น หากนำมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จตามมุ่งหวังในอนาคต ดังนั้น ในศตวรรษที่ 21 นักพัฒนาชุมชนจึงต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสม 10 ประการ ดังนี้

1. ควรมีจิตอาสา หมายถึง ต้องสามารถเข้าใจ เข้าถึงคนและชุมชนที่จะทำการพัฒนาให้ถ่องแท้ และแสดงบทบาทเป็นผู้กระตุ้นชุมชนและสนับสนุนชุมชน
2. การเคารพเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อเจ้า หมอยาพื้นบ้าน ฯลฯ เชื่อกันว่ามนุษย์หรือคนในชุมชนทุกคนมีศักยภาพ พร้อมทั้งความรู้ของการพัฒนาชุมชนเกิดจากประชาชนในพื้นที่
3. การคำนึงถึงศักยภาพภูมิปัญญา วัฒนธรรม ที่มีอยู่ในชุมชน ให้เชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นคือทรัพยากรที่มีคุณค่าที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ
4. หลักการพึ่งตนเองของประชาชน ต้องสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยการสร้างพลังชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน
5. นักพัฒนาต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการร่วมคิด ตัดสินใจ

วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรม หรือโครงการใดๆ ที่จะทำในชุมชน ซึ่งเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและการเรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตย

6. ต้องมีบทบาทการเป็นนักวิจัย เพราะ จะช่วยในการศึกษาและได้แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและถูกต้องอันเป็นไปตามความจริงในภาคสนามมากที่สุด

7. นักพัฒนาชุมชนต้องสามารถคิดและตัดสินใจสำหรับการแก้ไขปัญหาาร่วมกันกับชุมชน ได้อย่างมีอิสระ ปราศจากการแทรกแซงของรัฐ รัฐจะทำหน้าที่เพียงให้การสนับสนุนการทำงานภาคสนามของนักพัฒนาชุมชน

8. นักพัฒนาชุมชนต้องเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้งานพัฒนาสามารถเดินหน้าได้อย่างสร้างสรรค์ แนวการพัฒนาและการส่งเสริมชุมชนมาโอกาสและทางเลือกที่หลากหลายเพิ่มขึ้น

9. นักพัฒนาต้องมีความเป็นนักการตลาด สามารถนำสินค้าที่มีอยู่ในชุมชนออกสู่ตลาดภายนอกได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ ย่อมนำมาสู่การสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนก็จะเติบโตสูงขึ้นอันเป็นไปตามมาตรฐานของการพัฒนา

10. ต้องมีความเป็นนักประชาธิปไตย สามารถรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

ดังนั้น ภายใต้การพัฒนาชุมชนของศตวรรษที่ 21 สิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาชุมชน คือ นักพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นเสมือนฟันเฟืองสำคัญของการพัฒนาในทุกกระบวนการ นักพัฒนาชุมชนที่ดีจึงควรมีคุณลักษณะ 10 ประการ ตามที่นำเสนอข้างต้น เพื่อที่จะนำพาการพัฒนาชุมชนไปสู่ความสำเร็จได้ตามมุ่งหวังอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ภาพที่ 2 คุณลักษณะของนักพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21

แนวทางการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21

ด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ได้ทรงเล็งเห็นถึงการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสังคมไทย พระองค์จึงได้ทรงพระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนสามารถนำเอาปรัชญานี้ไปปรับใช้สำหรับการดำเนินชีวิตให้มีความสุข ภายใต้อันที่ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันและความรู้กับคุณธรรม อย่างไรก็ตาม การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ไม่ใช่เรื่องที่จะเป็นไปได้ง่าย ๆ ต้องให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกระดับ โดยอาศัยความร่วมมือจากส่วนราชการ และทุกภาคส่วนของประเทศ ผลสำเร็จของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงจะบังเกิดขึ้น คือ ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2552)

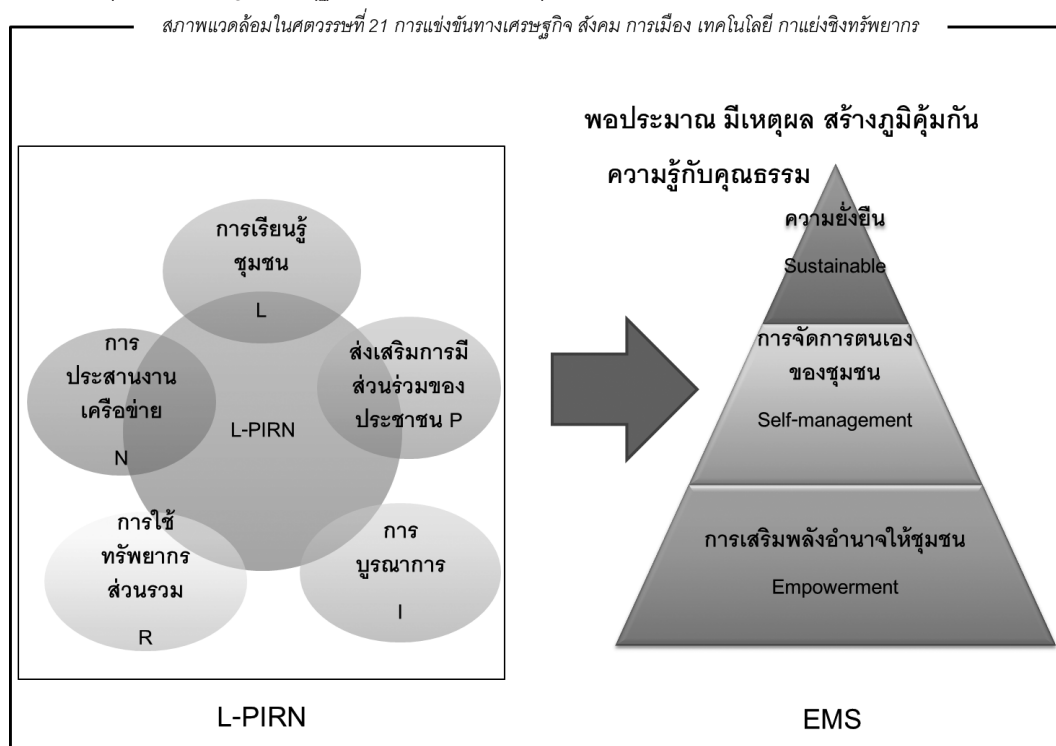
นอกจากนี้ เมื่อนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนย่อมนำไปสู่การเป็นชุมชนพึ่งตนเองหรือชุมชนจัดการตนเองได้ เสกสรรค์ สนว (2559) เพราะ ประการที่หนึ่ง ชุมชนค้นหาปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริงว่าชุมชนมีปัญหอะไร ชุมชนต้องการพัฒนาคนของชุมชนในรูปแบบใด ลักษณะใดบ้าง วิธีการค้นหาอาจจะทำให้รูปแบบของประชาคมหมู่บ้าน การทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) แล้วหาข้อสรุปร่วมกัน ประการที่สองหาแนวทางแก้ไขเมื่อสมาชิกในชุมชนทราบและเข้าใจในประเด็นปัญหาและความต้องการร่วมกัน ประการที่สามส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนมีพฤติกรรมที่ดี โดยชุมชนมีรางวัลให้เริ่มตั้งแต่การกล่าวยกย่อง การมอบประกาศนียบัตร หรือการกล่าวชื่นชมผ่านหอกระจายข่าวหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้ผู้ที่ทำความดีมีกำลังใจและเป็นแบบอย่างสำหรับคนในชุมชน ประการที่สี่จัดกลุ่มอาชีพและส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับสมาชิกเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน ประการที่ห้าการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ชุมชนให้มีความเข้มแข็งและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต โดยอาจจะเริ่มต้นจากกลุ่มคนที่สนใจในเรื่องเดียวกันมาทำกิจกรรมร่วมกันแล้วค่อยขยายวงกว้างเพิ่มขึ้นตามความเหมาะสม ในขณะเดียวกันหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 ระดับ คือ ครัวเรือน ได้แก่ ปลูกข้าวให้พอเพียงต่อการบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ กลุ่มหรือเครือข่ายเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตสินค้าหรือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม การจัดสวัสดิการให้สมาชิกภายในชุมชน การพัฒนาหรือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ควรมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพึ่งตนเอง ได้แก่ มีแผนชุมชนพึ่งตนเอง มีกิจกรรมการสะสมทุนเพื่อการประกอบอาชีพ การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง การพัฒนากลุ่มอาชีพ มีกิจกรรมเพื่อการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน การแข่งขันกีฬาต่อต้านยาเสพติดมีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงย่อมมีผลทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น ด้วยการพัฒนาด้านการศึกษา เจตคติ ความเอื้ออาทร มีคุณธรรมและศีลธรรม ฯลฯ หากทุกคนในสังคมสามารถปฏิบัติได้เช่นนี้ ย่อมช่วยยกระดับคุณภาพของตนเองและสังคมให้มีความเจริญงอกงามจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551) จากงานวิจัยเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการสร้างความเข้มแข็งชุมชน: กรณีศึกษาบ้านพุคำจาน จังหวัดสระบุรีของอุไรวรรณ ธนสถิต (2555) ชี้ให้เห็นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถูกหยิบยกมาใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบายทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) และ(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554 ได้ระบุไว้ในมาตรา 83 ไว้ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ส่วนเกษม วัฒนชัย (2552) ระบุว่า คนไทยเรากำลังอยู่ในกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ธนนิยม หรือการที่นิยมแต่เงินตรา เราต้องเปลี่ยนสถานการณ์ให้คนหันมาสร้างความเข้มแข็งกับตัวเอง ครอบครัว และชุมชน โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีบันได 3 ขั้น ได้แก่ 1) เรียนรู้ศรัทธา 2) ประยุกต์ใช้กิจกรรมจะแตกต่างกันไปใน “ภูมิสังคม” ของแต่ละแห่ง 3) กลายเป็นวัฒนธรรม “วิถีคิด” ของทุกคนเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ประเวศ วะสี (2542) การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเสริมสร้างพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนได้โดยเฉพาะในกระแสโลกาภิวัตน์ เพราะ ปรัชญานี้เป็นการให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชนและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทยได้อย่างยั่งยืน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” มีเป้าประสงค์สำคัญในการกระตุ้นสังคมให้หวนคิดและคำนึงถึงหลักการดำเนินชีวิตหรือให้หวนกลับมายึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ทันกับกระแสและแรงดลึงของสังคม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานของความมั่นคงในการดำเนินชีวิตที่ส่งผลให้พึ่งพาตนเองได้ ซึ่งแยกเป็น 5 ประการ ดังนี้ (โกวิทย์ พวงงาม, 2553 : 142 - 143) 1) ด้านจิตใจทำตนให้เป็นที่พักพิงของตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงการทำงานแบบเครือข่าย เป็นอิสระและตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมตตาธรรม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้ใช้และจัดการอย่างชาญฉลาดพร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน 4) ด้านเทคโนโลยี เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีความรวดเร็วการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้จึงควรเลือกให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ และ 5) เศรษฐกิจควรยึดหลักการลดรายจ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ บนฐานคิดของความพออยู่ พอกิน พอใช้ เพียงเท่านี้ ชุมชนก็จะ

สามารถคงอยู่ได้ภายใต้ยุคศตวรรษที่ 21 อย่างมั่นคงยั่งยืน

บทสรุป

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการที่สามารถนำมาปรับใช้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้ สำหรับการพัฒนาชุมชนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นศตวรรษที่มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี การพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีทิศทางที่เหมาะสมและถูกต้อง ชุมชนต้องรู้จักประมาณตนเอง รู้จักการใช้เหตุและผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง ทั้งนี้ การที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพจำต้องอาศัยความรู้และคุณธรรมเป็นเครื่องนำพาไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอตัวแบบของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ยุคศตวรรษที่ 21 ไว้ ดังนี้

ภาพที่ 3 สรุปตัวแบบของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายใต้ยุคศตวรรษที่ 21

จากภาพสามารถอธิบายได้ว่า ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของยุคศตวรรษที่ 21 ที่แวดล้อมไปด้านสภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการแข่งขันทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนจึงจำเป็นต้องปรับตัวเองภายใต้การนำเอาหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5 ประการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกัน และความรู้กับคุณธรรมมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ผสมกับการนำเอาแนวคิด L-PIRN เพื่อความอยู่รอด กล่าวคือ L มาจาก Learning Community ชุมชนต้องเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญเพื่อการพัฒนาคนในชุมชน พัฒนาระบบงานด้านอื่น ๆ ทุกมิติ P มาจาก People Participant การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเชื่อมั่นว่าคนมีศักยภาพทางปัญญา ทักษะ ความสามารถในการที่จะเข้าร่วม ในกิจกรรมชุมชนได้นับตั้งแต่การเสนอความเห็น การตัดสินใจ ตลอดจนการประเมินผลและตรวจสอบการทำงานในรูปแบบอื่น ๆ I มาจาก Integrate คือ การบูรณาการองค์ความรู้ คน วัสดุ และการจัดการเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล R มาจาก Resource Utilize การใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกันที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเกิดประโยชน์และความคุ้มค่าสูงสุด เนื่องจาก ทรัพยากรมีอย่างจำกัดการใช้ทรัพยากรร่วมกันต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและความเอื้ออาทร ส่วน N มาจาก Networking การสร้างความร่วมมือหรือประสานความร่วมมือแบบเครือข่าย เพราะ ในศตวรรษที่ 21 ชุมชนไม่สามารถอยู่โดดเดี่ยวได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนร่วมกัน จาก L-PIRN ก็จะนำไปสู่ EMS ดังนี้ E มาจาก Empowerment คือ การเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชนโดยการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ชุมชนจะมีความเข้มแข็ง M มาจาก Self-Management เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็งก็จะช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ ลดการพึ่งพารัฐมากขึ้น ภายใต้ความพอประมาณของแต่ละชุมชน สุดท้าย S มาจาก Sustainable คือ การนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนในทุกมิติ เช่น สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพชุมชน และเทคโนโลยี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). **แนวทางส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : บางกอกบล๊อค.
- เกษม วัฒนชัย. (2552). **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : 21 เซ็นจูรี
- โกวิทย์ พวงงาม.(2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2557). **การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์จำกัด.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำและคณะ. (2543). **เชิงปฏิบัติการ**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์
- ประเวศ วะสี. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางประชาสังคมแนวทางหลักฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิหมอชาวบ้าน.

- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. (2546). พัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. (2517). การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2560). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.chaipat.or.th/site_content/34-13/3579-2010-10-08-05-24-39.html.
สืบค้น 6 พฤษภาคม 2560.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชุมชน: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ.
ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2552). “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.”
วารสารน้ำ. 20 (2), 249-250.
- สมิทร สุวรรณ. (2554). รัฐกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา. นครปฐม : เพชรเกษมพริ้นติ้ง.
- เสกสรรค์ สนวา. (2559). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการจัดการตนเองของชุมชนอย่างยั่งยืน
: บทสะท้อนผ่านทฤษฎีทางสังคม.” รัฐศาสตร์. พฤษภาคม .64 (5).96 -107.
- อุไรวรรณ ธนสถิต. (2555). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการสร้างความเข้มแข็งชุมชน: กรณี
ศึกษากำนันผู้ดีบ้าน จังหวัดสระบุรี. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://tar.thailis.or.th/bitstream/123456789/544/1/%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%A2%207.pdf>. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2560.

การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

The Management of University Social Responsibility Based on Sufficiency Economy Philosophy

สุรศักดิ์ ชะมารัมย์¹
Surasak Chamaram¹

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน องค์กรทุกองค์การจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์กร ซึ่งหมายรวมสถาบันอุดมศึกษาด้วย โดยมหาวิทยาลัยจะต้องเข้ามามีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนในสังคม โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความคิดให้แก่สังคม รวมทั้งมีการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์การ ซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกลที่จะเกิดขึ้น อันเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์การในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข ขณะเดียวกันการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาก็จะต้องคำนึงถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งนอกจากจะมีพื้นฐานของความไม่เบียดเบียน และการไม่เอารัดเอาเปรียบสังคมจนเกินระดับความสมดุลและยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์การอย่างมีคุณค่าและมีคุณภาพ อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดความมั่นคง สมดุล และยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

Nowadays, all organizations need to be awareness on the expression of corporate social responsibility for the organizational sustainability that also includes higher education institutions. The university must plays a role in social responsibility by responding to the needs of the people in society and by acting as a think tank for the society as well as conducting internal and external activities. Taking into

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

account the social benefits at close and far levels to arise from the use of existing resources in the organization or resources outside the organization in order to coexist in a normal society. At the same time, the social responsibility management of higher education institutions must take into account the philosophy of sufficiency economy. In addition to the basis of non-persecution and not to exploit society beyond balance and sustainability. It also promotes the use of valuable resources in the organization or resources outside the organization in a valuable and quality manner that will contribute to the development of society, economy and environment in order to ensure stability, balance and sustainability.

Keywords: Management, University Social Responsibility, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

เนื่องด้วยสภาพสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีลักษณะพลวัตนับว่ามีพลังที่เชื่อมคนทั้งโลกเข้าด้วยกัน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technologies: ICTs) เป็นหนึ่งในกลไกขับเคลื่อนก่อให้เกิดแรงผลักดันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา โดยมุ่งหวังผลในเชิงบวกในการนำพาชีวิตผู้คนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็อาจก่อให้เกิดผลในเชิงลบได้เช่นกัน เพราะเป็นโอกาสในการสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมจากเรื่องราวได้และผลประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม โดยบริษัทขนาดใหญ่ที่มีทุนมากย่อมมีโอกาสได้รับผลตอบแทนสูงกว่าบริษัทรายเล็กและรายย่อย รวมถึงโอกาสจากการเอารัดเอาเปรียบแรงงาน สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อเป้าหมายของการสร้างรายได้ให้มากที่สุด เมื่อองค์การระดับประเทศได้แสดงถึงเจตจำนงและความมุ่งมั่นที่จะทำให้เกิดแรงผลักดันต่อแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility (CSR)) ในอันที่จะทำให้ประเทศสมาชิกต่างๆ ทั้งในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาสามารถนำไปใช้ปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมได้จริง (กัญญารัตน์ หงส์วรินทร์, 2555 : 87-88) การปฏิบัติตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การ (CSR) จึงได้รับความสนใจและเกิดการยอมรับมากขึ้นกว่าเดิมในปัจจุบัน อันทำให้กระแสสำนักดังกล่าวได้ส่งผลกระทบไปในทุกๆ ภาคส่วนทั้งในองค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน และองค์การภาคประชาสังคมต่างก็ให้ความสำคัญและมีการดำเนินการเพื่อให้การช่วยเหลือ และการแก้ไขประเด็นปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนแก่องค์การ

การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อความยั่งยืนขององค์การจึงถือเป็นหน้าที่ที่องค์การทุกแห่งจำเป็นต้องสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นอย่างมาก

เช่นเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาที่สังคมมีความคาดหวังสูงต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษากว่า คือ มหาวิทยาลัยในฐานะองค์การระดับอุดมศึกษาจึงไม่ควรทำหน้าที่แต่เพียงการผลิตบัณฑิต การวิจัย การบริการวิชาการต่อสังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ด้วย โดยมหาวิทยาลัยจะต้องเข้ามามีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการตอบสนองต่อความต้องการของสังคม โดยทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางความคิด (Think Tank) ให้แก่สังคม (กังสดาล เชาว์วัฒนกุล, 2558 : 31 และวัลลภา เณรวิมล, 2555 : 121) ทำหน้าที่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ (knowledge societies) ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์การที่มีการคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับใกล้ และไกลที่จะเกิดขึ้นอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์การในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข แต่ในขณะเดียวกันการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาก็จะต้องคำนึงถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นทางสายกลาง ซึ่งนอกจากจะมีพื้นฐานของความไม่เบียดเบียน และการไม่เอาเปรียบสังคมจนเกินระดับความสมดุลและยั่งยืนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์การหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์การอย่างมีคุณค่า และมีคุณภาพ อันจะก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้เกิดความมั่นคง สมดุลและยั่งยืนต่อไปได้อีกด้วย

ดังนั้น บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อต้องการวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การและความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษา และสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมตลอดทั้งการสังเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมั่นคง สมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของไทยที่อยู่บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างประสบผลสำเร็จต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การและความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษา

1. ที่มาและความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การ

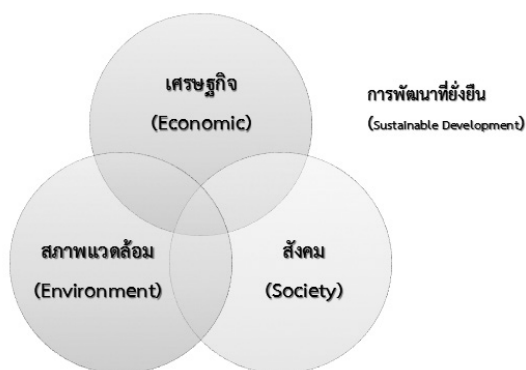
นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ซึ่งเริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนจากการประชุมสหประชาชาติ ณ กรุงริโอเดจาเนโรที่ประกาศเจตจำนงอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรในหัวข้อ The Ten Principles United

Nations Global Compact ทำให้ประเทศต่างๆ ส่งเสริมแนวคิด CSR อย่างชัดเจน ทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้ประเทศกำลังพัฒนามีความมุ่งมั่นที่จะตอบรับกระบวนการบริหารองค์การตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อยกระดับสังคมไปพร้อมกับการเติบโตด้านเศรษฐกิจ โดยใช้เป็นทางเลือกทั้งด้านกลยุทธ์และกลวิธีรวมถึงโอกาสการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งในประเทศอินเดียและประเทศไทยที่หวังให้องค์การธุรกิจในประเทศของตนให้ความสำคัญกับแนวคิดนี้เป็นสำคัญ (กัญญารัตน์ หงส์วรนนท์, 2555 : 87-88) ทั้งนี้ แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การ หรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Corporate Social Responsibility (CSR) นั้น ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้หลากหลายทั้งที่มีส่วนที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป ดังจะได้นำมาประมวลในที่นี้โดยสังเขปดังนี้

Bowen (1953, อ้างถึงใน ชูติมา วุ่นเจริญ, 2556: 145) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ในหนังสือ Social Responsibilities of the Businessman ทำให้มีนักวิชาการให้ความสนใจในประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การธุรกิจส่งผลให้ Carrol (1999) ยกย่อง Howard Bowen ว่าเป็นบิดาแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม แล้วความรับผิดชอบต่อสังคมหรือที่เรียกว่า CSR นั้นคืออะไร ส่งผลอย่างไรในธุรกิจโรงแรม ซึ่งเป็นธุรกิจการให้บริการ และมีความสำคัญเป็นอย่างมากในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย โรงแรมเป็นธุรกิจที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค ดังนั้น ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการย่อมมาจากหลายเหตุผล และความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นเป็นเหตุผลหนึ่งในการเลือกใช้บริการซึ่งมีผลต่อผลการดำเนินงานของกิจการ ต่อมา Good (1973 : 20) ได้กำหนดความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า หมายถึง คุณธรรมที่เป็นความคิดรวบยอดในความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง ควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา และสามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่ และพร้อมที่จะแสดงออกเมื่อมีเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมมากระตุ้น สอดคล้องกับที่องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน (International Organization for Standardization (ISO)) (ISO, อ้างถึงใน สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุทธาสินี, 2550 และกัญญารัตน์ หงส์วรนนท์, 2555 : 89) ได้ให้นิยามของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (CSR) ว่าหมายถึง การที่องค์การตอบสนองต่อประเด็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งที่การให้ประโยชน์หลักแก่คน ชุมชน และสังคม นอกจากนั้น ยังเป็นเรื่องของบทบาทขององค์การธุรกิจในสังคม และความคาดหวังของสังคมที่มีต่อองค์การธุรกิจ โดยจะต้องทำด้วยความสมัครใจและผู้บริหารจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยสามารถวัดผลได้ใน 3 มิติ คือ การวัดผลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกันกับ The Green Paper of the European Commission (July 2001, อ้างถึงใน R. Seminur Topal, 2009 : 2) ที่เห็นว่าเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการที่บริษัทดำเนินการบูรณาการ

ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ไว้ในการดำเนินธุรกิจและการปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสียโดยความสมัครใจ

ในส่วนของการรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การตามมุมมองของนักวิชาการในประเทศไทย เช่น จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร (2552 : 26) ได้สรุปถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การไว้ในหนังสือชื่อความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า CSR คือ แนวคิดขององค์การในการดำเนินกิจกรรม การวางแผน การตัดสินใจ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ และการดำเนินการที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยอาจสอดแทรกเรื่องนี้ไว้ในกระบวนการประกอบธุรกิจ เช่น กระบวนการผลิตหรือการบริการ การดูแลบุคลากรในองค์การและครอบครัว รวมไปถึงการดูแลชุมชนและสังคมโดยรอบ นอกจากนี้ CSR ในหลายองค์การอาจเป็นการตั้งเงื่อนไขให้กับผู้มีส่วนได้เสีย อันหมายถึงลูกค้า คู่ค้า ผู้ลงทุน รัฐบาล และองค์การพัฒนาชุมชน ร่วมกันดูแลรับผิดชอบต่อสังคมด้วย การพัฒนาในรูปแบบ CSR นี้ถือได้ว่าเป็นการบูรณาการการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบันที่ได้รับความนิยมจากทั่วทุกมุมโลก

ภาพที่ 1 แสดงการบูรณาการการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน
กับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
ที่มา: จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร (2552 : 26)

ในเวลาต่อมา วัลลภา เฉลิมวงศาเวช (2555 : 117) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การว่าถือว่าเป็นพันธกิจหลักอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่ว่ากิจกรรมหลักที่องค์กรจัดทำขึ้นเพื่อตอบสนองต่อประเด็นในการให้บริการด้านสังคมหรือดำเนินพันธกิจขององค์การในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) องค์กรจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

เนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนควบคู่กันไป เช่นเดียวกัน กับดุซงกี วรรณมธุฎ (2556 : 226) ได้ให้ความหมายของควมรับผิดชอบตอสังคมขององคการ ว่าการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองคการที่คำนึงถึงผลกระทบตอสังคมทั้งในองคการและ ในระดับใกล้และไกลดว้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองคการหรือทรัพยากรจากภายนอกองคการใน อันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

จากที่ได้ห้บยบแวนคิดและมุมมองของนักวิชาการที่มีต่อควมรับผิดชอบตอสังคมของ องคการนั้น สามารถสรุปได้ว่า ควมรับผิดชอบตอสังคมขององคการ (Corporate Social Responsibility : CSR)) หมายถึง การที่องคการมีการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองคการ ซึ่งคำนึงถึงผลประโยชน์ตอสังคมทั้งในระดับใกล้ และไกลที่จะเกิดขึ้นอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรที่ มีอยู่ในองคการหรือทรัพยากรจากภายนอกองคการในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็น ปกติสุข

2. ความสำคัญของควมรับผิดชอบตอสังคมขององคการ

ควมรับผิดชอบตอสังคมขององคการก่อให้เกิดประโยชน์ตอองคการทั้งในระยะสั้นและ ระยะยาว ทั้งในแบบที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ และทั้งภายในและภายนอกองคการ ดังนี้คือ 1) ควมรับผิดชอบตอสังคมสร้างความไว้วางใจแก่ผู้มีส่วได้ส่วเสีย ความไว้วางใจเป็นรากฐาน สำคัญในการทำธุรกิจ ถ้าลูกค้าไว้วางใจบริษัท ลูกค้าก็จะใช้สินค้าและบริการด้วยความปลอดโปร่งโล่ง ใจ มีความจงรักภักดีต่อแบรนด์ องคการสามารถวางตำแหน่งทางการตลาดของแบรนด์ได้อย่างที่ ต้องการ โดยมีกิจกรรม CSR เป็นตัวสนับสนุนความน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนั้น ภาพพจน์ของ องคการที่มีควมรับผิดชอบตอสังคมก็จะมีควมแข็งแกร่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ลอกเลียนได้ยาก เพราะต้อง ใช้เวลาในการพัฒนาขึ้นมา 2) องคการที่มีควมรับผิดชอบตอสังคมจะทำให้พนักงานที่ทำงานอยู่ เห็นถึงควมจริงใจขององคการที่มีต่อสังคม ไม่น่าไหวหลังหลอก พนักงานก็มีควมสบายใจในการ ที่จะทำหน้าที่อย่างเต็มควมสามารถ และมีความภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกหนึ่งขององคการ ทำให้องคการสามารถที่จะคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ควมสามารถมาร่วมงานได้ง่ายขึ้น และทำให้ ต้นทุนขององคการลดลง 3) ในแง่ของผู้ถือหุ้น นักลงทุนหรือเจ้าของกิจการ CSR จะทำให้ราคาหุ้น มีเสถียรภาพและมีส่วล้ามูลค่าหุ้นในอัตราที่สูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ย เนื่องจากเป็นที่ต้องการของ นักลงทุน ปัจจุบันเม็ดเงินลงทุนในธุรกิจที่มี CSR ซึ่งเรียกกันเฉพาะว่า SRI (Socially Responsible Investment) นั้น มีมูลค่าเกินสองล้านเหรียญ และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เป็นโอกาสที่องคการ สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะทำให้อัตนทุนทางการเงินมีแนวโน้มที่ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ของตลาด และ 4) ในภาพรวมแล้ว องคการที่มีควมรับผิดชอบตอสังคมย่อมมีส่วช่วยเหลือ

เศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองได้ องค์การที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมย่อมไม่ทำให้เกิดความเสียหายในเรื่องต่างๆ เช่น การใช้ส่วนผสมที่ไม่เป็นพิษภัย ไม่ปนเปื้อนอย่างในกรณีของเมลามีนที่มีการปนเปื้อนเข้าไปในอาหาร ทำให้ภาพรวมทางด้านอาหารของประเทศจีนเสียหายมหาศาล (พิพัฒน์ นนทนาธรณ์, 2553 : 15-16)

3. แนวทางและระดับของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การ

Koler (2005, อ้างถึงในทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ (2551 : 121-122) ได้แบ่งแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมเป็น 2 แนวทางหลักที่สำคัญคือ 1) แนวทางแบบดั้งเดิม (Traditional Approach) เกิดขึ้นก่อนทศวรรษ 1990 โดยแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมเกิดจากกระแสการกดดันจากภายนอก ดังนั้น องค์การจึงต้องทำดีเพื่อให้ดูดี (doing good to look good) จึงมีการบริจาคเงินหรือช่วยเหลือกลุ่มต่างๆ แต่พันธะผูกพันที่เกิดขึ้นเป็นเพียงระยะสั้น และตามความต้องการของผู้บริหาร และทิศทางของคณะกรรมการบริหารมากกว่าจะเป็นเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ขององค์การ เมื่อประเมินผลการดำเนินการในแนวทางแบบดั้งเดิม จึงพบว่าผลที่มีต่อสังคมจึงมีน้อยมาก และไม่เป็นระบบ และ 2) แนวทางแบบใหม่ (The New Approach) ซึ่งเป็นการเพิ่มความปรารถนาในการทำให้ดีและทำดี (doing well and doing good) โดยเลือกประเด็นที่สอดคล้องกับค่านิยมของบริษัท หรือการดำเนินการที่สนับสนุนเป้าหมายของบริษัท หรือเลือกเรื่องที่สัมพันธ์กับผลิตภัณฑ์หลักและตลาดหลักทรัพย์ของบริษัท เพื่อเพิ่มโอกาสในการเพิ่มส่วนแบ่งตลาด การเข้าถึงตลาด และการสร้างเอกลักษณ์ของแบรนด์

ส่วนในประเด็นระดับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การในมุมมองของ Carroll นั้นจะประกอบด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การใน 4 ชั้น กล่าวคือ 1) ความรับผิดชอบต่อสังคมทางเศรษฐศาสตร์ (Economic responsibility) เป็นการรับผิดชอบต่อพื้นฐานในการสร้างกำไรให้กับผู้ถือหุ้น และเพื่อให้องค์การเติบโต โดยการผลิตสินค้าและบริการตามที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด และราคาที่สมเหตุสมผล ตลอดจนการจ้างพนักงานด้วยค่าจ้างที่เหมาะสม เพื่อนำมาขายเพื่อให้เกิดกำไรแก่เจ้าของกิจการ 2) ความรับผิดชอบต่อสังคมทางด้านกฎหมาย (Legal responsibility) เป็นการดำเนินกิจการไปตามครรลองของกฎหมายและกฎข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งการกระทำบางอย่างอาจไม่ผิดกฎหมายแต่ต้องการควรกระทำหรือไม่ก็นั่นขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบต่อสังคมของผู้บริหารองค์การนั้น ๆ ในขณะเดียวกันองค์การเองยังถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือข้อกำหนดที่ออกโดยภาครัฐ ตลอดจนเคารพกฎและกติกาในการดำเนินธุรกิจ 3) ความรับผิดชอบต่อสังคมทางจริยธรรม (Ethical responsibility) เป็นความรับผิดชอบต่อสังคมที่นอกเหนือไปจากการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยคำนึงถึงเกี่ยวกับมาตรฐาน บรรทัดฐาน และความคาดหวังที่สะท้อนถึงความเอาใจใส่ในลูกค้า พนักงาน และสังคม ด้วยการทำสิ่งที่ถูกต้อง ยุติธรรม และหลีกเลี่ยงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับคน และธรรมชาติ ตลอดจน

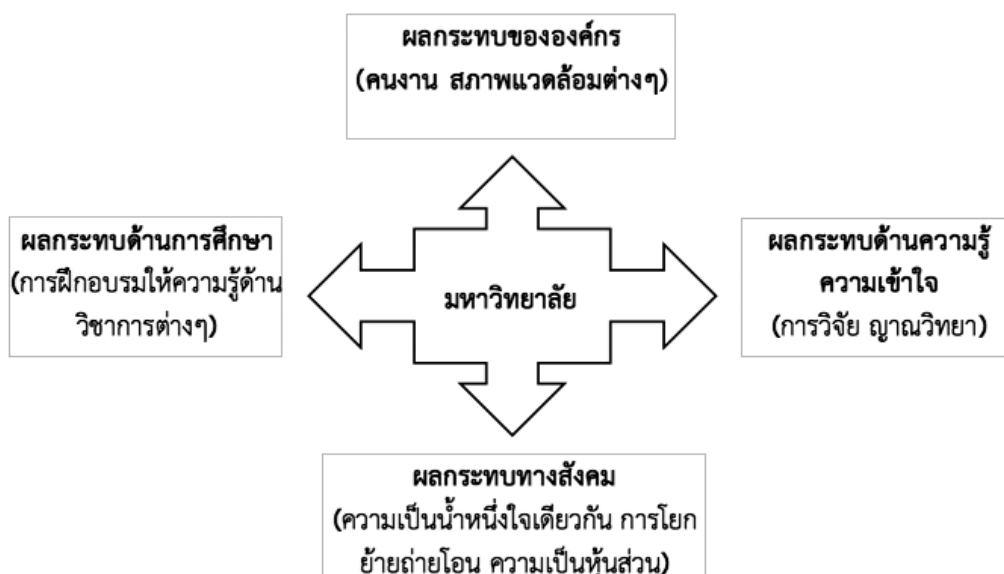
เคารพและปกป้องสิทธิของผู้มีส่วนได้เสีย และ 4) ความรับผิดชอบต่อด้านสาธารณะ (Philanthropic responsibility) เป็นการแสดงออกขององค์กรในการตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมที่จะให้องค์กรที่เป็นพลเมืองดี ซึ่งเป็นความรับผิดชอบต่อองค์กรจะตอบแทนต่อสังคมในรูปแบบของเงินและเวลา และปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยความสมัครใจ เช่น การสนับสนุนด้าน การศึกษา และการบริจาคหรือช่วยเหลือสังคม (Carroll, 1991, อ้างถึงใน กังสดาล เชาววัฒนกุล, 2558 : 32-33 และสิริภักตร์ ศิริโท และวรางคณา นิลสุวรรณ (2557 : 22-23)

4 แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษา

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หรือ Corporate Social Responsibility (CSR) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่องค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญ ในส่วนสถาบันอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัยนั้น กล่าวได้ว่าแนวคิด CSR ปรากฏในการประชุมระดับโลกด้านการอุดมศึกษา (World Conference on Higher Education: WCHE) เมื่อวันที่ 5-8 กรกฎาคม ค.ศ. 2009 ณ สำนักงานใหญ่องค์การยูเนสโก กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เรื่องบทบาทของสถาบันอุดมศึกษา ในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development) ทั้งนี้ เพราะสังคมมีความคาดหวังสูงต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษากว่าคือ มหาวิทยาลัยในฐานะองค์กรระดับอุดมศึกษาจึงไม่ควรทำหน้าที่แต่เพียงการผลิตบัณฑิต การวิจัย และการบริการวิชาการต่อสังคมแต่เพียงเท่านั้น หากแต่มหาวิทยาลัยจะต้องแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ด้วย (กังสดาล เชาววัฒนกุล, 2558: 31) ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยเป็นความสามารถของมหาวิทยาลัยในการเผยแพร่และดำเนินการตามหลักเกณฑ์และค่านิยมทั่วไปโดยใช้ 4 ขั้นตอนหลักคือ การจัดการ การเรียนการสอน การวิจัย และการให้บริการด้านการศึกษา การถ่ายทอดความรู้ตามหลักการทางจริยธรรมและธรรมาภิบาล การเคารพสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมทางสังคม และการส่งเสริมคุณค่า ซึ่งการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยจะมีผลกระทบโดยตรงต่ออนาคตในโลกแห่งการฝึกอบรมเพื่อสร้างควมมีวิชาชีพและผู้นำ แต่ยังเป็นตัวแสดงทางสังคมที่คอยส่งเสริมการศึกษาของนักศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางสังคมภายนอก ตลอดจนทำให้ความรู้สามารถเข้าถึงได้ทั้งหมด (Giuffrè and E. Ratto, 2014 : 233)

สำหรับผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมีอยู่อย่างน้อย 4 ลักษณะคือ 1) ผลกระทบขององค์กร (organizational impacts) เป็นผลกระทบภายในองค์กร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัย ได้แก่ คนงาน สภาพแวดล้อมต่างๆ เป็นต้น 2) ผลกระทบด้านการศึกษา (educational impacts) เป็นผลกระทบทางวิชาการซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่ประชาชน ได้แก่ การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

3) ผลกระทบด้านความรู้ความเข้าใจ (cognitive impacts) เป็นผลกระทบทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ ได้แก่ การวิจัย ญานวิทยา เป็นต้น และ 4) ผลกระทบทางสังคม (social impacts) เป็นผลกระทบจากภายนอกองค์กรที่กระทบต่อสังคมโดยทั่วไป ได้แก่ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การโยกย้ายถ่ายโอน ความเป็นหุ้นส่วน เป็นต้น ดังรายละเอียดที่ปรากฏตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่มีต่อมหาวิทยาลัย

ที่มา: François Vallaëys (2013 : 91-92)

อันเนื่องมาจากผลกระทบด้านต่าง ๆ ที่มีต่อมหาวิทยาลัยดังกล่าว จึงทำให้มหาวิทยาลัยจะต้องมีบทบาทในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ตอบสนองความต้องการของสังคม ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมความคิด (Think Tank) ให้แก่สังคม ทำการสื่อสารกับสังคมในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่นักวิชาการที่สังคมจับต้องไม่ได้และเป็นผู้เชี่ยวชาญในสังกัดขององค์การธุรกิจแต่เพียงเท่านั้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีการให้รางวัลกับมหาวิทยาลัยที่มีการดำเนินงานดีเด่นในการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ ควรมีการจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาตระหนักถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มหาวิทยาลัยจะต้องให้ความสนใจกับประเด็นในเรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและช่วยลดปัญหาการเสียเปรียบทาง สังคมด้วย โดยการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การทางด้านธุรกิจ (CSR) กับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (University Social Responsibility : USR)

จะแตกต่างกันในรายละเอียดของการดำเนินกิจการ สำหรับรายละเอียดของความแตกต่างดังที่แสดงในตารางต่อไปนี้ (วัลลภา เกลิมวงศาเวช, 2555 : 121)

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์การทางด้านธุรกิจ (CSR) กับ ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (University Social Responsibility : USR)

Corporate Social Responsibility - CSR	University Social Responsibility - USR
- การกำกับดูแลกิจการที่ดี - การประกอบธุรกิจด้วยความเป็นธรรม - รับผิดชอบต่อผู้บริโภค - พัฒนาชุมชนดูแลสิ่งแวดล้อม	- ตอบสนองความต้องการของสังคม - สื่อสารกับสังคมและรับใช้สังคม - ความเสมอภาคในโอกาสการเข้าถึงอุดมศึกษา - ลดปัญหาความเสียเปรียบในสังคม

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2552, อ้างถึงใน วัลลภา เกลิมวงศาเวช, 2555 : 121)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา (USR) ที่มีการวิจัยในการศึกษาที่ผ่านมาก่อนหน้านี้มีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป แต่มุมมองที่น่าสนใจและสอดคล้องกับเงื่อนไขของบริบทมหาวิทยาลัยของไทยของเราเป็นอย่างดี สะท้อนให้เห็นได้จากงานศึกษาของ จอย ทองหล่อสี (2557) ซึ่งได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ชุมชน พันธกิจ สังคม และธรรมาภิบาล ลักษณะและขอบข่ายตัวบ่งชี้ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ Input – Process – Output วัตถุประสงค์การก่อตั้งสถาบัน พันธกิจ และความต้องการของสังคม ในแง่ของตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทย ประกอบด้วย 7 ได้แก่ 1) การดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม 2) การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม 3) การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม 4) การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม 5) การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม 6) การบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 7) จริยธรรมทางวิชาการ ทั้งนี้ โดยสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้สำหรับการวางแผนเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของแต่ละสถาบัน โดยการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา พัฒนารายยุทธศาสตร์การดำเนินการบนพื้นฐาน 7 องค์ประกอบ 63 ตัวบ่งชี้ กำหนดค่าน้ำหนักตาม

ความเหมาะสม ตรวจสอบติดตามภายใน และจัดทำรายงานการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

การส่งเสริมเพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุความรับผิดชอบต่อสังคมในสถาบันอุดมศึกษานั้น วัลลภา เฉลิมวงศาเวช (2555 : 121) ได้ทำการสรุปตอกย้ำให้เห็นว่า เมื่อกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา (USR) มหาวิทยาลัยมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างทุนให้แก่สังคมและประเทศชาติใน 2 ประการคือ 1) ทุนทางปัญญา (Knowledge Capital) หมายถึง การสร้างองค์ความรู้ที่มาจากการรวบรวม ค้นคว้า วิจัย หาความจริงจากธรรมชาติ และ 2) ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง การผลิตผู้รู้ที่มีคุณภาพที่จะสะท้อนให้เห็นถึงทุนมนุษย์ที่มีความรู้และทักษะในการที่จะช่วยเหลือและพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ดังนั้น หากมหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นองค์กรหนึ่งของประเทศสามารถสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมได้ และเป็นเสาหลักในการที่จะนำพาประเทศไปสู่ความยั่งยืนได้แล้วนั้น มหาวิทยาลัยจะต้องเร่งการสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมที่ต้องเริ่มจากตัวบุคคลไปสู่สถาบัน องค์กร หากมหาวิทยาลัยสามารถสร้างเยาวชนรุ่นใหม่ให้มีจิตวิญญาณของความรับผิดชอบต่อสังคมและรวมกันเป็นกลุ่มจนกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริงได้ ประเทศไทยจะมีทุนทางปัญญาที่สามารถสร้างทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพและนำพาประเทศไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสืบไป

ความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในการบริหารจัดการองค์กรใด ๆ ก็ตามเพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความพอเพียง ความสมดุล และความยั่งยืน รวมตลอดทั้งเกิดประโยชน์สุข ความสุขของสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นผลเป็นจริงได้นั้น จำเป็นที่ผู้บริหารขององค์กรทั้งหลายควรที่จะต้องน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) อันเป็นปรัชญาที่เกิดขึ้นบนภูมิสังคมของประเทศไทย ซึ่งทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดระยะเวลายาวนานกว่า 30 ปี มาปรับใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็ง ความสมดุล ความมั่นคงและความยั่งยืนให้เกิดขึ้นแก่องค์กร ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับองค์กร

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ถือเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางทางสายกลางในการดำเนินชีวิต ตลอดจนการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคส่วนของเศรษฐกิจโดยไม่จำเป็นต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคเกษตร หรือภาคชนบทเท่านั้น แต่เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนสามารถก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

เป็นอย่างดี ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความหมายกว้างขวาง ซึ่งประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ห่วง 2 เงื่อนไขกล่าวคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวที่กำกับด้วยเงื่อนไขของความรู้อะไรและคุณธรรม มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : 7-8)

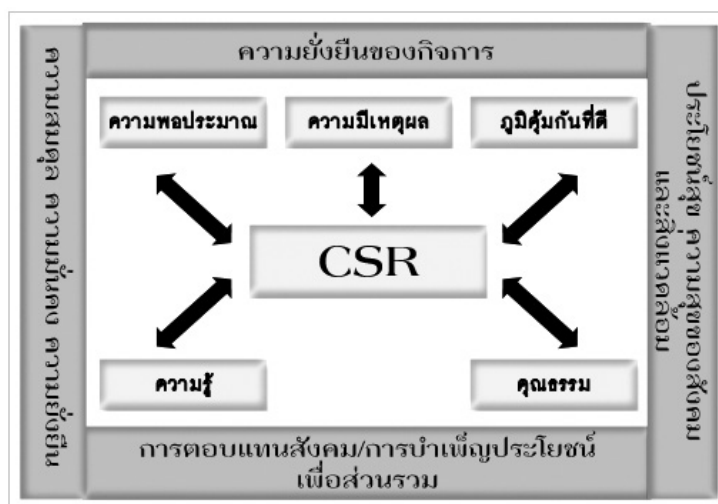
ประการแรกคือ ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเองสังคมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ขณะที่ประการที่สองคือ ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรมและวัฒนธรรมที่พึงงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง “รู้จุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสอุปสรรค” และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ “รู้เขา รู้เรา รู้จักเลือกนำสิ่งที่ดีและเหมาะสมมาประยุกต์ใช้” ส่วนอีกประการต่อมาคือ ภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยง ปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอนั้นจะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตน ดังนี้คือ ความรู้ ทั้งนี้บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ต้องนำระบบคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต มาประพฤติปฏิบัติก่อน โดยเริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอน ศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิตขัดใจของตนเอง และคุณธรรม โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนเป็นร่มใหญ่ที่ครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของบรรดางค์การทั้งหลาย ซึ่งสามารถช่วยให้เกิดผลดีต่อการดำเนินกิจการขององค์กรต่าง ๆ มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หลักความพอประมาณคือ ช่วยทำให้องค์การต่าง ๆ ดำเนินกิจกรรมอย่างเกิดความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตน มีการดำเนินงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เป็นระบบ และไม่รีบร้อนโดยมุ่งหวังให้เกิดผลอย่างรวดเร็ว และไม่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนสังคม นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมการผลิตและการบริหารสินค้าของชุมชนที่กิจการให้ความช่วยเหลือให้มีความเหมาะสมกับความต้องการตลาด รวมตลอดทั้งมีการคำนึงถึงการให้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ฟุ่มเฟือย ขณะที่หลักความมีเหตุผลคือ ทำให้องค์การมีการดำเนินกิจกรรมด้วยความสมัครใจและเข้าใจถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในทางบวกตามมา มิใช่เพราะการเรียกร้องจากสังคม ตลอดจนมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และสามารถตรวจสอบได้ ส่วนหลักภูมิคุ้มกันที่ดีคือ การที่องค์กรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็ง ความมั่นคง ความ

สมดุล และความยั่งยืนให้ทั้งกิจการ ชุมชน และสังคม เช่น ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาของพนักงาน และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อผนึกกำลังทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมา

และนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ในส่วนที่เกี่ยข้องกับเงื่อนไขของความรู้คือ องค์กรจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้อยู่ตลอดเวลาด้วยวิธีการที่ถูกต้อง เช่น การถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ตลอดจนความเชี่ยวชาญให้กับบุคลากร การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรของหน่วยงานมีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรมีกระบวนการคิด วิเคราะห์และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน และการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ตัดสินใจแก้ปัญหการปฏิบัติงานร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมตลอดทั้งการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ขยายออกไปในวงกว้าง และอย่างต่อเนื่องโดยไม่รู้จักจบสิ้น สำหรับเงื่อนไขของคุณธรรมคือ องค์กรจะต้องคำนึงถึงการส่งเสริมบุคลากรและสังคมที่เกี่ยข้องทุกระดับให้พัฒนาคุณธรรมเพื่อให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพขององค์กร และสังคม การดำเนินกิจการด้วยความซื่อสัตย์ ส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งมั่นทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมแห่งการแบ่งปัน และสังคมแห่งความรัก ความสามัคคี เพื่อจะทำให้องค์กรสามารถดำเนินกิจการอย่างความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในที่สุด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหากผู้บริหารองค์กรได้มีการยึดถือการปฏิบัติตามแนวทางความรับผิดชอบ ต่อสังคมขององค์กรที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ย่อมจะทำให้เกิดความสมดุล ความมั่นคง และความยั่งยืนทั้งต่อกิจการ ชุมชน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างสูงสุดด้วย ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย (2555 : 27)

แนวทางการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้นว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรมีความสัมพันธ์กันกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างมาก โดยที่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นเครื่องมือที่คอยสนับสนุนให้การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่าง ๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดความพอเพียง ความสมดุล และความยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามประเด็นการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปัจจุบันยังคงมีองค์ความรู้ที่มีข้อจำกัดเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้นเพื่อเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของไทยที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างประสบผลสำเร็งนั้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยปัจจัยด้านสถาบันอุดมศึกษา และปัจจัยด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถาบันอุดมศึกษา โดยผู้บริหารระดับอุดมศึกษาจะต้องคำนึงและให้ความสำคัญกับ

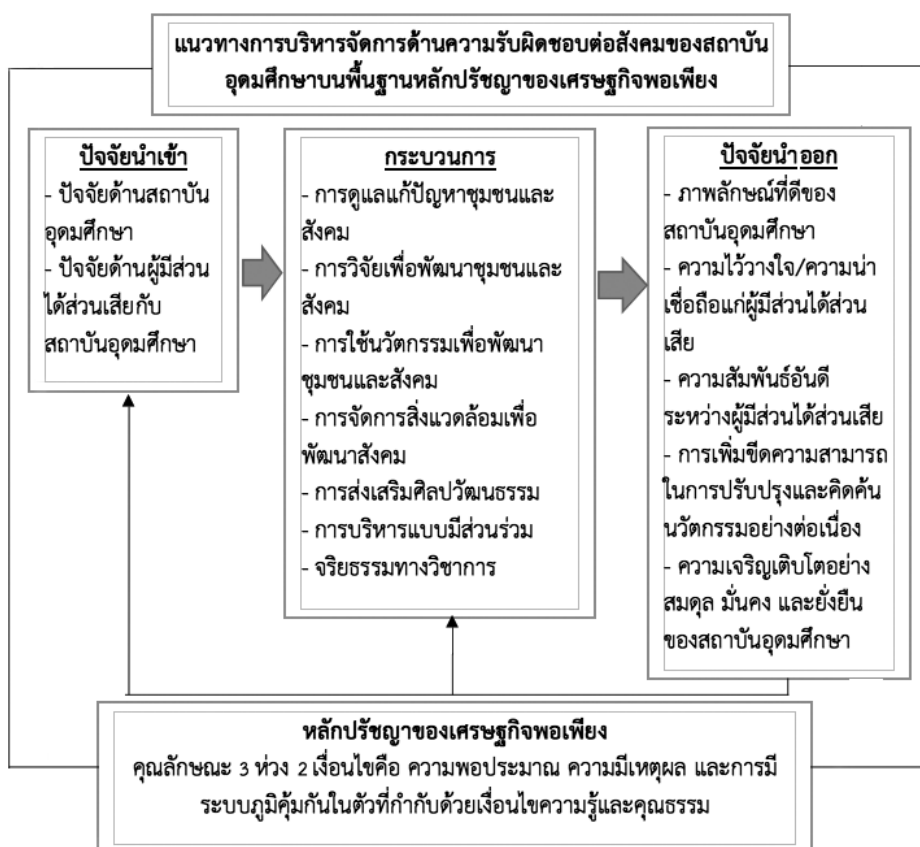
ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานทั้งหมด อีกทั้งจะต้องคอยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือจากทั่วทั้งหน่วยงานอีกด้วย เพื่อสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานทุกกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเป็นธรรม และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การสร้างความพร้อมดังกล่าวผู้บริหารควรมีการเริ่มดำเนินการนับตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มแรกของกระบวนการดำเนินงาน นั้นหมายความว่ามีการกำหนดความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และนโยบาย และแผนกลยุทธ์ พร้อมทั้งกำหนดโครงสร้างการบริหาร โดยแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่ความยั่งยืน นอกจากนี้ ก็ควรมีการดำเนินงานด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง เพื่อมิให้เกิดผลกระทบ รวมทั้งมีการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชนและสังคมในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงาน

2. ด้านกระบวนการ ประกอบด้วยการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงใน 7 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม ได้แก่ สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถาบันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การแสดงออกถึงความใส่ใจดูแลชุมชนรอบ ๆ สถาบัน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยการบูรณาการด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น 2) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ได้แก่ การดำเนินการวิจัยโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การนำปัญหาของชุมชนมาเป็นโจทย์ในการทำงานวิจัย การมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อตอบสนองชุมชนตามความจำเป็นของชุมชน เป็นต้น 3) ด้านการใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม ได้แก่ มีการนำเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ไปให้ความรู้แก่ชุมชน มีการจัดโครงการฝึกอบรม เพื่อให้ความรู้กับสังคมภายนอกสถาบัน มีการนำเทคโนโลยีไปถ่ายทอดให้กับชุมชน เป็นต้น 4) ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม ได้แก่ มีแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีระบบตรวจประเมินด้านการบริหารจัดการ และมีระบบบำบัดสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานสากล เป็นต้น 5) ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ มีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการเพื่อสืบทอดความเป็นวัฒนธรรมของชาติ มีโครงการหรือกิจกรรมที่แสดงถึงการทำนุบำรุงและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของชาติ รวมทั้งมีความเสมอภาคในการดำเนินงานด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น การบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การกำหนดขอบเขตพื้นที่ชุมชนที่สถาบันจะดูแลรับผิดชอบอย่างเหมาะสม มีแผนการสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ และมีการกำหนดแผนความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งระยะสั้นและระยะยาว เป็นต้น และ 7) จริยธรรมทางวิชาการ ได้แก่ มีกระบวนการวัดประเมินผลการศึกษาในระดับรายวิชาที่โปร่งใส มีการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษา และมีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นด้วยความสมัครใจ เป็นต้น (จอย ทองกล่อมสี, 2555) ทั้งนี้ การประยุกต์หรือปรับใช้ให้ดำเนิน

ถึงเกิดความเหมาะสมและสอดคล้องตามอัตลักษณ์ของสถาบันอุดมศึกษาของไทยแต่ละแห่งด้วย

3. ด้านปัจจัยนำออกหรือผลลัพธ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีของสถาบันอุดมศึกษา เกิดความไว้วางใจ/ความน่าเชื่อถือแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ช่วยการเพิ่มขีดความสามารถในการปรับปรุงและคิดค้นนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดความเจริญเติบโตอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษา

เมื่อกล่าวโดยสรุป แนวทางการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแสดงได้ตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงแนวทางการบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษา บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทสรุป

การบริหารจัดการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นเรื่องที่ผู้บริหารระดับอุดมศึกษาจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากผู้คนในสังคมจำนวนมากได้ตั้งความคาดหวังสูงต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในเบื้องต้นในการสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมจนเกิดการเรียนรู้และเกิดความยินยอมร่วมกัน นอกจากนี้ ผู้บริหารจะต้องบริหารงานอย่างมีธรรมาภิบาลโดยอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงานด้านต่าง ๆ อย่างบูรณาการบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การดูแลแก้ปัญหาชุมชนและสังคม การวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาสังคม การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม การบริหารแบบมีส่วนร่วม และจริยธรรมทางวิชาการ รวมทั้งจะต้องมีความมุ่งมั่นสร้างสรรค์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากร เพื่อช่วยให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการปรับปรุงและคิดค้นนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งกลายเป็นทุนมนุษย์ที่ทรงคุณค่า เป็นบุคคลผู้มีความรู้และทักษะในการที่จะช่วยเหลือและพัฒนามหาวิทยาลัยให้กลายเป็นหน่วยงานที่มีภาพลักษณ์ที่ดี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับหน่วยงานจนสามารถสร้างความไว้วางใจหรือน่าเชื่อถือสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรมที่เกิดขึ้นได้จริง และเกิดความเจริญเติบโตอย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กังสดาล เชาววัฒนกุล. (2558). “พฤติกรรมการทำงานของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม.” วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น. 8(2): 30-40.
- กัญญารัตน์ หงส์วรรณ. (2555). “การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม: กลยุทธ์และโอกาสขององค์กรธุรกิจประเทศกำลังพัฒนาในสังคมพลวัต.” วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์. 6(2): 83-112.
- คณะกรรมการกลุ่มความร่วมมือทางวิชาการเพื่อพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนและการวิจัยด้านบริหารธุรกิจแห่งประเทศไทย. (2555). แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ. กรุงเทพฯ : บริษัท เมจิกเพรส จำกัด.

- จิรประภา อัครบวร และประยูร อัครบวร. (2552). **ความรับผิดชอบต่อสังคม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์ (1996) จำกัด.
- จอย ทองกล่อมสี. (2555). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาไทยตามหลักธรรมาภิบาล**. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุติมา วุ่นเจริญ. (2556). “ความรับผิดชอบต่อสังคมกับธุรกิจโรงแรม.” **วารสารวิทยาการจัดการ**. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 30(1): 143-158.
- ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2551). **เครื่องมือการจัดการ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รัตนไตร.
- พิพัฒน์ นนทนาธรณ์. (2553). **การจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร การสร้างข้อได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : ธิงค์ บิรอนด์ บุ๊คส์ จำกัด.
- วัลลภา เณลิมวงศาเวช. (2555). “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรอุดมศึกษา.” **วารสารนักบริหาร**. 32(4): 116-122.
- สิริภักตร์ ศิริโท และวรางคณา นิลสุวรรณ. (2557). “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรและการตัดสินใจซื้อรถยนต์ของบริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด.” **วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานครปริทัศน์**. 4 (2): 21-31.
- สุทธิศักดิ์ ไกรสรสุธาสิณี. (2550). **ความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) เกื้อกูลผูกพันมั่งคั่งและยั่งยืน**. กรุงเทพฯ : เจริญการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- François Vallaes. (2013). University social responsibility: a mature and responsible definition. [Online]. Available : http://www.suninetwork.org/files/ii.4_1.pdf. Retrieved May 22, 2017.
- Good, C. V. (1973). **Dictionary of education**. New York. McGraw-Hill.
- Giuffré, Lidia and E. Ratto, Silvia. (2014): “A New Paradigm in Higher Education: University Social Responsibility (USR).” **Journal of Education & Human Development**, 3(1) : 231-238.
- R. Seminur Topal. (2009). CSR in Universities around the World. [Online]. Available : <http://www.socialresponsibility.biz/discuss2.pdf>. Retrieved May 22, 2017.

บทบาทของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทย

Role of Sufficiency Economy Philosophy on Thailand Reform

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี¹ จินตกานต์ สุธรรมดี²

Chatnarongsuk Suthamdee¹, Chintakan Suthamdee²

บทคัดย่อ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานพระราชดำริเพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ โดยมีหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันได้นำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิดเพื่อการปฏิรูปประเทศเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง โดยนำไปใช้วางรากฐานในตัวแบบการขับเคลื่อนความมั่นคงมั่งคั่งของประเทศไทยภายใต้รูปแบบ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา “โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่” สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อม ๆ กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ไปสู่ SMEs ที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาการบริการที่สร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง และการพัฒนาแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีทักษะสูงโดยมุ่งเน้นความพออยู่พอกินเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากก่อน ดังนั้นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ : บทบาท เศรษฐกิจพอเพียง การปฏิรูป ประเทศไทย

Abstract

“Sufficiency Economy” is the philosophy that His Majesty King Bhumibol Adulyadej has given his royal initiative to guide the way of life for Thai people for a long time since the economic crisis. The self-reliant concept is to ensure the

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

sufficiency of the majority of people. By the modesty principle. Consideration of reason To build a good immunity in orde to survive. And be able to live sustainably and sustainably under globalization and change.

Therefore, the current development strategy of Thailand has adopted the philosophy of sufficiency economy as a concept for the reform of the country to support change. By using the foundation of Thailand's wealth-driving model under the theme "Thailand 4.0" or "Thailand 4.0", focusing on the use of innovation and technology to help develop. "The agricultural sector is still the main axis. Instead, it will transform traditional agriculture into modern agriculture. "Create a Smart Farmer and encourage more entrepreneurs as well as the development of small and medium enterprises (SMEs) where the state provides assistance to SMEs. High potential Development of relatively low value-added services to high value-added services. And the development of low-skilled workers to highly skilled workers, focusing on enough to eat to strengthen the foundations first. Sufficiency philosophy therefore plays an important role in Thailand's current reforms that will lead to sustainable and balanced growth.

Keyword : Role, Sufficiency Economy, Reform, Thailand

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวาย พระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวน จิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า "การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ ให้ มีความพอเพียงกับตนเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะผลิต อาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความ พอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกล เท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนักจึงอาจกล่าวได้ว่าคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง "จากพระราชดำรัสดังกล่าวพอสรุปความหมาย ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นแนวทางการดำรงชีวิตและ การปฏิบัติตนของคนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐบาล เพื่อการบริหารและพัฒนาประเทศให้ดำเนินไป

ในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึงความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้อง มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและ ภายในด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวัง อย่างมีคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

วิสัยทัศน์และแนวทางการพัฒนาประเทศไทยสู่ปี พ.ศ.2571 มีสาระสำคัญ คือ การกลับ เข้าสู่ทิศทางการพัฒนามนุษยชาติของสังคมไทยที่อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศที่ต้องอยู่บนพื้นฐานของ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อลดความเสี่ยง สร้างภูมิคุ้มกัน นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ทั้งใน ระดับปัจเจกชน ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ด้วยการพัฒนาใน ทุกมิติจะต้องอยู่ภายใต้หลักการของความพอประมาณมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คน ชุมชน สังคม ต้องมีความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) และมีคุณธรรม (ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน) ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และมีการกำหนดพันธกิจที่จะต้องมีการพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์บนหลักการของการนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา เมื่อพิจารณาจากวิสัย ทัศน์การพัฒนาประเทศไทย วิสัยทัศน์การวิจัย ผลจากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับ องค์ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าแนวโน้มการกำหนดยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในอนาคต ประกอบด้วย 1) การปรับบทบาทของ ภาคราชการ องค์กรส่วนท้องถิ่น การศึกษาระดับอุดมศึกษา และภาคธุรกิจ 2) การพัฒนากระบวน ยุทธศาสตร์โดยการมีส่วนร่วม และ 3) การสร้างและพัฒนาภาคีร่วมเป็นเครือข่าย สำหรับประเด็นการ วิจัยในอนาคต คือ การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคองค์กรส่วนท้องถิ่น การวิจัย ด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคราชการ การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ในภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ การ วิจัยเชิงปฏิบัติเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจทางเลือกที่มีความหมายใกล้เคียงกับเศรษฐกิจพอเพียง รวม ทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศที่ให้ความสนใจในเรื่องความสุขที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิด ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) การส่งเสริมงานวิจัยเพื่อ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในสถาบันศาสนา และการวิจัยเพื่อสร้างแนวทางความสุขและประโยชน์ สุขร่วมกันของประชาชนไทย

การปฏิรูปประเทศปัจจุบันถูกขับเคลื่อนด้วยกระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง (Guiding Philosophy) ดังกล่าวข้างต้น จะ เห็นได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ของการพัฒนาประเทศที่ดำเนินมาในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดรับ

กับวาระแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 แห่งสหประชาชาติ อย่างลงตัว สามารถเป็นแบบอย่างให้กับหลายประเทศทั่วโลก เฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล จนถึงระดับประเทศ หรือแม้กระทั่งในระดับโลก เพราะความเชื่อที่ว่า การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศย่อมจะทำให้การพัฒนาเกิดความสมดุล มีความเข้มแข็งจากภายใน แม้ว่าการพัฒนาตามแนวทางนี้จะต้องใช้ความอดทน ความเพียร และระยะเวลาพอสมควร จึงจะเห็นผลสำเร็จได้ เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ที่เพาะจากเมล็ดย่อมจะมีรากแก้วที่หยั่งลงลึก แม้จะเติบโตช้ากว่าต้นไม้ที่ปลูกจากกระบวนกรตอนกิ่ง แต่เมื่อถึงเวลาที่ต้องเผชิญกับพายุลมแรง หรือภาวะที่แห้งแล้งแล้ว ต้นไม้ที่ได้จากการเพาะเมล็ดย่อมที่จะสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงมากกว่า สอดคล้องกับที่ว่า ความพอเพียงเป็นทั้งวิธีการและผล (Means and Ends) จากการกระทำ โดยจะทำให้เกิดวิธีการพัฒนาและผลของการพัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงความสมดุลและความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความสมดุลในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันความสมดุลของการกระทำทั้งเหตุและผลจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการพัฒนา ภายใต้พลวัตทั้งภายในและภายนอกประเทศ (ณัฐพงษ์ ทองภักดี, 2550)

ดังนั้นการสร้างความคิดริเริ่มทางเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป คงไม่สามารถใช้กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบเก่าที่มุ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการผลิตการบริโภคเป็นจำนวนมากอีกต่อไปไม่ได้แล้ว หากแต่จะต้องเน้นการพัฒนาที่ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดที่สุด คุ่มค่าที่สุด ไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ประชาชนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้โดยไม่ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการยืนยันได้ว่าแนวทางการพัฒนาดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานและสอดคล้องกับกระแสพระราชดำริสพระราชบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา (เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541) ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต ความสำคัญตอนหนึ่งว่าคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข ทิศทางการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประยุกต์หลักดังกล่าวเข้ามาปรับใช้กับการแนวทางการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ จึงมีความน่าสนใจเพราะเบื้องต้นจะช่วยชี้ให้เราสำรวจว่าสภาพทางเศรษฐกิจของเราจะพัฒนาได้อย่างสมดุล ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ โดยให้คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของสังคม ทั้งยังชี้แนวทางการพัฒนาอย่างพอเพียงในยุคปฏิรูปประเทศด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงให้กรอบให้เห็นเป้าหมายและวิธีการของการปฏิรูป ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมอารยะที่มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน

ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

กาญจนา บุญยัง และคณะ (2552) ได้สรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลางเป็นหัวใจสำคัญของกรอบแนวคิด โดยความพอเพียงจะต้อง ประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ ความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อเตรียมพร้อมที่ จะจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากทั้งภายนอกและภายใน เงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ให้อยู่ใน ความพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้ง ความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ผนวกกับคุณธรรม (จิตใจมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต และเพียร อดทน ปัญญา) เพื่อนำไปสู่แนวทางการปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การ พัฒนาที่สมดุล และพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และ ความรู้/เทคโนโลยี

กล่าวโดยสรุป ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตที่เหมาะสม ให้คนในทุกระดับ ตั้งแต่ตนเอง ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ เพื่อปฏิบัติตนให้ดำเนิน ชีวิตไปได้โดยทางสายกลาง ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท สอนให้รู้จักความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ และมีเศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ พึ่งพาตัวเองได้ คือ ให้ความพอเพียงในตัวเอง ให้มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ ทั้งเป็นหลักปรัชญาที่มีความ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ทุก ๆ คนได้รับการสั่งสมอบรมมาแล้ว เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความ ขยันหมั่นเพียร เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถที่จะประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ทั้งในระดับนโยบาย ระดับองค์กร และระดับบุคคล โดยการปลูกจิตสำนึกของตนให้ เกิดมีศรัทธาเชื่อมั่นเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่รอบตัว

และพัฒนาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าที่สุด ภายใต้มิติทางเลือกในการพัฒนาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวทางปฏิบัติของเศรษฐกิจ พอเพียงในประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันของคนในสังคมมากกว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนในระดับฐานรากของสังคมคือครอบครัวหรือชุมชน มีการกำหนด เป้าหมายที่มุ่งสู่ความพอเพียงด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีความพอดี มีเศรษฐกิจที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้

บทบาทของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับทิศทางการปฏิรูปประเทศ

คำว่า “ปฏิรูป” ทำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม สภาพที่สมควร ถ้าภาษาอังกฤษ ก็ตรงกับคำว่า Reform ซึ่งความหมายก็ชัดเจนอยู่แล้ว ว่ามันมีเรื่องมีองค์ประกอบสำคัญ ที่อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม บิดเบือนไปจากที่ควรเป็น เลยต้องมา Reform คือมาจัดใหม่ ดังนั้นต้องเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ก่อน (บรรยง พงษ์พานิช, 2557) ดังนั้นเหตุผลความจำเป็นที่รัฐบาลปัจจุบันกำหนดเป็นนโยบาย และเหตุผลสำคัญในการปฏิรูปคือเกิดความไม่เท่าเทียมกันทางรายได้และทางโอกาสมากขึ้น การขยายตัวไม่ยั่งยืน ความสามารถในการแข่งขันลดลงและสังคม คนเห็นแก่ตัวเกิดความขัดแย้งในสังคมสูงขึ้น การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจและการทำธุรกิจไม่ราบรื่น ภาระการคลังจากการก่อหนี้และนโยบายประชานิยมความผันผวนจากโลกาภิวัตน์มากขึ้น เป็นต้น จากเหตุผลดังกล่าวแนวคิดการสร้างภูมิคุ้มกันจากการเปลี่ยนแปลง ความสำคัญของพื้นฐานความรู้คุณธรรมตามแนวพระราชดำริ จึงถูกให้ความสำคัญและถูกกำหนดเป็นแนวทางการปฏิรูปประเทศไทยสู่อนาคต 2575 โดยสภาพปฏิรูปแห่งชาติมีการวางกรอบการทำงานและตั้งเป้าหมายเอาไว้คือ จะปฏิรูปอะไร ปฏิรูปอย่างไร และปฏิรูปโดยใคร โดยมุ่งเน้นไปที่ นำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ การพัฒนาความสมดุลและเข้มแข็งจากฐานราก และความสำเร็จในการพัฒนาอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนเมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป” เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานของความมั่นคงของชีวิตของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อนสร้างจะอยู่มั่นคงก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาประเทศย่อมจะทำให้การพัฒนาเกิดความสมดุล มีความเข้มแข็งจากภายใน แม้ว่าการพัฒนาตามแนวทางนี้จะต้องใช้ความอดทน ความเพียร และระยะเวลาพอสมควร จึงจะเห็นผลสำเร็จได้ เปรียบเสมือนการปลูกต้นไม้ที่เพาะจากเมล็ดย่อมจะมีรากแก้วที่หยั่งลงลึก แม้จะเติบโตช้ากว่าต้นไม้ที่ปลูกจากกระถางการตอนกิ่ง แต่เมื่อถึงเวลาที่

ต้องเผชิญกับพายุลมแรง หรือภาวะที่แห้งแล้งแล้ว ต้นไม้ที่ได้จากการเพาะเมล็ดที่ย่อมที่จะสามารถยืนหยัดได้อย่างมั่นคงมากกว่า

สภาพภูมิประเทศ (สพช.) จึงได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง (ประเทศที่พัฒนาแล้ว) ภายในปี พ.ศ. 2575 และได้มีการจัดทำวาระพัฒนาที่ 7 : แนวทางปฏิรูปเศรษฐกิจไทยเพื่อเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี พ.ศ. 2575 เสนอรัฐบาล พร้อม ๆ กับรายงานวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยและการปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวทางการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศโลกที่สอง ไปสู่ประเทศในโลกที่หนึ่ง คณะกรรมการวิสามัญจัดทำวิสัยและออกแบบอนาคตประเทศไทย (ซึ่งมี ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ เป็นประธานฯ) สภาพภูมิประเทศ (2558) ได้นำเสนอตัวแบบการขับเคลื่อนความมั่งคั่งของประเทศไทย ภายใต้ตัวแบบ “ประเทศไทย 4.0” หรือ “Thailand 4.0” ซึ่งจะเป็นการพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่การเป็นประเทศในโลกที่หนึ่ง ปรับเปลี่ยนจากประเทศรายได้ปานกลาง เป็นประเทศรายได้สูง ปรับเปลี่ยนจากเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ เป็นเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ตามรายงานแนวคิดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยและการปรับเปลี่ยนกลไกภาครัฐ เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2558 และมีการนำเสนอเรื่องนี้ในหลายโอกาส นำมาสู่การประกาศเป็นนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” ต่อมาจึงมีผู้นำแนวคิดประเทศไทย 4.0 นี้ไปขยายความ เพื่อประยุกต์ใช้ในขอบเขตงานของตนเองอย่างกว้างขวาง เช่น อุตสาหกรรม 4.0 เกษตร 4.0 ท่องเที่ยว/บริการ 4.0 แรงงาน 4.0 คนไทย 4.0 จังหวัด 4.0 เป็นต้น รวมทั้งการนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

ทั้งนี้ ทิศทางการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจสู่ประเทศไทย 4.0 ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา “โดยที่ภาคการเกษตรยังคงเป็นแกนหลัก แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่” สร้างเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) และสนับสนุนให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการมากขึ้น พร้อม ๆ กับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่รัฐให้ความช่วยเหลือ ไปสู่ SMEs ที่มีศักยภาพสูง การพัฒนาการบริการที่สร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำไปสู่การบริการที่สร้างมูลค่าสูง และการพัฒนาแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีทักษะสูง (จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน, ปีที่ 2 ฉบับที่ 30, 15 กรกฎาคม 2559)

ซึ่งแนวทางการปฏิรูปโดยให้ความสำคัญกับบทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สอดคล้องกับแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ตามที่ สุรินทร์ พิศสุวรรณ (2559) ได้กล่าวเอาไว้ คือการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน จะต้องอยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแบบทั่วถึง และเป็นธรรม มีเป้าหมาย

ขจัดความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจน มีดัชนีบอกระดับความเหลื่อมล้ำที่แม่นยำ ไม่ให้เกิดสภาพการ “รวยกระจุก จนกระจาย” อีกต่อไป โดยสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนระยะยาว แก้ปัญหาการถือครองที่ดิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการจัดการกับที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ปรับโครงสร้างกระบวนการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การตลาด และการขนส่ง สำหรับภาคเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสาน และลงทุนระบบชลประทาน ทุกชุมชนต้องเข้าถึงแหล่งน้ำได้ เป็นต้น

บทสรุป

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมุ่งเน้นการสร้าง ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth) เป็นสำคัญ โดยขาดการพัฒนาในมิติอื่นให้มีความสอดคล้องกัน จึงทำให้เกิดผลกระทบเชิงลบในด้านต่าง ๆ มากมาย อาทิ ความเหลื่อมล้ำของรายได้และโอกาสที่เพิ่มขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมถูกทำลายมากขึ้น พุดง่าย ๆ ก็คือ การพัฒนาดังกล่าว มีเพียงแต่ก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่าง “มนุษย์” กับ “มนุษย์” ยังก่อให้เกิดความไม่สมดุลระหว่าง “มนุษย์” กับ “ธรรมชาติ”

บทบาทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อการปฏิรูปประเทศไทยเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทย เห็นได้จากการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ถูกคาดหวังว่าจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาส ให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน บนพื้นฐานเศรษฐกิจที่ยั่งยืนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแบบทั่วถึง และเป็นธรรม มีเป้าหมายขจัดความเหลื่อมล้ำที่ชัดเจน มีดัชนีบอกระดับความเหลื่อมล้ำที่แม่นยำ ไม่ให้เกิดสภาพการ “รวยกระจุก จนกระจาย” อีกต่อไป โดยสามารถสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนระยะยาว เกิดการแก้ปัญหาการถือครองที่ดิน ให้มีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึง ควบคู่ไปกับการจัดการกับที่ดินที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ สามารถปรับโครงสร้างกระบวนการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป การตลาด และการขนส่ง สำหรับภาคเกษตร ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และเกษตรผสมผสาน และ ก่อให้เกิดลงทุนระบบชลประทาน ทุกชุมชนต้องเข้าถึงแหล่งน้ำได้ ดังนั้นหากต้องการก้าวสู่ประเทศที่มีความมั่งคั่ง ความมั่นคง และความยั่งยืน จะต้องมีการพัฒนาที่สมดุลใน 4 มิติ อันประกอบด้วย (1) มิติความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (2) มิติการรักษาสิ่งแวดล้อม (3) มิติการมีสังคมที่อยู่ดีมีสุข และ (4) มิติการเสริมสร้างภูมิปัญญามนุษย์ การพัฒนาที่สมดุลนั้น ตั้งอยู่บนฐานคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีอยู่ว่า เมื่อพร่อง ต้องรู้จักเติม (Fulfilled) เมื่อพอต้องรู้จักหยุด (Enough) เมื่อเกิน ต้องรู้จักปัน (Sharing) ในระดับจุลภาค “การรู้จักเติม รู้จักพอ รู้จักปัน” จะทำให้ประชาชนมีหลักประกันในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม

สร้างสังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน ก่อให้เกิดการสร้างเสริมพลังทางสังคม และการสร้างความเป็นปึกแผ่นของคนในสังคมตามมา

จากลักษณะดังกล่าวทำให้“เศรษฐกิจพอเพียง” กลายเป็นปรัชญาสำคัญที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 30 ปี ที่พระองค์ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนา บนหลักแนวคิดพึ่งตนเองเพื่อให้เกิดความพอมีพอกิน พอใช้ ของคนส่วนใหญ่ โดยใช้หลักความพอประมาณ การคำนึงถึงการมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่ต้องทำตามหลักวิชา และการมีคุณธรรม เป็นกรอบในการปฏิบัติและการดำรงชีวิต ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งแนวคิดและทฤษฎีที่มีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปประเทศไทยที่จะทำให้การพัฒนาประเทศจะเติบโตได้อย่างสมดุล ยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยให้คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของสังคม ทั้งยังชี้แนวทางการพัฒนาและให้เห็นเป้าหมายและวิถีของการปฏิรูป ซึ่งจะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมอารยะที่มีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา บุญยัง และคณะ. (2552). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในองค์การบริหารส่วนตำบล.**

รายงานวิจัย. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน.ปีที่ 2 ฉบับที่ 30, 15 กรกฎาคม 2559, หน้า 7.

ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง:ความเป็นมาและความหมาย.”

วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับที่ 1/2550. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

บรรยง พงษ์พานิช. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2548). หน้า 26 – 27.

_____. สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2550). หน้า 21.

_____. (2557). ปฏิรูปประเทศไทย อะไร...ทำไม...เพื่ออะไร...อย่างไร. [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก <https://pantip.com/topic/31633600>. สืบค้น 13 มิถุนายน -2560.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. (2558). **แนวทางการปฏิรูปประเทศไทย**. ปาฐกถาพิเศษ.กระทรวงกลาโหม
วันที่ 20 พ.ค. 2558.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). **จากปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ. บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

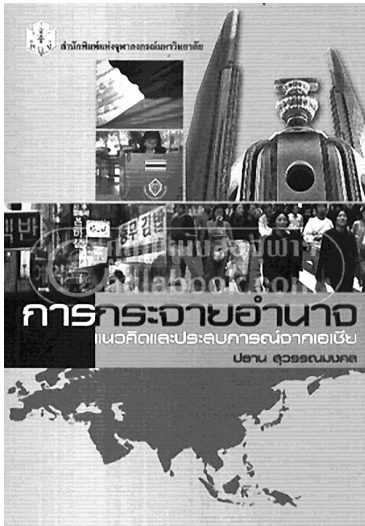
สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2559). **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กระบวนทัศน์การพัฒนาสู่ประเทศไทย**
4.0. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://goo.gl/0ei9qo>. สืบค้น 13 มิถุนายน 2560.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

เรื่อง การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย

วาสนา เลิศมะเลา¹ สุรศักดิ์ ชะมารัมย์²

Wasana Lertmalao¹, Surasak Chamaram²

หากกล่าวถึงการกระจายอำนาจ (Decentralization) ย่อมจะเห็นได้ว่าเป็นอีกหนึ่งชุดความคิดที่มีประเด็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับคำศัพท์อยู่มากพอสมควรในหมู่นักวิชาการและนักปฏิบัติการอย่างน้อยๆ ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา เนื่องจากการกระจายอำนาจยังเป็นคำศัพท์ที่ยังไม่มีคำนิยามใดที่ทำให้สามารถเห็นพ้องต้องกันได้ทั้งหมดทีเดียว แต่กระนั้นก็ตาม การกระจายอำนาจก็เป็นคำที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากโดยเฉพาะในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบัน เนื่องจากว่าระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยถือเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้น ๆ ของการกระจายอำนาจ เพราะข้อมูลหลักฐานเชิงประจักษ์ได้ชี้ชัดว่าการกระจายอำนาจจะมีลักษณะความสัมพันธ์กับระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมากกว่าระบบการเมือง

รูปแบบอื่น ๆ หรือกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้วคือ ประเทศที่มีระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยมีการกระจายอำนาจควบคู่กันไปกับการพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจอธิปไตยร่วมกันกับรัฐจากภาคส่วนอื่น ๆ ของสังคม

หนังสือเรื่องการกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชียของรองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล (2554) เล่มนี้จัดเป็นหนังสือที่มีความพยายามอธิบายให้เห็นถึงแนวคิดการกระจายอำนาจทั้งที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งประเทศต่าง ๆ เหล่านี้มีประสบการณ์การกระจายอำนาจมาอย่างยาวนานพอ ๆ กับประเทศไทยของเรา โดยผู้เขียนได้เพียรพยายามเขียนหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่คร่ำหวอดอยู่กับประเด็นการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมมาอย่างยาวนานกว่าสิบปี รวมทั้งจากประสบการณ์ของการศึกษาดูงานเกี่ยวกับการ

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศอีกด้วย ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ทำการจัดแบ่งโครงสร้างการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ 3 ส่วน จำนวน 11 บท ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็นจำนวน 5 บทคือ บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ บทที่ 2 การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น บทที่ 3 กลุ่มเป้าหมายของการกระจายอำนาจ บทที่ 4 แนวทางการกระจายอำนาจ และบทที่ 5 ปัจจัยเหนี่ยวนำการกระจายอำนาจ ต่อมาส่วนที่ 2 การกระจายอำนาจของประเทศในแถบเอเชีย ซึ่งแบ่งออกเป็นจำนวน 4 บทคือ บทที่ 6 การกระจายอำนาจกรณีประเทศญี่ปุ่น บทที่ 7 การกระจายอำนาจกรณีประเทศเกาหลีใต้ บทที่ 8 การกระจายอำนาจกรณีฟิลิปปินส์ และบทที่ 9 การกระจายอำนาจกรณีประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ในส่วนสุดท้ายคือ ส่วนที่ 3 การกระจายอำนาจในประเทศไทย และบทเรียนการกระจายอำนาจ ประกอบด้วยเนื้อหาจำนวน 2 บทคือ บทที่ 10 การกระจายอำนาจกรณีประเทศไทย และบทที่ 11 บทเรียนจากการกระจายอำนาจของประเทศในเอเชีย

บทที่ 1 ว่าด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ เป็นบทที่พยายามอธิบายเนื้อหาของ การกระจายอำนาจโดยภาพรวมทั่วไปในแง่ของความหมาย มิติของการกระจายอำนาจ เหตุผลที่ต้องมีการกระจายอำนาจ ไตรลักษณ์ของการกระจายอำนาจ เป้าหมายของการกระจายอำนาจ รวมตลอดทั้งการวัดการกระจายอำนาจตามลำดับ โดยประเด็นที่น่าสนใจคือว่าการกระจายอำนาจไม่ใช่เรื่องใหม่แต่ประการใด หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างช้านานแล้ว สะท้อนได้จากการปลดปล่อยประเทศในอาณานิคมให้เป็นอิสระจากเจ้าอาณานิคม นอกจากนี้ หากพิจารณาความหมายของการกระจายอำนาจนั้นก็จะมีไม่มีคำนิยามใดเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการแบบเดียวกัน แต่สำหรับผู้เขียนแล้วมองว่าการกระจายอำนาจเป็นเรื่องของการจัดสรรความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของรัฐกับภาคส่วนอื่นในสังคมในทิศทางที่รัฐให้ภาคส่วนอื่นมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐและมีหน้าที่ในการบริการสาธารณะหรือการดำเนินการในภารกิจอื่นใดที่จำเป็นตามที่รัฐเห็นสมควร ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่แตกต่างไปจากมุมมองของนักวิชาการตะวันตกที่ไว้ก่อนหน้านี้นี้ไม่มากนัก ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาตามความหมายดังกล่าวนี้ก็จะแสดงให้เห็นว่าการกระจายอำนาจมุ่งเน้นให้เกิดความเป็นรูปธรรมที่สำคัญอยู่ 2 ประการกล่าวคือ 1) มุ่งเน้นให้ภาคส่วนอื่นของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นการพิจารณาในแง่ของความหลากหลายของท้องถิ่น และ 2) มุ่งเน้นให้ภาคส่วนอื่นของสังคมเข้ามามีบทบาทและมีหน้าที่ในการบริการสาธารณะในระดับที่เหมาะสมกับสังคมภายใต้หลักการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐ

กระจายอำนาจจัดว่ามีลักษณะเป็นพหุมิติ ซึ่งหมายความว่า เป็นคำที่มีความหมายหลากหลายมิติ อันประกอบไปด้วยการกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการบริหาร การกระจายอำนาจทางการเงิน การกระจายอำนาจทางสังคม รวมตลอดทั้งการกระจายอำนาจทาง

เศรษฐกิจหรือการตลาด แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันออกไป แต่ทว่ามีความหมายเดียวกันคือ ทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติโดยรวม ส่วนเหตุผลที่ต้องมีการกระจายอำนาจนั้นอาจมีแนวโน้มของการกระจายอำนาจมาจากกรณีประเทศที่มีประชากรและพื้นที่จำนวนมาก มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อทางศาสนา หรือสภาพทางเศรษฐกิจ เพื่อรองรับความหลากหลายของสภาพที่เป็นอยู่และประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงาน นอกจากนี้ยังมีเหตุผลสำคัญมาจากประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ การกระจายอำนาจเป็นมาตรการทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยให้มั่นคง รวมตลอดถึงการกระจายอำนาจมรดกภาระของรัฐในส่วนกลางในการให้บริการแก่ประชาชนในสังคมโดยทั่วถึง แต่ละประเทศก็จะมีผลในการดำเนินการกระจายอำนาจโดยมีมิติที่เกี่ยวข้องกับความเป็นประชาธิปไตย ความมั่นคง และการพัฒนามากน้อยแตกต่างกันออกไป

สำหรับเป้าหมายของการกระจายอำนาจนั้นคือการมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้ประชาชนได้ปกครองตนเองอย่างเป็นอิสระ มุ่งเน้นความรวดเร็วในการให้บริการ มุ่งเน้นการลดภาระของรัฐบาลส่วนกลาง เป็นการลดความเป็นระบบราชการ ตลอดจนมุ่งเน้นการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ทั้งนี้ การวัดการกระจายอำนาจอาจดำเนินงานได้ยากเนื่องจากการนิยามความหมายของการกระจายอำนาจที่หลากหลายแตกต่างกันไป แต่อย่างน้อยที่สุดการกระจายอำนาจอาจวัดได้จากการถ่ายโอนอำนาจทางภาษี การมีส่วนร่วมรายได้ที่รัฐจัดสรรให้ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น การมีกฎหมายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การมีอิสระในการบริหาร รวมไปถึงจนถึงมีการถ่ายโอนภารกิจ และบุคลากรจากหน่วยงานรัฐส่วนกลางลงไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ต่อมาบทที่ 2 ว่าด้วยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงอำนาจที่รัฐกระจายลงไปสู่ท้องถิ่นอันได้แก่ ประการแรกคือ สิทธิในการปกครองตนเองที่มุ่งเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นได้สิทธิในการปกครองตนเองอย่างอิสระตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ประการที่สองคือ ภารกิจหน้าที่ ที่รัฐต้องกระจายหรือโอนภารกิจด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ไปให้ท้องถิ่นดำเนินการตามขีดความสามารถของท้องถิ่นและเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ประการที่สามคือ อำนาจตัดสินใจ เป็นสิ่งที่รัฐต้องกระจายอำนาจทางการตัดสินใจไปพร้อม ๆ กันกับการกระจายหรือโอนภารกิจด้านต่าง ๆ ดังกล่าว ประการที่สี่คือ ทรัพยากรการบริหาร กล่าวคือรัฐต้องแบ่งทรัพยากรทางการบริหารลงไปยังท้องถิ่นด้วยไม่ว่าจะเป็นภาษีอากรในท้องถิ่น การจัดสรรเงินอุดหนุน รวมไปถึงจนถึงเรื่องบุคลากร ประการที่ห้าคือ การมีส่วนร่วมคือ การกระจายโอกาสหรือการเกิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ของท้องถิ่น เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น และประการสุดท้ายคือ ภาระรับผิดชอบต่อสาธารณะ กล่าวคือ นอกจากผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมี

การรับผิดชอบต่อสาธารณะและประชาชน รวมถึงมีมาตรฐานการบริการที่รัฐกำหนดแล้ว ประชาชนในท้องถิ่นเองก็ต้องเข้ามามีการรับผิดชอบร่วมกันในการตรวจสอบการใช้อำนาจและทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดอีกด้วย

นอกจากประเด็นอำนาจที่รัฐกระจายลงไปสู่ท้องถิ่นแล้วนั้น ผู้เขียนยังได้มีการตั้งข้อสังเกตถึงการกระจายอำนาจที่ดีอีกด้วย โดยชี้ให้เห็นว่าการกระจายอำนาจที่ดีจะต้องส่งเสริมหลักการปกครองตนเองอย่างอิสระตามเจตนารมณ์ของประชาชนอย่างแท้จริง ต้องเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควบคู่กันไป ต้องไม่กระทบต่อการกำกับดูแลของรัฐต่อท้องถิ่น ต้องส่งเสริมให้เกิดความตื่นตัวในภาคพลเมือง ต้องก่อให้เกิดการถ่วงดุลการใช้อำนาจ ต้องเป็นไปทั้งภาคพลเมืองและภาคตัวแทนคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำกับดูแลรวมกันกับรัฐต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับท้องถิ่น ต้องก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการบริหารท้องถิ่น รวมตลอดทั้งต้องก่อให้เกิดความร่วมมือของการเมืองภาคตัวแทนและการเมืองภาคพลเมืองในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่น

สำหรับบทที่ 3 ว่ากลุ่มเป้าหมายของการกระจายอำนาจ เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงกลุ่มเป้าหมายของการกระจายอำนาจที่สำคัญคือ ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการเมืองมีเป้าหมายไปสู่ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยข้อควรพิจารณาพิจารณาควบคู่ไปพร้อมกับการกระจายอำนาจคือ สิทธิชุมชนที่จะต้องทำให้ชุมชนมีความสามารถในการบริหารจัดการตนเองได้เพิ่มมากขึ้นโดยการให้สิทธิแก่ชุมชนในการจัดการชุมชนของตนเองให้มากยิ่งขึ้น ประเด็นต่อมาคือการเพิ่มอำนาจให้ชุมชน โดยการที่รัฐกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนให้มีบทบาทในการดูแลสิ่งมีคุณค่าในท้องถิ่น เช่น การอนุรักษ์ การบำรุงรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ขณะเดียวกันการเพิ่มอำนาจให้กับชุมชนจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถร่วมกันปรึกษาหารือ และร่วมกันตัดสินใจในกิจการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมของท้องถิ่นได้ อันถือเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของประชาธิปไตยและการปรับปรุงบริการสาธารณะ ซึ่งนั่นหมายความว่า การเพิ่มอำนาจให้ชุมชนจะเป็นหนทางสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนจะทำให้ระบอบประชาธิปไตยที่ให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค มีความมั่นคง แข็งแกร่ง และมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากกลไกการเพิ่มอำนาจชุมชนที่มีอยู่หลายกลไกด้วยกัน โดยกลไกการเพิ่มอำนาจชุมชนที่น่าสนใจได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้นแล้วนั้น ยังมีปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การเพิ่มอำนาจให้แก่ชุมชนประสบความสำเร็จที่ควรพิจารณาประกอบด้วยเจตนารมณ์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจทางการเมือง นโยบายของรัฐหรือนโยบายสาธารณะ การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรทางการ

บริหารอย่างเพียงพอ การมีช่องทางที่หลากหลายให้กับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมตลอดจนการมีกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มอำนาจให้กับชุมชน สำหรับกรณีการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นควรได้รับการพิจารณาในสองมิติกล่าวคือ มิติแรกคือ การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นที่จำเป็นจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจและเข้าถึงประชาธิปไตยในสาระสำคัญและปฏิบัติให้สอดคล้องอย่างแท้จริง ส่วนมิติที่สองคือ การให้บริการสาธารณะ เป็นการ จัดบริการพื้นฐานและสิ่งจำเป็นสำหรับประชาชนในท้องถิ่น เช่น ถนน คู คลอง สะพาน เป็นต้น

ในขณะที่บทที่ 4 ว่าด้วยแนวทางการกระจายอำนาจ เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงแนวทางหลักในการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่นอันประกอบด้วย 3 แนวทางที่สำคัญได้แก่ แนวทางแรกคือ การกระจายอำนาจตามบริบทของสภาพแวดล้อมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศนั้น ๆ โดยแนวทางการกระจายอำนาจแบบนี้มักจะเกิดขึ้นอย่างจริงจังได้ต้องเป็นสังคมที่คนในสังคมมีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงการเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วมด้วย เช่น สหรัฐอเมริกา ประเทศแถบยุโรปตะวันตก เป็นต้น แนวทางที่สองคือ การกำหนดเป็นนโยบายและผลักดันให้เกิดขึ้นตามนโยบาย แนวทางการกระจายอำนาจแบบนี้จะต้องพึ่งพารัฐบาลที่มีเสถียรภาพทางการเมืองมากพอสมควร ตลอดจนมีระยะเวลาในการบริหารประเทศที่ต่อเนื่องจึงจะสามารถผลักดันนโยบายการกระจายอำนาจให้บรรลุตามเป้าหมายของนโยบายได้ และแนวทางสุดท้ายคือ การกำหนดให้มีแผนการกระจายอำนาจ ซึ่งแนวทางการกระจายอำนาจแบบนี้มักเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาทางการเมือง เช่น ประเทศไทย เป็นต้น โดยที่แผนการกระจายอำนาจจะกำหนดขั้นตอนของการกระจายอำนาจ กำหนดภารกิจที่จะมีการกระจายอำนาจไปให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่า การดำเนินงานตามแนวทางการกระจายอำนาจทั้งสามแบบดังกล่าวย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการได้แก่ บริบททางการเมือง บริบททางเศรษฐกิจ บริบททางสังคมและวัฒนธรรม บริบททางเทคโนโลยี รวมตลอดจนถึงเจตนาของผู้นำและเสถียรภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นด้วย

ส่วนบทที่ 5 ว่าด้วยปัจจัยเหนี่ยวนำการกระจายอำนาจ เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่เหนี่ยวนำการกระจายอำนาจ อันทำให้การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นต้องชะลอหรือหยุดชะงัก โดยสิ่งที่เป็ปัจจัยสำคัญที่เหนี่ยวนำการกระจายอำนาจที่น่าสนใจประการแรกคือ ระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติ กล่าวคือ การที่ท้องถิ่นมีระบบอุปถัมภ์และระบบเครือญาติที่มีความเข้มแข็งย่อมจะทำให้เมื่อมีการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่นเป็นผลทำให้อำนาจไปกระจุกตัวหรือรวมศูนย์อยู่ที่กลุ่มผู้นำที่มีอิทธิพลอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยอาจเป็นนักการเมืองท้องถิ่นและหรือนักธุรกิจ ซึ่งอาจใช้ช่องทางดังกล่าวแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวจากอำนาจที่ได้รับมาอย่าง

ถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนั้น ปัจจัยหนึ่งยั้งการกระจายอำนาจที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ การคอร์รัปชัน เป็นเรื่องที่มีการกล่าวถึงอย่างมากซึ่งมักเกิดจากการที่ผู้มีอำนาจในท้องถิ่นหรือนักการเมืองท้องถิ่นใช้อำนาจที่ได้รับการกระจายมา เพื่อการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม แต่อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยจำนวนหลายชิ้นที่ไม่อาจสรุปได้อย่างแน่ชัดว่าการกระจายอำนาจก่อให้เกิดการคอร์รัปชันเพิ่มขึ้นหรือไม่ ทั้งนี้ เพราะมีเงื่อนไขเกี่ยวข้องที่มีความสลับซับซ้อนอย่างมาก แต่กระนั้นก็ตาม ผู้เขียนก็สะท้อนเอาไว้ที่น่าสนใจว่าในข้อเท็จจริงแล้วนั้น ประเด็นเกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจไม่ได้อยู่ที่ว่าไม่ควรกระจายอำนาจเพราะมีปัญหาการคอร์รัปชัน แต่น่าจะอยู่ที่ว่าจะกระจายอำนาจอย่างไรจึงจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นและประเทศชาติได้ประโยชน์มากที่สุด นอกจากนี้แล้วกระบวนการกระจายอำนาจของผู้นำทางการเมืองในหลุมดำทางอำนาจที่กักขังอำนาจไว้ที่ส่วนกลางไม่ปล่อยออกมาให้ประชาชนปกครองตนเองก็เป็นปัจจัยหนึ่งยั้งการกระจายอำนาจที่สำคัญอีกประการหนึ่งด้วยเช่นกัน

ต่อมาบทที่ 6 ว่าด้วยการกระจายอำนาจกรณีประเทศญี่ปุ่น เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการกระจายอำนาจในประเทศญี่ปุ่น รวมตลอดทั้งการปฏิรูปการกระจายอำนาจของประเทศญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึง พ.ศ.2552 โดยผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าการกระจายอำนาจของประเทศญี่ปุ่นที่ดำเนินมาว่าหกสิบปีนั้นมีข้อสังเกตหลายประการได้แก่ ประการแรกคือ การกระจายอำนาจของประเทศญี่ปุ่นนับแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมามีปัจจัยสำคัญมาจากภายนอกคือ กองบัญชาการกองกำลังสัมพันธมิตรที่ดำเนินการผลักดันให้มีการกำหนดให้มีการปกครองตนเองของท้องถิ่นและการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงเป็นครั้งแรกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา ประการที่สองคือ การกระจายอำนาจมักเกิดขึ้นมาจากผู้นำทางการเมืองหรือผู้นำรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำที่มีภูมิหลังมาจากการเมืองท้องถิ่น ประการที่สามคือ การกระจายอำนาจจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายการเมืองอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และประการสุดท้ายคือ ข้าราชการประจำส่วนกลางของญี่ปุ่นยังมีบทบาทอย่างมากต่อการปกครองตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขณะที่บทที่ 7 ว่าด้วยการกระจายอำนาจกรณีประเทศเกาหลีใต้ เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการกระจายอำนาจในประเทศเกาหลีใต้ รวมตลอดทั้งการปฏิรูปการกระจายอำนาจของประเทศเกาหลีใต้ ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึง พ.ศ.2552 ทั้งนี้ ผู้เขียนสะท้อนให้เห็นว่าการกระจายอำนาจของประเทศเกาหลีใต้มีความคล้ายคลึงกันกับการกระจายอำนาจของประเทศญี่ปุ่น โดยพบว่าปัจจัยผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจของประเทศเกาหลีใต้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเกาหลีมาจากปัจจัยภายนอกได้แก่ สหรัฐอเมริกาที่ทำให้มีการแก้ไขกฎหมายการปกครองตนเองเกิดขึ้น แต่ก็ต้องมาหยุดชะงักเนื่องจากเหตุการณ์

ทางการเมืองที่มีการปกครองภายใต้รัฐบาลอดีตประธานาธิบดีปิกุงฮี และนายทหารที่เข้ามาสืบทอดอำนาจต่อ และหลังจากนั้นประชาธิปไตยก็กลับมาสู่ประเทศเกาหลีอีกครั้ง และมีการดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การกระจายอำนาจเป็นนโยบายที่รัฐบาลพลเรือนต้องให้ความสำคัญ โดยปัจจุบันการกระจายอำนาจของประเทศเกาหลีได้มีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การกระจายอำนาจทางการคลังท้องถิ่นที่มีการกระจายรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

สำหรับบทที่ 8 ว่าด้วยการกระจายอำนาจกรณีฟิลิปปินส์ เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการกระจายอำนาจในประเทศฟิลิปปินส์ รวมตลอดทั้งการปฏิรูปการกระจายอำนาจของประเทศฟิลิปปินส์ที่เกิดขึ้นหลังได้รับเอกราชจนถึง พ.ศ.2552 ซึ่งฟิลิปปินส์ถือเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างมากประเทศหนึ่งในเรื่องของการกระจายอำนาจที่เริ่มต้นอย่างจริงจังนับตั้งแต่ พ.ศ.2534 เป็นต้นมา แม้ว่าก่อนหน้านี้การกระจายอำนาจของประเทศฟิลิปปินส์จะต้องหยุดชะงักลงไปเกือบยี่สิบปีก็ตาม เนื่องจากสหรัฐอเมริกามีเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงสงครามเย็นจึงต้องมีการสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการของอดีตประธานาธิบดีมาร์กอส แต่ในที่สุดพลังของประชาชนก็สามารถโค่นล้มรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีมาร์กอสได้สำเร็จ ทำให้การกระจายอำนาจกลับมาสู่ฟิลิปปินส์อีกครั้งโดยรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีอาควิโนที่มีนโยบายสำคัญต่อการกระจายอำนาจอย่างจริงใจคือ รัฐจะต้องให้ความสำคัญอิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่น จนนำไปสู่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่มีบทบาทให้การรับรองการปกครองตนเองในปี พ.ศ.2530 และตามมาด้วยการนำมาสู่การออกกฎหมายการปกครองตนเองใน พ.ศ.2534 ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองโดยอำนาจในการตัดสินใจลงไปสู่ประชาชนอย่างแท้จริง

สำหรับบทที่ 9 ว่าด้วยการกระจายอำนาจกรณีประเทศอินโดนีเซีย เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการกระจายอำนาจในประเทศอินโดนีเซีย รวมตลอดทั้งการปฏิรูปการกระจายอำนาจของอินโดนีเซียได้ที่เกิดขึ้นหลังได้รับเอกราชจนถึง พ.ศ.2552 ซึ่งการกระจายอำนาจของประเทศอินโดนีเซียมีลักษณะที่เป็นไปอย่างช้า ๆ หรืออย่างค่อยเป็นค่อยไป เพราะเป็นเรื่องประเด็นที่เกี่ยวข้องด้านความมั่นคงของประเทศทำให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองสนับสนุนสนับสนุนการรวมอำนาจ และมีการกระจายอำนาจอย่างระมัดระวัง ทั้งนี้การกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศอินโดนีเซียเกิดขึ้นหลายครั้งในรอบกว่าร้อยปี โดยประเทศอินโดนีเซียพยายามใช้แนวทางด้านกฎหมายเป็นแนวทางหลัก มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองตนเองตลอดมา จนกระทั่งในปี พ.ศ.2542 ได้มีการออกกฎหมายการปกครองตนเองที่มีการวางหลักการพื้นฐานในการปกครองตนเองของภูมิภาคไว้ 5 ประการคือ ประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนและ

การเพิ่มอำนาจ ความเท่าเทียมและความเป็นธรรม การรับรองศักยภาพและความหลากหลายของ ภูมิภาค ตลอดจนความจำเป็นในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ฝ่ายนิติบัญญัติของภูมิภาค แต่ดูเหมือนว่าในทางปฏิบัติก็มีการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ผู้นำประเทศมาโดยตลอด การกระจายอำนาจจึงยังคงติดกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ความไม่ชัดเจนในการจัดสรรอำนาจหน้าที่ระหว่าง ส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระบบการกำกับดูแลท้องถิ่นของรัฐยังไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองตนเองในหลายฉบับก็มีส่วนที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นในประเทศอินโดนีเซียมีบทบาทที่เพิ่มมากขึ้น

สำหรับบทที่ 10 ว่าด้วยการกระจายอำนาจกรณีประเทศไทย เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการกระจายอำนาจในประเทศไทย รวมตลอดทั้งการปฏิรูปการกระจายอำนาจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 โดยการกระจายอำนาจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 สะท้อนให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทรงริเริ่มให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการดูแลกิจการรักษาความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่นในระดับหมู่บ้านและตำบล ต่อมาก็ทรงส่งเสริมสนับสนุนให้ราษฎรร่วมกันจัดตั้งสุขาภิบาลขึ้น ได้แก่ สุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น ดังนั้น การการจัดตั้งสุขาภิบาลจึงนับได้ว่าเป็นการวางรากฐานที่สำคัญของการปกครองตนเองของประชาชนในอนาคต ซึ่งการกระจายอำนาจในช่วงสมัยนั้นนั้นถือเป็นการกระจายอำนาจในรูปแบบรัฐ-ราษฎรร่วมพัฒนา ส่วนการกระจายอำนาจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 สามารถแบ่งออกเป็น 4 ยุคคือ การกระจายอำนาจยุคที่หนึ่งคือ ในบริบทของอำมาตยาธิปไตย (พ.ศ.2475-2516) ที่มีลักษณะเป็นเพียงรูปแบบและโครงสร้างของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่โดยรวมยังถูกสั่งการและควบคุมอย่างใกล้ชิดจากส่วนกลาง โดยมีลักษณะที่เรียกว่ารัฐสั่งราษฎร ต่อมาการกระจายอำนาจยุคที่สองคือ ในบริบทประชาธิปไตยเฟื่องฟูและประชาธิปไตยครึ่งใบ (พ.ศ.2516-2533) ที่ก่อกำเนิดกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา อันเป็นผลมาจากนโยบายของรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยกรุงเทพมหานครเกิดจากรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ส่วนเมืองพัทยาก่อเกิดจากรัฐบาลแบบกึ่งประชาธิปไตย การกระจายอำนาจยุคที่สามคือ ในบริบทประชาธิปไตย (พ.ศ.2534-2539) ที่มีการยกฐานะสภาตำบลให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้เกิดองค์กรบริหารส่วนตำบลขึ้นกว่าพันแห่งพื้นที่ และการกระจายอำนาจยุคที่สี่คือ ในบริบทประชาธิปไตย (พ.ศ.2540-2552) เป็นช่วงที่การกระจายอำนาจสำหรับประเทศไทยเกิดขึ้นอย่างจริงจังเป็นรูปธรรมมากที่สุดภายหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จนกระทั่งมีแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2543 ในเวลาต่อมา แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่าอุปสรรคสำคัญของการกระจายอำนาจสู่

ท้องถิ่นของประเทศไทยที่มีมาโดยตลอดนั่นคือ เจตคติของผู้มีอำนาจทางการเมืองการบริหารในส่วนกลางที่เป็นเสมือนหลุมดำที่ดูดหรือเหนี่ยวรั้งไม่ให้เกิดการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้ปกครองตนเองอย่างอิสระ

สำหรับบทสุดท้ายคือบทที่ 11 ว่าด้วยบทเรียนจากการกระจายอำนาจของประเทศในเอเชีย เป็นบทที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงบทเรียนของการกระจายอำนาจจากประสบการณ์การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศอินโดนีเซีย โดยประเด็นสำคัญที่พบคือ การกระจายอำนาจไม่ใช่เป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งนั่นหมายความว่าประเทศต่าง ๆ เหล่านี้มีการกระจายอำนาจทางการเมืองการบริหารตามสมควรอยู่บ้างแล้ว แต่ประเด็นการเมืองกลับพบว่าเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งนี้แต่ละประเทศก็จะมีลักษณะการกระจายอำนาจที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของสภาพแวดล้อมทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะจากประสบการณ์การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียเหล่านี้ว่า การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นตามที่คาดหวังไว้นั้นจะต้องมีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ การที่ผู้นำทางการเมืองมีเจตนารมณ์ที่จริงจังและจริงใจ การมีนโยบายการกระจายอำนาจที่ชัดเจน การมีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ การมีการเมืองภาคพลเมืองที่เข้มแข็ง และการแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยต่อการกระจายอำนาจ

โดยภาพรวมของหนังสือเรื่องการกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชียเล่มนี้แล้ว จัดว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับแนวคิดการกระจายอำนาจอีกเล่มหนึ่งที่น่าสนใจอย่างมากในแวดวงการศึกษาทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ของไทย ซึ่งผู้เขียนได้พยายามอธิบายขยายความประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดการกระจายอำนาจในมิติต่าง ๆ อย่างหลากหลายมุมมองทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก กอปรด้วยการเสริมประสบการณ์การภาคปฏิบัติด้วยบทเรียนของการกระจายอำนาจจากประสบการณ์การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย อันช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของแนวคิดการกระจายอำนาจทั้งในภาคทฤษฎีและในภาคปฏิบัติที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นไปอีก

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหนังสือเล่มนี้ได้มีการตีพิมพ์มานานสักระยะหนึ่งแล้ว แต่เนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ยังมีความน่าสนใจอยู่มากมายหลายประการ โดยผู้วิจารณ์มองเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นที่สำคัญอย่างน้อย 2 ประการที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านอย่างมากกล่าวคือ ประการแรกคือ หนังสือเล่มนี้มีการใช้สำนวนภาษาและลีลาในการนำเสนอที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย มีการจัดเรียงลำดับการนำเสนอเนื้อหาสาระเป็นหมวดหมู่เอาไว้อย่างเป็นระบบ และไม่มี ความซับซ้อน อันช่วยทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงองค์ความรู้และความเข้าใจในแนวคิดการกระจายอำนาจได้ง่ายและ

เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ส่วนประการที่สองคือ หนังสือเล่มนี้มีส่วนสำคัญอย่างมากซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น นักบริหารในองค์กรภาครัฐทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ นักวิชาการ นักวิจัย ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปสามารถ เชื่อมโยงประสบการณ์และองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริงในภาคปฏิบัติ เพื่อการทำให้ ประเทศชาติมีนโยบายการกระจายอำนาจที่ชัดเจน ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ตลอดจนมีปรับปรุงแก้ไข กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยต่อการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง

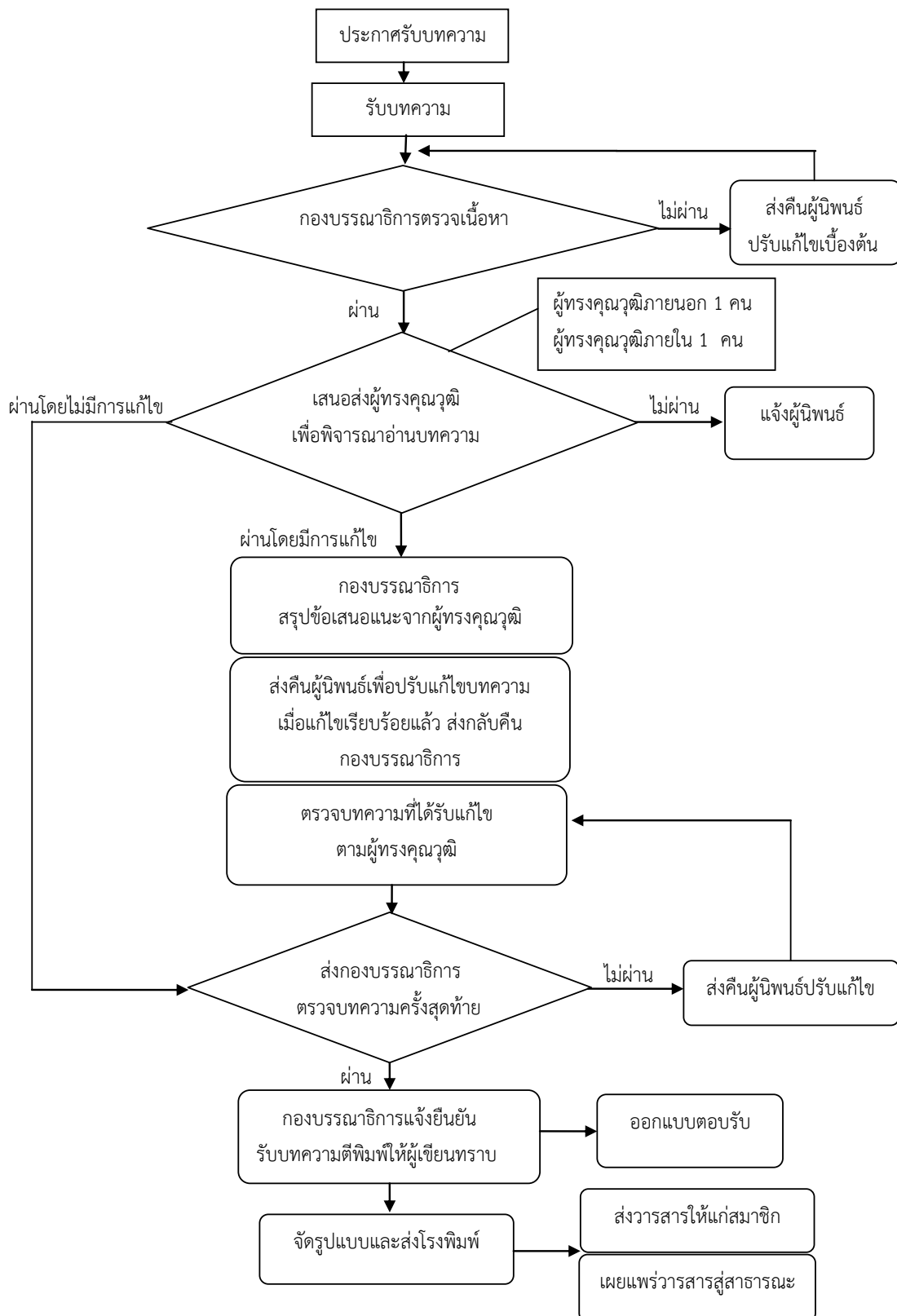
นอกเหนือจากจุดเด่นของหนังสือดังกล่าวมาแล้วนั้น ในทางตรงข้ามกันหนังสือเล่มนี้ก็ยังคง มีจุดอ่อนที่ผู้วิจารณ์มองว่าควรได้รับการเติมเต็มเพื่อให้เนื้อหาสาระมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในบาง ประเด็น โดยจุดอ่อนของหนังสือเล่มนี้มีอย่างน้อย 2 ประการคือ ประการแรกคือ ผู้เขียนไม่ได้มีการ สรุปลงุญแจสำคัญ (Key Words) สอดแทรกไว้ในเนื้อหาของแต่ละบท เพื่อให้ผู้อ่านได้ทำการทบทวน ความรู้ความเข้าใจต่อประเด็นเนื้อหาหลักได้ง่ายขึ้น และประการที่สองคือ เนื่องจากผู้เขียนไม่ได้มี การจัดทำในส่วนของอภิธานศัพท์นำเสนอเอาไว้ภายในหนังสือเล่มนี้ ดังนั้น ในการปรับปรุงเนื้อหา ของหนังสือเล่มนี้ในครั้งต่อไป ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่าผู้เขียนควรมีการเพิ่มเติมในส่วนของสรุปลงุญแจสำคัญ (Key Words) รวมทั้งเพิ่มเติมอภิธานศัพท์เอาไว้ภายในหนังสือด้วยก็จะเป็นการช่วยเติมเต็มเนื้อหา ของหนังสือเล่มนี้ให้สามารถใช้เป็นแหล่งอ้างอิงผลงานที่มีความสมบูรณ์และครบถ้วนมากยิ่งขึ้น รวม ตลอดจนยังจะก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับคณาจารย์ นิสิต นักศึกษา คณะกรรมการการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น นักบริหาร ในองค์กรภาครัฐทั้งในส่วนกลางและระดับท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ นักวิชาการ นักวิจัย ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปได้เกิดความเข้าใจต่อแนวคิดการกระจายอำนาจทั้งในเชิง กว้างและลึกอย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

**หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**

สถานที่ติดต่อ

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000 โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ตีพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้แต่ง (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussions) ผสมผสานเปรียบเทียบและผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา

เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

11. เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดต่อมา

2.2 ผู้แต่ง (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัดเรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการแนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ เปรียบเทียบในบทความ

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอเนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการอ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและกระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ส่งด้วยตนเองทางไปรษณีย์ทางอีเมล Human_Journal@hotmail.com หรือทางออนไลน์ที่เว็บไซต์ <https://jhs.srru.ac.th/> ต้องประกอบด้วยแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ พร้อมบทความต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด ส่งมาที่สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000 โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369 กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ จะแจ้งให้ผู้พิมพ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่น ทั้งนี้ผู้พิมพ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางสำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยมีการตั้งค่าหน้ากระดาษความกว้าง 19 เซนติเมตร และความสูง 26.50 เซนติเมตร โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและล่าง 3.00 เซนติเมตร ด้านซ้ายและขวามือ 2.50 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ เนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 ทำกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 14 ตัวธรรมดา ตำแหน่งขีดขอบกระดาษด้านขวาบน

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้พิมพ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า เว้น 2 เคาะระหว่างชื่อและนามสกุล ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข ¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้พิมพ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน และเพื่อระบุเชิงอรรถไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เจริญรณ ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุล ผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษ ด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญภาษาอังกฤษแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.)

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 หัวข้อย่อ ย่อ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อโดยเรียงตามลำดับหมายเลข

1.14 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า

1.15 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้คำอธิบายอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ คำอธิบายให้อยู่ด้านล่าง

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง

ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน แล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยางค์ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.1 หนังสือ

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี).// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ภิญญา วงษาสันต์. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพฯ : เจริญรณ เอ็ดดูเคชั่น.

Cook, Robert D. (1995). *Finite Element Modeling for Stress Analysis*.

New york : John wiley & sons.

2.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// เมืองที่พิมพ์.// หน่วยงานที่เผยแพร่.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน “เรียมอันเร” จากภูมิปัญญา**

ชาวบ้านสุรินทร์. สุรินทร์ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

Hickman, George A. (2010). *The Management of Teaching for Quality Improvement Chiang Mai Thailand*. Chiang Mai : Chiang Mai University.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อวิทยานิพนธ์**.// วิทยานิพนธ์ระดับ (บัณฑิต, มหาบัณฑิต, ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุลงให้ชัดเจน)// ชื่อสถานศึกษา.

ตัวอย่าง

คณิงนิตย์ ไสยโสภณ. (2554). **คุณค่าและความเชื่อตำนานนาครที่มีอิทธิพลต่อวิถี**
ประชากรกลุ่มชนกลุ่มน้ำแม่โขงในเขตวัฒนธรรมศรีโคตรบูร. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (กลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

Napaporn Kaewnimitchai. (1996). *An Analysis of College Student Culture in Thai Higher Education Institutions*. Doctoral Dissertation
Graduate School Chulalongkorn University.

2.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// “ชื่อบทความ.”// **ในชื่อรายงานการประชุม**.//
วันเดือนปีที่จัด.// เลขหน้า.// สถานที่.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). “การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่.” **ในการบรรยายเรื่องการ**
ฟื้นฟูป่าโดยช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ. วันที่ 11 เมษายน 2537.
หน้า 10-11. กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Paitoon Sinlarat. (1995). “Success and Failure of Faculty Development in Thai University.” In *Preparing Teachers for all the World’s Children : An Era of Transformation Proceedings of International Conference, Bangkok*. pp. 217-233. Bangkok : UNICEF.

2.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปี, เดือน/วันที่พิมพ์).// “ชื่อบทความ.”// **ชื่อวารสาร**.// ปีที่พิมพ์
(ฉบับที่พิมพ์).// เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง

สารทิ วรรณตรง. (2559, มกราคม-มิถุนายน). “ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
สุวรรณภูมิ-อุษาคเนย์ ภาคพิสดาร.” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 18(1) : 139-143.

Cooray, V. (1992, July-August). "Horizontal Fields Generated by Return Strokes." **Radio Science**. 27(9) : 529-537.

2.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์).//”ชื่อบทความ.”//”ชื่อหนังสือพิมพ์.”//
เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

ตัวอย่าง

ปรียา เหล่าวิวัฒน์. (2549, พฤศจิกายน 6). “เกียร์ต้อันภาคภูมิ.” **กรุงเทพธุรกิจ**.
หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). “Silent Aircraft’ Spreads its Wings.”
Bangkok Post. p. B5.

2.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//(ปี).//”ชื่อบทความ.”//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง].//เข้าถึงได้จาก:/
แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์//สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

ตัวอย่าง

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์. (2548). “พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้
จาก : <http://www.moc.go.th/thai/dbe/ecoco/e-com 3.htm>
สืบค้น 3 กรกฎาคม 2548.

Costello, M. (2002). “Sic! of Stocks? Here Are 7 Alternatives. W.” [Online].
Available : [http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/
q_alternatives/index.htm](http://momey.cnn.com/2002/07/09/pf/investing/q_alternatives/index.htm) Retrieved July 11, 2002.

2.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์.//(ปี,/เดือน/วันที่).//ตำแหน่ง(ถ้ามี).//สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

เกษม จันทร์แก้ว. (2554, สิงหาคม 1). นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin
University. Interview.

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน โดยบทความผู้นิพนธ์ภายนอกได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายในและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกคนละ 1 ท่าน ส่วนบทความผู้นิพนธ์ภายในได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อและการสมัครเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ กรุณาติดต่อสำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ชั้น 1 อาคาร 38 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000 โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369

อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกรวสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 180 บาท ไม่รวมค่าส่ง

อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

แบบฟอร์ม

การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ลงวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วันที่ เดือน..... พ.ศ.

1. ข้าพเจ้า (นาย/นาง/น.ส.).....

2. วุฒิก่อนศึกษาชั้นสูงสุด.....ตำแหน่งวิชาการ(ถ้ามี).....

3. สถานภาพผู้เขียน

☐ อาจารย์ในสถาบันการศึกษา (ชื่อสถาบัน)

โปรแกรม คณะ.....

☐ บุคคลทั่วไป (ชื่อหน่วยงาน)

4. ขอส่งนิพนธ์ต้นฉบับ (Original Article) ได้แก่

☐ บทความวิจัย เรื่อง

☐ บทความวิชาการ เรื่อง.....

☐ บทความปริทรรศน์ เรื่อง.....

☐ บทวิจารณ์หนังสือ เรื่อง

5. ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี).....

6. ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ เลขที่ ถนน.....

แขวง/ตำบล เขต/อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์มือถือ.....โทรศัพท์/โทรสาร.....

Email.....

7. สิ่งที่ส่งมาด้วย ☐ แผ่น CD ข้อมูลต้นฉบับ ☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางอีเมลล์ Human_Journal@hotmail.com

☐ เอกสารพิมพ์ต้นฉบับทางออนไลน์ <https://human.sru.ac.th/journal>

ชื่อแฟ้มข้อมูล.....

หมายเหตุ

- กรณีส่งเอกสารต้นฉบับด้วยตัวเอง มีแผ่นซีดีต้นฉบับ 1 ชุด และเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ จำนวน 3 ชุด
- กรณีส่งเอกสารพิมพ์ต้นฉบับ ส่งไฟล์ทางอีเมลล์ทางออนไลน์ มีแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์วารสารและไฟล์ต้นฉบับ
- ☐ ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

ลงนาม.....ผู้เขียน

(.....)

วันที่...../...../.....

ใบตอบรับการเป็นสมาชิก
วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

วัน.....เดือน.....ปี

ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่ (สามารถติดต่อได้).....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

มีความประสงค์จะขอรับเป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

☐ สมาชิกประเภทรายปี 1 ปี 2 ฉบับ ราคา 300 บาท

☐ จัดซื้อวารสาร เล่มละ 180 บาท ปีที่.....ฉบับที่.....จำนวน.....เล่ม

รวมเป็นเงิน.....บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ชำระโดย

☐ โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด

ชื่อบัญชี เงินรายได้วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่.....สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

โปรดนำส่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

สถานที่ติดต่อ ☐ ที่บ้าน ☐ ที่ทำงาน

เลขที่.....หมู่ที่.....ถนน.....

ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail.....

กรุณาส่งหลักฐานการโอนเงินและใบสมัคร

สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขที่ 186 หมู่ที่ 1 ถนนสุรินทร์-ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32000

โทรศัพท์/โทรสาร 044-513369 e-mail : Human_Journal@hotmail.com

แนะนำผู้เขียน

ศศิธร ศูนย์กลาง	อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
จิรายุ ทรัพย์สิน	อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
วันชัย สุขตาม	อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สิงหา จันทริยวงษ์	อาจารย์สาขาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
วิลาสินี เหมหงษ์	นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
คณินนิตย์ ไสยโสภณ	ประธานหลักสูตรการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
บุญยัง หมั่นดี	ข้าราชการบำนาญ สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ชลิต อิฐไธสง	นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

แนะนำผู้เขียน (ต่อ)

ดำเกิง โถทอง	อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
วิลาศ โพธิสาร	อาจารย์สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
สุพัตรา บุญส่ง	นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
จิณณวัตร ปะโคทั้ง	อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
แทนลัดดา ปัฐพี	นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
เสาวลักษณ์ ผาใหญ่	นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.สุวิมล โพธิ์กลิ่น	อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อนวัต กระสังข์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนะนำผู้เขียน (ต่อ)

คุณรัชฎาพร มณเฑียร

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

เสกสรรค์ สนวา

นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย
และชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วิทยาเขตกำแพงแสน

สุพัฒนา ศรีบุตรดี

คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

จินตกานต์ สุธรรมดี

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วาสนา เลิศมะเลา

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะนิติรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

สุศักดิ์ ชะมารัมย์

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล